

AGATA KRISTI

POSLEDNJI SLUČAJEVI
GOSPOĐICE
MARPL

Agata Kristi
Poslednji slučajeви gospođice
Marpl

Svetilište

I

Parohova žena se pojavila iza ugla parohijskog doma, naručja punog hrizantema. Na njene teške bakandže nalepila se povelika količina bogate baštenske zemlje, a nekoliko grumenčića našlo joj se i na nosu, ali ona je toga bila blaženo nesvesna.

Mučila se da otvori kapiju koja je napola visila sa zarđalih šarki. Dašak vetra zakači njen zgnječeni filcani šešir, nahevši ga još više. — Do đavola! — reče Banč.¹

Mada su je njeni optimistični roditelji krstili imenom Dajana, gospođa Harmon je dobila nadimak 'Banč' još kao dete, iz vrlo očiglednih razloga, i otada su je svi tako zvali. Stežući hrizanteme u naručju, ona se provuče kroz kapiju, uđe u crkveno dvorište i dođe do crkvenih vrata.

Novembarski vazduh bio je blag i vlažan. Oblaci su klizili preko neba terani vetrom, a tu i tamo videlo se parče plavetnila. Crkva je iznutra bila tamna i hladna; nisu je grejali osim u vreme mise.

— Brrrrr — glasno reče Banč. — Bolje je da ovo što pre završim. Ne želim da umrem od zime.

Na brzinu je pokupila sve potrepštine: vaze, vodu, držače za cveće. — Volela bih da imamo ljiljane — razmišljala je Banč. — Umorila sam se od ovih kvrgavih hrizantema. — Spretnim prstima nameštala je cveće u vazama.

Nije bilo ničeg naročito originalnog niti umetničkog u njenom aranžiranju cveća, jer ni sama Banč Harmon nije bila originalna ni umetnički nadarena, ali bili su to prijatni i jednostavni aranžmani. Pažljivo noseći vaze Banč je krenula sredinom crkve prema oltaru. U tom trenutku pro-moli se sunce iza oblaka.

¹ *Engl: bunch — čuperak. (Prim. prev.)*

Probilo se u unutrašnjost crkve kroz istočni prozor od grubog bojenog stakla, uglavnom plavog i crvenog — dar jednog bogatog vernika iz viktorijanskog doba. Efekat je bio začuđujuće raskošan. — Kao drago kamenje — pomisli Banč. Odjednom zastade, zureći ispred sebe. Na stepenica-ma pevnice ležala je sklupčana tamna prilika.

Pažljivo odloživši cveće, Banč se pope do te osobe i naže se nad nju. Bio je to neki muškarac, sav presamićen. Banč kleknu pored njega i okrete ga polako i pažljivo. Opipa mu puls — bio je slab i jedva čujan, a lice mu je bilo bledezelenkasto. Nema sumnje da ovaj čovek umire, pomisli Banč.

Imao je otprilike četrdeset pet godina i bio odeven u tamno, pohabano odelo. Ona spusti njegovu mlitavu ruku i pogleda u drugu, koja je stisnute pesnice stajala na njegovim grudima. Kad je malo bolje pogledala, videla je da mu prsti čvrsto drže nešto što je naličilo velikom smotuljku ili maramici. Oko stisnute pesnice videli su se osušeni tragovi smeđe boje, za koje je Banč pretpostavila da su od krvi. Banč kleknuvši sede na svoje pete, mršteći se.

Čovekove oči su sve vreme bile sklopljene, ali sada se otvoriše i on uperi pogled u Banč. Nije to bio ni ošamućen ni lutajući pogled. Oči su mu bile žive i inteligentne. Usne mu se pokrenuše, i Banč se nagnu da bi čula šta kaže. Izgo- vorio je samo jednu reč:

— *Svetilište.*

Učini joj se da se sasvim blago osmehnuo dok je izgovarao tu reč. Nije mogla pogrešno da ga razume zato što je, posle nekoliko trenutaka, ponovio: — Svetilište...

Onda je ponovo zatvorio oči, uz dug uzdah. Banč mu još jednom opipa puls. Još uvek se mogao napipati, ali je bio sve slabiji i isprekidan. Ona odlučno ustade.

— Ne mičite se — reče — i ne pokušavajte da se mičete. Idem po pomoć.

Čovekove oči se ponovo otvoriše, ali ovoga puta on uperi pogled u obojeno svetlo koje je dolazilo s istočnog prozora. Promrmljao je nešto što Banč nije mogla da razu-

me. Ona se trže, jer joj se učini daje izgovorio ime njenog muža.

— Džulijan? — upita. - Jeste li došli ovamo da nađete Džulijana? — Ali, odgovora nije bilo. Čovek je ležao sklop-ljenih očiju, dišući plitko i polako.

Banč brzo izađe iz crkve. Pogleda na ručni sat i zado-voljno klimnu glavom. Trebalo bi da je doktor Grifits još u svojoj ordinaciji, koja je bila samo nekoliko minuta hoda udaljena od crkve. Banč ulete pravo u ordinaciju, bez čekanja i kucanja.

— Morate odmah doći — reče. — U crkvi je čovek ko-ji umire.

Nekoliko minuta kasnije doktor Grifits je kratko pregledao pacijenta klečeći pored njega. Onda ustade.

— Možemo li ga preneti u parohijski dom? Tamo mo-gu bolje da ga pregledam — mada mu to neće mnogo po-moći.

— Naravno — reče Banč. — Idem sve da pripremim. Da pošaljem Harpera i Džounza da vam pomognu da ga ponese?

— Hvala. Iz parohijskog doma mogu pozvati kola hit-ne pomoći, ali plašim se... dok oni stignu... — On ne do-vrši rečenicu.

Banč upita: — Unutrašnje krvarenje?

Doktor Grifits potvrdno klimnu glavom. Upita: — Ka-ko je pobogu dospeo ovamo?

— Mislim da je ovde proveo noć — reče Banč razmišljajući. — Harper otključa crkvu ujutro, pre odlaska na posao, ali obično ne ulazi.

Pet minuta kasnije doktor Grifits je spustio telefonsku slušalicu i vratio se u dnevnu sobu, u kojoj je povređeni čo-vek ležao na sofi na koju je na brzinu rašireno ćebe. Banč je odnela lavor s vodom i raspremila stvari posle doktoro- vog pregleda.

— Pa, to je to - reče Grifits. - Pozvao sam kola hitne pomoći i obavestio policiju. — Stajao je mršteći se i gledao u pacijenta koji je ležao zatvorenih očiju. Leva ruka mu se

isprekidano i grčevito trzala.

— Pucali su u njega — reče Grifits — i to iz prilične blizine. — Napravio je od maramice loptu i ugurao je u ranu, pokušavajući da zaustavi krvarenje.

— Da li je mogao daleko da ode pošto se to dogodilo? — upita Banč.

— O, da, to je sasvim moguće. Poznato je da se neki smrtno ranjeni čovek podigao i pošao niz ulicu kao da se ništa nije dogodilo, ali se posle pet ili deset minuta iznenada srušio. Zato ne znači da je ranjen u crkvi. O, ne. Moguće je da se to desilo na drugom mestu, koje nije sasvim blizu. Naravno, možda je i sam sebe upucao, zatim ispustio revolver i naslepo se doteturio do crkve. Nije mi jasno zašto je došao do crkve, a ne do parohijskog doma.

— Oh, *ja* znam — reče Banč. - Sam je to rekao: svetilište.

Doktor je zurio u nju. — Svetilište?

— Evo ga Džulijan — reče Banč, okrenuvši glavu kad začu korake svog muža u holu. — Džulijane! Dođi ovamo.

Velečasni Džulijan Harmon uđe u sobu. Njegovo rasejano, učeno držanje uvek je ostavljalo utisak da je mnogo stariji nego što jeste. — Zaboga! - reče Džulijan Harmon, zagledan krotko i zbunjeno u hirurške instrumente i osobu opruženu na sofi.

Banč mu objasni na svoj uobičajen, sažet način. — Ležao je u crkvi, umirući. Neko je pucao u njega. Poznaješ li ga, Džulijane? Učinilo mi se da je izgovorio tvoje ime.

Paroh pride sofi i pogleda umirućeg čoveka. — Jadnik — reče i odmahnu glavom. — Ne, ne znam ga. Skoro sam siguran da ga nikad ranije nisam video.

U tom trenutku se oči umirućeg čoveka ponovo otvoriše. Pogledao je u doktora, pa u Džulijana Harmona, a zatim u njegovu ženu. Pogled mu se zaustavio na njoj. Grifit pride bliže.

— Kad biste nam mogli reći — počeo da govori.

Ali očiju prikovanih za Bančino lice, čovek samo reče slabim glasom: — Molim vas — *molim vas...* — A onda,

blago uzdrhtavši, izdahnu...

Narednik Hejs liznu olovku i okrenu stranicu u svom bloku.

— Znači, to je sve što možete da mi kažete, gospođo Harmon?

— To je sve — reče Banč. — Ove stvari su bile u džepu njegovog kaputa.

Na stolu, pored narednikovog lakta, stajao je novčanik, prilično ofucan stari ručni sat s inicijalima V.S. i polovina povratne karte za London. Ništa više.

— Da li ste otkrili ko je? - upita Banč.

— Izvesni gospodin i gospođa Eklis zvali su policijsku stanicu. Izgleda da je to njen brat. Preziva se Sendborn. Već je neko vreme bio lošeg zdravlja i nervno rastrojen. Bivalo mu je sve gore. Prekjuče je izašao iz kuće i nije se vratio. Poneo je sa sobom revolver.

— I došao ovamo i ubio se njim? — reče Banč. — Zašto?

— Pa, vidite, bio je depresivan...

Banč ga prekinu. - Ne mislim na *to*. Mislim, zašto ovde?

Pošto narednik Hejs očigledno nije znao odgovor, on okolišajući reče: — Stigao je ovamo autobusom u pet i deset.

— Da — reče Banč — ali *zašto!*

— Ne znam, gospođo Harmon — reče narednik Hejs. — Nema tu pravila. Ako je čovek poremećen...

Banč završi rečenicu umesto njega. — Onda može to uraditi bilo gde. Ipak, čini mi se nepotrebnim da zbog toga dođe autobusom u provincijski gradić kao što je naš. Nije poznavao nikoga ovde, zar ne?

— Koliko ja znam, nije - odgovori narednik Hejs. On se izvinjavajući nakašlja i reče, dok je ustajao: — Možda će gospodin i gospođa Eklis doći da vas posete, gospođo, ako vam to ne smeta.

— Naravno da mi ne smeta - reče Banč. - To je sasvim prirodno. Volela bih da imam šta da im kažem.

—Ja ću se nekako snaći — reče narednik Hejs.

— Hvala bogu — reče Banč, prateći ga do vrata — što nije u pitanju ubistvo.

Neki automobil se zaustavi ispred kapije parohijskog doma. Pogledavši ga, narednik Hejs reče: - Izgleda da su gospodin i gospođa Eklis došli da porazgovaraju s vama, gospođo.

Banč se pripremi da izdrži prilično težak susret. — Uvek mogu pozvati Džulijana u pomoć - pomisli. — Sveštenik je od velike pomoći kad su ljudi ožalošćeni.

Banč ne bi mogla opisati šta je očekivala, kakvi će biti gospodin i gospođa Eklis, ali bila je prilično iznenađena kad se s njima pozdravljala. Gospodin Eklis je bio krupan čovek rumena lica, koji bi po prirodi trebalo da bude veseo i šaljivdžija. Gospođa Eklis je delovala pomalo jeftino. Imala je tanke, zle, napućene usne. Glas joj je bio tanak i piskav.

— Možete zamisliti kakav je to bio šok, gospođo Harmon — rekla je.

— Oh, znam — odvrati Banč. — Naravno da je šok. Izvolite, sedite. Mogu li vas ponuditi... pa, možda je malo rano za čaj...

Gospodin Eklis odmahnu zdepastom rukom. — Ne, ne, nećemo ništa — reče. — Veoma ste ljubazni. Samo smo želeli da... ovaj... šta je siroti Vilijam rekao i tako to, znate?

— Dugo je živio u inostranstvu - reče gospođa Eklis — i mislim da je imao neka veoma ružna iskustva. Otkad se vratio kući bio je vrlo ćutljiv i depresivan. Govorio je da svet nije pravo mesto za život i da nema čemu da se nada. Jadni Bil, uvek je bio hirovit.

Banč ih je izvesno vreme posmatrala bez reči.

— Ukrao je revolver moga muža — nastavi gospođa Eklis — uzeo ga bez našeg znanja. Izgleda da je onda došao ovamo autobusom. Mislim da je to lepo s njegove strane. Nije želeo da uradi to u našoj kući.

— Jadnik, jadnik — reče gospodin Eklis s uzdahom. — Nije naše da sudimo.

Posle kraće pauze gospodin Eklis dodade: — Da li je ostavio neku poruku? Poslednje reči? Nešto slično?

Njegove svetle oči, pomalo praseće, pažljivo su proučavale Banč. I gospođa Eklis se nagnula napred, kao da joj je odgovor veoma važan.

— Ne — mirno odgovori Banč. — Došao je u crkvu kad je umirao, zbog svetišta.

Gospođa Eklis reče zbunjenim glasom: — Svetilište? Ne mislim da baš...

Gospodm Eklis je prekide: — Sveto mesto, dušo — reče nestrpljivo. — To parohova žena želi da kaže. Samoubistvo je greh, znaš. Mislim daje želeo da traži oprostaj.

— Pokušao je da kaže nešto pre nego što je umro — reče Banč. — Počeo je s: „Molim vas“, ali nije rekao ništa više od toga.

Gospođa Eklis stavi maramicu na oči i šmrknu.

— Oh, bože — reče — to je veoma uznemirujuće, zar ne?

— Hajde, hajde, Pem — reče njen muž. — Nemoj se uzrujavati. Ne može se ništa učiniti. Jadni Vili. Sad počiva u miru. Pa, veliko vam hvala, gospođo Harmon. Nadam se da vas nismo prekinuli u poslu. Znamo da parohova žena ima dosta posla.

Oni se rukovaše s njom. Eklis se naglo okrete i reče: — Oh, da, samo još nešto. Mislim da je njegov kaput kod vas, zar ne?

— Njegov kaput? — Banč nabra obrve.

Gospođa Eklis reče: — Želeli bismo da imamo sve njegove stvari, znate. Iz sentimentalnih razloga.

— Imao je ručni sat i novčanik i voznu kartu u džepovima — reče Banč. — Dala sam ih naredniku Hejsu.

— Onda u redu — reče gospodin Eklis. — Pretpostavljam da će nam ih on predati. U novčaniku bi trebalo da budu njegovi lični papiri.

— U novčaniku je bila novčanica od jedne funte — reče Banč. — Ništa drugo.

— Nikakvih pisama? Ničeg sličnog?

Banč odmahnu glavom.

— Hvala vam još jednom, gospođo Harmon. Kaput koji je nosio... možda je i on kod narednika?

Banč nabra čelo, pokušavajući da se seti.

— Ne, ne verujem. — reče. — Da se setim... doktor i ja smo mu skinuli kaput da bismo pregledali ranu. — Ona se osvrnu po sobi. — Mora da sam ga odnela gore, s peškiri-ma i lavorom.

— Pitam se, gospođo Harmon, ako vam ne smeta... Voleli bismo da dobijemo njegov kaput, znate, to je poslednja stvar u kojoj je bio. Moja ženaje prilično sentimentalna.

— Naravno — reče Banč. — Želite li da ga prvo odnesem na čišćenje? Bojim se da je prilično.. ovaj... flekav.

— Oh, ne, ne, ne, to ne smeta.

Banč nabra čelo. — Pitam se gde... izvmite me na trenutak. - Ona se pope gore i vrati se posle izvesnog vremena.

— Veoma se izvinjavam — reče bez daha. — Moja kućna pomoćnica ga je stavila sa stvarima za hemijsko čišćenje, pa mi je dosta trebalo da ga nađem. Evo ga. Upakovaću ga u smeđi papir.

Učinila je to uprkos njihovim protestima. Onda se Eklisovi, puni reči zahvalnosti, još jednom pozdraviše s njom i odoše.

Banč polako pređe hol i uđe u radnu sobu. Velečasni Džulijan Harmon razvedri se kadje ugleda. Upravo je pripremao tekst za službu božju, i plašio se da se previše zaneo u razglabanja o političkim odnosima između Judeje i Persije u Kirovo vreme.

— Da, draga? — reče on ozareno.

— Džulijane — reče Banč — šta tačno znači *svetilište*?

Džulijan Harmon sa zahvalnošću odloži papir na kome je bio napisan tekst za službu.

— Dakle — reče — u rimskim i grčkim hramovima

svetilište je bilo mesto na kome je stajala statua boga, tj. mesto na kome se dobija zaštita. Latinska reč *ara* za oltar takode znači „zaštita“. — Zналаčki je nastavio: — Godine 399. n.e. konačno je hrišćanskoj crkvi priznato pravo da ima svetilište. U Engleskoj se pravo na svetilište prvi put pominje u zakoniku koji je izdao Etelbert 600. godine n.e....

Još neko vreme je nastavio svoje izlaganje, ali ga je, kao i obično, zbunio način na koji je njegova žena gledala na iskazivanje njegove učenosti.

— Dušo — rekla je — *baš* si sladak.

Sagnula se i poljubila ga u vrh nosa. Džulijan se osećao kao pas koji je pohvaljen za vešto izveden trik.

— Eklisovi su bili ovde — reče Banč.

Paroh se namršti. — Eklisovi? Ne sećam se...

— Ne znaš ih. To su sestra čoveka iz crkve i njen muž.

— Mila, trebalo je da me pozoveš.

— Nije, dragi — reče Banč. — Nije im bila potrebna uteha. Pitam se... — ona nabra čelo. — Ako ti ostavim paprikaš u rerni sutra, hoćeš li se snaći, Džulijane? Mislim da ću morati da skoknem do Londona zbog rasprodaje.

— Rasproclaje? — Muž je belo pogleda.

Banč se nasmeja.

— Kod *Barouza i Portmenaje* velika rasprodaja posteljine, stolnjaka, peškira i kuhinjskih krpа. Ne znam šta radimo s tim kuhinjskim krpama, tako se brzo habaju. Osim toga — zamišljeno dodade — mislim da treba da posetim tetku Džejn.

II

Slatka stara dama, gospođica Džejn Marpl, uživala je u dvonedeljnim čarima velegrada udobno smeštena u garsonjeri svog nećaka.

— Baš je to ljubazno od dragog Rejmonda — mrmljala je. — On i Džoan su otišli na dve nedelje u Ameriku i insi-

stirali su da dođem ovamo u provod. Reci mi, draga moja Banč, šta te to muči?

Banč je bila omiljeno kumče gospođice Marpl, i stara dama je s ljubavlju gledala u nju, koja je malo zabacila svoj najbolji filcani šešir na potiljak i počela priču.

Njeno izlaganje bilo je kratko i jasno. Kadje Banč završila, gospođica Marpl klimnu glavom. — Shvatam — reče.

— Potpuno shvatam.

— Zato sam i došla kod tebe — reče Banč. — Vidiš, pošto ja nisam mnogo pametna...

— Ali ti *jesi* pametna, mila moja.

— Ne, nisam. Nisam pametna kao Džulijan.

— Džulijan, naravno, ima veoma solidan um — reče gospođica Marpl.

— To je to — reče Banč. — Džulijan ima um, a ja, s druge strane, imam *razum*.

— Imaš ti mnogo zdravog razuma, Banč, i veoma si inteligentna.

— Vidiš, ne znam šta bi stvarno trebalo da radim. Ne mogu da pitam Džulijana zato što je on... mislim, on je do te mere čestit...

Izgleda da je gospođica Marpl tačno razumela šta ona hoće da kaže, jer je prekide. — Znam šta misliš, dušo. Mi žene... pa, mi smo drugačije. — Onda nastavi. — Ispričala si mi šta se dogodilo, Banč, ali pre svega bih želela da znam šta ti tačno misliš.

— Nešto tu ozbiljno nije u redu — reče Banč. — Čovek kojije umirao u crkvi znao je sve o svetilištu. Izgovorio je tu reč baš kako bi je i Džulijan izgovorio. Hoću da kažem da je bio načitan i obrazovan čovek. Da je sam u sebe pucao, ne bi se posle dovukao do crkve i izgovorio reč „svetilište“. Svetilište znači da te neko progoni i da se sklanjaš u crkvu da bi bio na sigurnom. Tvoji progonitelji ne mogu da dođu do tebe. Svojevremeno su se ljudi i pred zakonom sklanjali u crkvu.

Upitno je gledala u gospođicu Marpl. Ova klimnu glavom. Banč nastavi: — Ti ljudi, Eklisovi, bili su sasvim

drugačiji. Neuki i prosti. Još nešto. Onaj ručni sat, sat tog mrtvog čoveka. Na njemu su spolja stajali inicijali V.S. Ali unutra, ja sam ga otvorila, sasvim sitnim slovima je pisalo „Valteru od oca“ i datum. *Valter*. A Eklisovi su ga sve vreme zvali Vilijam ili Bil.

Gospođica Marpl htjede nešto da kaže, ali Banč brzo nastavi. - Oh, znam da ljude ne zovu uvek krštenim imenom. Nečije ime može biti Vilijam, a zovu ga „Gica“ ili slično. Ali ako ti je ime Valter, sestra te sigurno neće zvati Vilijam ili Bil.

— Misliš da mu to uopšte nije sestra?

— Sigurna sam da ona nije njegova sestra. Bili su grozni — oboje. Došli su u parohijski dom da bi pokupili njegove stvari i otkrili je li išta rekao pre nego što je umro. Kad sam rekla da nije, videla sam da im je laknulo. Ja mislim — završi Banč — da su ga Eklisovi ubili.

— Ubistvo? — reče gospođica Marpl.

— Da — reče Banč. — Ubistvo. Zato sam i došla kod tebe, draga moja.

Možda bi neupućenom slušaocu to što je Banč rekla delovalo besmisleno, ali u izvesnim krugovima se znalo da je gospođica Marpl veoma oštroumna kad su ubistva u pitanju.

— Pre nego što je umro rekao mi je „molim vas“ — reče Banč. — Želeo je da nešto učinim za njega. Najgore je što pojma nemam šta bi to moglo biti.

Gospođica Marpl malo razmisli, a onda upita ono što je Banč već pitala. — Ali zašto je uopšte došao u to mesto?

— Misliš — reče Banč — ako ti treba svetilište, možeš ga naći u bilo kojoj crkvi. Nema potrebe da uzimaš autobus koji samo četiri puta dnevno saobraća do usamljenog mesta kakvo je naše.

— Mora da je tamo došao s nekim ciljem — reče gospođica Marpl. — Mora da je išao da se nađe s nekim. Čiping Kleghorn nije veliko mesto, Banč. Sigurno možeš da se setiš nekoga koga bi mogao da poseti.

Banč je prebrala u glavi po stanovnicima svog sela pre

nego što je smnjničavo odmahнула glavom. — Na neki način — reče — mogao bi to biti bilo ko.

— Nije spomenuo nikakvo ime?

— Rekao je „Džulijan“, ili mi se učinilo da to kaže. Možda je rekao „Džulija“, ali koliko ja znam, nikakva Džulija ne živi u Čiping Kleghornu.

Zažmurila je, zamišljajući scenu. Čovek koji leži na stepenicama pevnice i svetlo koje na njega pada s prozora, poput crvenih i plavih dragulja.

— Dragulji² — iznenada reče Banč. — Možda je to rekao. Svetlo koje je dolazilo s istočnog prozora ličilo je na dragulje.

— Dragulji — zamišljeno reče gospođica Marpl.

— Sad dolazim do najvažnijeg dela — reče Banč. — Vidiš, Eklisovi su se veoma uzmuvali oko njegovog kaputa. Skinuli smo ga s njega kad ga je doktor pregledao. Bio je star i pohaban - nije bilo logično da ga traže. Rekli su da je iz sentimentalnih razloga, ali to je budalaština.

— U svakom slučaju, popela sam se na sprat da ga potražim. Dok sam išla uz stepenice setila sam se da je napravio neki pokret, kao da pretura po kaputu. Zato sam ga prvo dobro pregledala. Videla sam da je na jednom mestu postava zašivena drugačijim koncem. Otparala sam je i unutra našla parče papira. Izvadila sam ga, a onda to mesto ponovo zašila sličnim koncem. Bila sam vrlo pažljiva i ne verujem da će Eklisovi znati šta sam uradila. *Ne verujem*, ali ne mogu da budem sigurna. Donela sam im kaput i našla izgovor zašto sam se toliko zadržala.

— Parče papira? — upita gospođica Marpl.

Banč otvori tašnu. — Nisam ga pokazala Džulijanu — reče — zato što bi rekao da je trebalo da ga dam Eklisovima. Ali ja sam mislila da je bolje da ga donesem tebi.

— Priznanica iz garderobe — reče gospođica Marpl, razgledajući papirić. — Stanica Pedington.

— U džepu je imao povratnu kartu do stanice Pedington — reče Banč.

Dve žene se pogledaše.

— Ovo zahteva akciju — živabno reče gospođica Marpl. — Ali mislim da bi bilo pametno da budeš oprezna. Banč dušo, da li si zapazila da te neko prati kad si stigla u London?

— Prati! - uzviknu Banč. - Ne misliš...

— Mislim da je *moгуće* — reče gospođica Marpl. — Zato moramo preduzeti mere predostrožnosti. — Ona se žustro podiže sa stolice. — Ovamo si došla navodno zbog rasprodaje. Zato mislim da je pametno da *odemo* na rasprodaju. Ali pre nego što krenemo, treba da uradimo dve-tri stvarčice. Mislim da će mi biti potreban moj stari kaput od tvida s krznenim okovratnikom... — dodade gospođica Marpl, mada nije bilo sasvim jasno zašto.

Otprilike sat i po kasnije, dve prilično loše odevene dame, s paketima svojih teško stečenih platnenih dobara koje su čvrsto stiskale u rukama, sedošе u malu gostionicu *Jabukova grana* da se okrepe odreskom, tortom od jabuka i pudingom.

— Peškiri za lice su predratnog kvaliteta — govorila je gospođica Marpl pomalo zadihano. — Još imaju izvezeno slovo „Dž“. Sreća što se Rejmondova žena zove Džoana. Ostaviću ih na stranu dok mi stvarno ne budu potrebni, a umrem li pre vremena, moći će ona da ih koristi.

— Zaista su mi trebale kuhinjske krpe — reče Banč. — Bile su prilično jeftine, mada ne toliko kao one koje mi je ona riđokosa otela ispred nosa.

U tom trenutku je u *Jabukovu granu* ušla zgodna mlada žena, upadljivo našminkana. Preletela je pogledom po gostionici, a onda žurno prišla njihovom stolu. Stavila je kraj lakta gospođice Marpl jedan koverat.

— Izvolite, gospođice — reče vedrim glasom.

— Oh, hvala vam, Gledis — reče gospođica Marpl. — Mnogo vam hvala. Veoma ste ljubazni.

— Uvek mi je drago kad mogu da vam pomognem —

reče Gledis. — Erni mi stalno govori „sve što valja naučila si od one gospođice Marpl kod koje si bila u službi“, i zaista mi je milo kad mogu nešto za vas da učinim, gospođice.

— Tako draga devojka — reče gospođica Marpl kad je Gledis otišla. — Uvek spremna da pomogne i uvek ljubazna.

Ona pogleda u koverat, a onda ga dade Banči. — Budi veoma pažljiva, dušo — reče. — Uzgred, da li je onaj ljubazni mladi inspektor još uvek u Melčesteru?

— Ne znam — reče Banč. — Mislim da jeste.

— Ako nije — zamišljeno reče gospođica Marpl — uvek mogu telefonirati glavnom inspektoru. *Mislim* da bi me se setio.

— Naravno da bi te se setio — reče Banč. — *Tebe* se svi sećaju. Ti si jedinstvena. — Ona ustade.

Kad je stigla na stanicu Pedington, Banč ode do garderobe i dade potvrdu. Posle nekoliko trenutaka doneli su joj jedan prilično ofucan stari kofer. Ona ga je ponela preko perona.

Na putu kući nije se dogodilo ništa. Kad se voz približio Čiping Kleghornu, Banč se diže i uze stari kofer. Samo što je sišla s voza kad jedan čovek, koji je trčao duž perona, iznenada zgrabi njen kofer i otrča s njim.

— Stanite! — vikala je Banč. — Zaustavite ga, zaustavite ga. Uzeo mi je kofer.

Kontrolor, koji je, na ovoj seoskoj stanici, bio pomalo usporen, taman zaustio: — Cujte, ne možete to da... — kad ga čovek snažnim udarcem u grudi odbaci u stranu, i odjuri s koferom sa stanice. Krenuo je prema kolima koja su ga čekala. Ubacio je kofer i upravo hteo da uđe kad oseti ruku na ramenu i začu glas policijskog pozormka Ejbla: — Šta se ovde dešava?

Banč zadihana istrča iz stanice. — Oteo mi je kofer. Upravo sam sišla s njim iz voza.

— Glupost — reče čovek. — Ne znam na šta ova gospođa misli. Ovo je moj kofer. Ja sam upravo sišao s

njim s voza.

— Da raščistimo - reče pozornik.

On pogleda u Banč tupo i nezainteresovano. Niko ne bi mogao da pretpostavi da su pozornik Ejbl i gospođa Harmon zajedno proveli mnoge sate diskutujući o đubrivu i koštanom brašnu kojima hrane svoje grmove ruža.

— Kažete, gospođo, da je ovo vaš kofer? - upita pozornik Ejbl.

— Da — reče Banč — tvrdim da jeste.

— A vi, gospodine?

— Ja kažem da je kofer moj.

Čovek je bio visok, tamnokos i dobro obučen, govorio je otežući i držao se nadmeno. Iz kola se začu ženski glas: — Naravno da je to tvoj kofer, Edvine. Ne znam šta ova žena hoće.

— To ćemo raščistiti — reče pozornik Ejbl. — Ako je ovo vaš kofer, gospođo, šta ima u njemu?

— Odeća — reče Banč. — Dugačak kaput od tvida s krznenim okovratnikom, dva vunena džempera i par cipela.

— To je sasvim jasno — reče pozornik Ejbl. Onda se okrete muškarcu.

— Ja sam pozorišni kostimograf — važno izjavi tamnokosi muškarac. — U ovom koferu se nalaze pozorišne potrepštine koje sam doneo zbog jedne amaterske predstave.

— U redu, gospodine — reče pozornik Ejbl. — Pogledaćemo unutra i proveriti, zar ne? Možemo zajedno otići do policijske stanice ili, ako vam se žuri, vratiti se u železničku stanicu i tamo otvoriti kofer.

— Odgovara mi — reče tamnokosi muškarac. — Uzgred budi rečeno, moje ime je Mos, Edvin Mos.

Pozornik se s koferom vrati u stanicu. — Nosim ovo u garderobu, Džordž — reče kontroloru karata.

Pozornik Ejbl stavi kofer na tezgu garderobe i pritisnu bravu. Kofer nije bio zaključan. Banč i gospodin Edvin Mos stajali su svako sa svoje strane pozornika i osetoljubivo se

odmeravali.

— Ah! — reče pozornik Ejbl kad podignu poklopac.

Unutra je, lepo složen, stajao dugačak, malo ofucan kaput od tvida s krznenim okovratnikom. Bila su tu i dva džempera i par cipela kakve su se nosile na selu.

— Baš kako ste rekli, gospođo - reče pozornik Ejbl, obraćajući se Banč.

Niko ne bi mogao reći da Edvin Mos nije sjajan glumac. Njegovo zaprepašćenje i griza savesti bili su vrlo ubedljivi.

— Veoma se izvinjavam — rekao je. — *Zaista* vam se izvinjavam. Molim vas da mi poverujete, draga gospođo, kad vam kažem da mi je veoma, veoma žao što se ovo dogodilo. Neoprostivo, moje ponašanje bilo je zaista neoprostivo.

— Onda pogleda na sat. — Moram da požurim. Moj kofer je verovatno otputovao dalje vozom. — Podigavši šešir i topeći se od ljubaznosti, ponovo reče Banč: - *Molim* vas da mi oprostite — i brzo izađe iz stanične garderobe.

— Zar ćete ga pustiti da ode? — saučesnički šapnu Banč pozorniku Ejblu.

Potonji joj neprimetno namignu.

— Neće dospeti daleko, gospođo — reče. — Hoću da kažem, nikuda neće otići neprimećeno, ako razumete šta mislim.

— Oh — s olakšanjem odahnu Banč.

— Ona stara dama je zvala telefonom — reče pozornik Ejbl — ona što je bila ovde pre nekoliko godina. Baš je bistra, zar ne? Mnogo toga se danas zakuvalo. Neću se čuditi ako vas inspektor ili narednik sutra ujutro posete.

III

Došao je inspektor Kredok, koga je gospođica Marpl poznavala. Pozdravio se s Banč, osmehujući joj se kao stari prijatelj.

— Opet zločin u Čiping Kleghornu — ljubazno reče. — Ovde vam ne nedostaje uzbuđenja, zar ne, gospođo Harmon?

— Više bih volela da ih nema — reče Banč. - Da li ste došli da me ispitujete, ili ćete mi za promenu reći šta se događa?

— Prvo ću vam reći neke stvari — odgovori inspektor. — Da počnem od gospodina i gospođe Eklis, na koje motrimo već izvesno vreme. Postoji osnovana sumnja da su umešani u nekoliko pljački koje su se dogodile u ovom delu sveta. Drugo, gospođa Eklis *ima* brata koji se preziva Sendborn i koji se nedavno vratio iz inostranstva, ali čovek koga ste našli kako umire u crkvi definitivno nije Sendborn.

— Znala sam da nije — reče Banč. — Za početak, ime mu je bilo Valter, a ne Vilijam.

Inspektor klimnu glavom. — Ime mu je bilo Valter Sentsdžon, i četrdeset osam sati pre toga pobjegao je iz zatvora Čerington.

— Naravno — tiho reče Banč sebi — bežao je pred zakonom, i tražio je utočište. — Onda upita: — Šta je uradio?

— Moram da se vratim dosta unazad. Priča je prilično komplikovana. Pre nekoliko godina jedna igračica je nastupala po mjuzik holovima. Ne verujem da ste ikada čuli za nju, ali specijalizovala se za arapski ples. Tačka joj se zvala „Aladin u pećini s draguljima“. Izvodila ju je odevena samo u nekoliko niski staklića.

— Nije bila baš neka igračica, mislim, ali bila je... ovaj... privlačna. U svakom slučaju, neki azijski vladar zaljubio se u nju do ušiju. Između ostalog, poklonio joj je predivnu ogrlicu od smaragda.

— Istorijski Radžini dragulji? - uzbuđeno promrmlja Banč.

Inspektor Kredok se nakašlja. — Bila je to moderna verzija, gospođo Harmon. Njihova veza nije potrajala, jer je pažnju dotičnog vladara privukla izvesna filmska diva čiji

apetiti nisu bili baš skromni.

— Zobeida, da upotrebim scensko ime igračice, ostade s ogrlicom, koja joj je ubrzo bila ukradena. Nestala je iz njene garderobe u jednom pozorištu, i dugo se sumnjalo da je sve to sama inscenirala. Takvi slučajevi su poznati — to se radi ili zbog publiciteta ili iz nekih nečasnih pobuda.

Ogrlica nikada nije nađena, ali je tokom istrage pažnju policije privukao ovaj čovek, Valter Sentdžon. On je bio obrazovan čovek iz dobre kuće koji je pao na niske grane. Radio je kao juvelir ujednoj prilično neuglednoj firmi, za koju se sumnjalo da služi kao paravan za pljačke nakita.

Bilo je dokaza da je ogrlica prošla kroz njegove ruke. Međutim, bio je osuđen na zatvor zato što je bio umešan u neku drugu krađu nakita. Nije imao još mnogo da odleži, zato su svi bili iznenađeni što je pobegao.

— Ah zašto je došao ovamo? — upita Banč.

— To bismo i mi voleli da znamo, gospođo Harmon. Sledili smo njegov trag i utvrdili da je prvo otišao u London. Nije posetio nikoga od starih pajtaša, ali otišao je do jedne starije dame, izvesne gospođe Džejkobs, koja je nekada radila kao garderoberka u pozorištu. Ona neće da nam kaže zašto je dolazio, ali drugi stanari su ga videli kako odlazi s koferom u ruci.

— Shvatam — reče Banč. — Ostavio ga je u garderobi na stanici Pedington, a onda je došao ovamo.

— Do tada su mu Eklis i čovek koji sebe zove Edvin Mos ušli u trag — reče inspektor Kredok. — Želeli su da se domognu kofera. Videli su ga kako ulazi u autobus. Mora da su stigli ovamo kolima pre njega i da su ga čekali kad je sišao s autobusa.

— I ubili su ga? — upita Banč.

— Da — reče Kredok — pucali su u njega. Revolver je bio Eklisov, ali ja pretpostavljam da je Mos pucao. Gospođo Harmon, želeli bismo da znamo gde se nalazi kofer koji je Valter Sentdžon ostavio na stanici Pedington.

Banč napravi grimasu. — Pretpostavljam da ga je

tetka Džejn do sada već pokupila - reče. — Mislim, gospođica Marpl. To je bio njen plan. Poslala je svoju bivšu kućnu pomoćnicu da ostavi kofer s njenim stvarima u garderobi stanice Pedington i izmenjale smo potvrde. Ja sam pokupila njen kofer i donela ga ovamo vozom. Ona je očekivala da će neko pokušati da mi ga otrne.

Sad inspektor Kredok napravi grimasu. — To je i rekla kad je telefonirala. Odvešću se sad do Londona, da je posetim. Hoćete li i vi da pođete, gospođo Harmon?

— Paaa — reče Banč, razmišljajući. — Paaa, mislim da je ovo sve ispalo jako zgodno. Prošle noći me je bolelo zub, pa bi svakako trebalo da odem do zubara u Londonu, zar ne?

— Svakako — reče inspektor Kredok.

Gospođica Marpl je šetala pogledom od inspektora Kredoka do radoznalog lica Banč Harmon. Kofer je ležao na stolu. — Naravno da ga nisam otvorila — reče stara dama. — Ne bih to nikako učinila dok ne dođe neko zvanično lice. Osim toga — dodade smerno s vragolanskim viktorijanskim osmehom — zaključan je.

— Da li biste voleli da pogadate šta se unutra nalazi, gospođice Marpl — upita inspektor.

— Pretpostavljam — reče gospođica Marpl — da je unutra Zobeidin scenski kostim. Želite li dleto, inspektore?

Dleto je brzo obavilo posao. Obe žene ostadoše bez daha kad se poklopac podiže. Sunce, koje je dolazilo kroz prozor, obasja stakliče koji su izgledali kao blistavi dragulji crvene, plave, zelene i narandžaste boje.

— Aladinova pećina — reče gospođica Marpl. — Blistavi dragulji u kojima je devojkica izvodila svoj ples.

— Ah — reče inspektor Kredok. — Šta mislite da je ovde toliko dragoceno kada je neko bio spreman da ubije čoveka da bi se ovoga domogao?

— Ona je bila lukava devojkica, pretpostavljam - zamišljeno reče gospođica Marpl. — Mrtva je, zar ne, inspektore?

— Da, umrla je pre tri godine.

— Imala je dragocenu smaragdnu ogrlicu — razmišljala je glasno gospođica Marpl. — Dala je da se kamenje izvadi iz fasunga i prišla ga je na scenski kostim, jer je znala da će svi misliti da su u pitanju staklići. Onda je dala da se napravi imitacija prave ogrlice, i to je ukradeno. Nije čudo što se nikada nije pojavila na tržištu. Lopov je uskoro otkrio da je falš.

— Evo neke koverta — reče Banč, odgurnuvši nekoliko blistavih kamenova.

Inspektor Kredok uze kovertu iz njenih ruku i izvuče iz nje dva dokumenta. Glasno pročita: — Izvod iz matične knjige venčanih Valtera Edmunda Sentdžona i Meri Mos.

— To je bilo Zobeidino pravo ime.

— Znači bili su venčani - reče gospođica Marpl. — Shvatam.

— Šta je drugi dokument? - upita Banč.

— Krštenica kćeri, Džuel.

— Džuel? — uzviknu Banč. - Pa, naravno, Džuel! *Džil!* To je to. Sad razumem zašto je došao u Čiping Kleghorn. To je hteo da mi kaže. Džuel. Mandijevi, znate. Leburnam Kotidž. Oni čuvaju nečiju devojčicu. Veoma su joj odani. Kao da im je rođena unuka. Sad sam se setila da je njeno ime Džuel, ali oni je zovu Džil.

— Gospoda Mandi je prošle nedelje doživela srčani udar, a starac ima tešku upalu pluća. Oboje moraju biti u bolnici. Veoma sam se trudila da Džil udomim u neku dobru kuću, jer nisam želela da je odvedu u sirotište.

Pretpostavljam da je njen otac čuo za to u zatvoru, i da je zbog toga pobegao i uzeo kofer od stare garderoberke, kod koje su ga ostavili ili njegova žena ili on. Ako su dragulji zaista pripadali njenoj majci, onda pretpostavljam da sada mogu da se upotrebe za dete.

— I ja to pretpostavljam, gospođo Harmon. *Ako su ovde.*

— Oh, svakako su ovde - veselo reče gospođica Marpl.

IV

— Hvala bogu da si se vratila, dušo — reče velečasni Džulijan Harmon, pozdravljajući svoju ženu s ljubavlju i uzdahom zadovoljstva. — Gospođa Bert se veoma trudi kad god si ti odsutna, ali dala mi je za ručak neke *veoma* čudne riblje kolačiće. Nisam hteo da je povredim, pa sam ih dao Tiglešu Pilseru, ali ni *on* nije hteo da ih jede, pa sam morao da ih bacim kroz prozor.

— Tigleš Pilser — reče Banč, milujući mačka koji joj je ležao na krilu predući — *veoma* je izbirljiv kad je riba u pitanju. Često mu govorim da ima veoma otmen stomak!

— A tvoj zub, dušo? Da li su ga popravili?

— Da — reče Banč. — Nije me mnogo bolelo. Ponovo sam posetila i tetku Džejn...

— Draga starica — reče Džulijan — nadam se da joj zdravlje nije oslabilo.

— Ni najmanje — reče Banč s osmehom.

Sledećeg jutra Banč je odnela sveže hrizanteme u crkvu.

Sunce je ponovo blistalo kroz istočni prozor, i Banč postaja pod svetlošću koja se poput dragulja prosipala po stepenicama pevnice. Sasvim tiho je rekla: — Tvojim devojkici će biti dobro. *Ja* ću se za to postarati. Obećavam.

Onda je počistila crkvu i nekoliko trenutaka ostala da se pomoli klečeći u klupi. Zatim se vratila u parohijski dom, da obavi poslove koje je bila zanemarila u protekla dva dana.

Čudna šala

I

A ovo je — reče Džejn Helir, završavajući predstavljanje — gospođica Marpl!

Kako je bila glumica, umela je da prikaže ono što je htela. Bio je to očigledno klimaks, trijumfalno finale! U njenom glasu osećali su se istovremeno i strahopoštovanje i trijumf.

Neobično je bilo to što je predmet te ponosne najave bila jedna blaga, vremešna usedelica, smušenog izgleda. U očima dvoje mladih ljudi, koji su se Džejninom ljubaznošću upravo s njom upoznali, videla se neverica s primesom razočaranosti. Oni su bili lepi ljudi: devojka, Čarmijen Straud, vitka i tamnokosa; muškarac, Edvard Kositer, svetlokosi, prijatni mladi džin.

Čarmijen reče pomalo bez daha. — Oh! Veoma nam je drago što smo vas upoznali. — Međutim, bilo je sumnje u njenim očima. Bacila je brz, upitni pogled na Džejn Helir.

— Dušo — reče Džejn uzvraćjući pogled — ona je apsolutno *čudesna*. Prepustite sve njoj. Rekla sam vam da ću je dovesti, i dovela sam je. — Obratila se gospođici Marpl — *Vi* ćete im to srediti, znam. *Vama* će to biti lako.

Gospođica Marpl pogleda gospodina Rositera svojim blagim očima boje plavog porcelana. — Da l' biste mi ispričali — reče ona — o čemu se radi?

— Džejn je naša prijateljica - upade nestrpljivo Čarmijen.

— Edvard i ja smo u priličnom škripcu. Džejn nam je rekla da će nas, ako dođemo na njenu zabavu, upoznati s nekim ko je... ko bi... ko bi mogao...

Edvard joj priskoči u pomoć. — Džejn nam kaže da ste vi najbolji među detektivima, gospođice Marpl!

Oči stare dame zasijaše, ali se ona skromno usprotivi. — O, ne. Ne! Ni blizu. Stvar je u tome da kad neko živi na

selu, kao ja, nauči mnogo o ljudskoj prirodi. Ali zaista ste pobudili moju radoznalost. Ispričajte mi o čemu se radi.

— Plašim se da je to strašno otrcano: u pitanju je samo zakopano blago - reče Edvard.

— Stvarno? Ali to zvuči veoma uzbudljivo!

— Znam. Kao *Ostrvo s blagom*. Ali u našem problemu nema uobičajene romantične primese. Nema tačke na mapi označene lobanjom i ukrštenim mrtvačkim kostima, nema uputstava kao „četiri koraka levo, sa zapada na sever“. Užasno je prozaično — samo gde treba da kopamo.

— Da li ste uopšte i pokušali?

— Rekao bih da smo iskopali dobra dva kvadratna jutra! Mesto je spremno da se pretvori u javni povrtnjak. Upravo razglabamo da li da gajimo bundeve ili krompire.

Čarmijen reče prilično neočekivano: — Možemo li vam zaista sve ispričati?

— Ali naravno, draga.

— Nađimo onda neko mirno mesto. Hajde, Edvarde. — Prva je pošla iz prenatrpane i zadimljene prostorije, uz stepenice, do male dnevne sobe na drugom spratu.

Kad su se smestili, Čarmijen naglo poče da priča. — Dakle, evo! Priča počinje s ujka-Metjuom koji nam je obojma ujak — bolje rečeno čukunujak. Bio je neverovatno star. Edvard i ja smo bili njegovi jedini rođaci. Bili smo mu dragi i uvek je govorio da će nam, kad umre, ostaviti sav svoj novac da ga podelimo. Elem, umro je prošlog marta i ostavio sve što je imao da se подели na ravne časti između Edvarda i mene. Ovo što sam rekla zvuči prilično bezdušno — ne mislim da je pravo što je umro — zapravo smo ga oboje veoma voleli. Ali bolovao je izvesno vreme.

— Stvar je u tome što se ispostavilo da je to „sve“ što nam je ostavio u stvari baš ništa. I iskreno govoreći, bio je to pomalo udarac za oboje, zar ne, Edvarde?

Ljubazni Edvard se složi. — Vidite — reče — pomalo smo na to računali. Mislim, kad znate da ćete dobiti priličnu količinu novca, onda se, ovaj, ne pretržete pokušavajući da ga zaradite. Ja radim u vojsci — nemam

ništa osim plate — a Čarmijen nema ni kinte. Ona radi kao pozorišni- organizator; prilično zanimljiv posao koji joj se dopada, ali tu nema para. Nameravali smo da se venčamo, ali nismo brinuli o materijalnoj strani jer smo oboje znali da ćemo jednog dana biti vrlo imućni.

— A sada, vidite, nismo! — reče Čarmijen. — Staviše, *Enstiz*, porodično imanje koje i Edvard i ja volimo, verovatno će morati da se proda. Ni Edvard ni ja ne možemo to da podnesemo! Ali ako ne nađemo ujka-Metjuov novac, moraćemo da ga prodamo.

Edvard reče: — Znaš, Čarmijen, još nismo došli do ključne stvari.

— Pa, onda ti pričaj.

Edwards se okrenu ka gospođici Marpl. — Stvar stoji ovako, vidite. Kako je stario, ujka Metju je postajao sve sumnjičaviji. Nikome nije verovao.

— Veoma mudro s njegove strane — reče gospođica Marpl.

— Pokvarenost u ljudskoj prirodi je neverovatna.

— Pa, možda ste u pravu. U svakom slučaju, ujka Metju je tako mislio. Imao je jednog prijatelja koji je novac izgubio u banci, jednog koga je upropastio njegov advokat koji je utekao, a i sam je izgubio neki novac u jednoj nepoštenoj kompaniji. Tako je počeo uveliko da veruje da je jedina sigurna i zdravorazumska stvar pretvoriti novac u zlatne ili srebrne poluge, i zakopati ga.

— Ah — reče gospođica Marpl — počinjem da shvatam.

— Da. Prijatelji su se s njim prepirali, ukazivali mu da tako neće dobijati kamatu na svoj novac, ali on je smatrao da to i nije važno. Veći deo novca, govorio je, treba da se „drži u kutiji ispod kreveta ili zakopan u bašti“. To su bile njegove reči.

Čarmijen je nastavila. — A kad je umro, jedva da je išta ostavio u hartijama od vrednosti, iako je bio veoma bogat. Zato mislimo da je najverovatnije uradio ono o čemu je govorio.

Edvard objasm. — Otkrili smo da je prodao hartije od vrednosti i s vremena na vreme povlačio velike sume novca, a niko ne zna šta je s tim novcem radio. Međutim, čini se verovatnim da se držao svojih principa, i da je zaista kupio zlato i zakopao ga.

— Nije rekao ništa o tome pre nego što je umro? Nije ostavio neki papir? Neko pismo?

— To je upravo ono što nas izluđuje. Nije ništa ostavio. Nije bio pri svesti nekoliko dana, ali se pred smrt oporavio. Gledao nas je i smejuć se — slabim, slabašnim osmehom. Rekao je: „*Biće* vam dobro, lepi moj paru golupčića.“ A onda se lagano lupnuo po oku — svom desnom oku — i namignuo nam. A onda je — umro. Siroti stari ujka Metju.

— Lupnuo se po oku — reče gospođica Marpl zamišljeno.

Edvard uzbuđeno reče: - Da li vam to išta govori? Mene je to podsetilo na jednu priču o Arsenu Lupenu, kadje nešto bilo skriveno u čovekovom staklenom oku. Ali ujka Metju nije imao stakleno oko.

Gospođica Marpl odmahnu glavom. — Ne, trenutno ne mogu ničega da se setim.

Čarmijen reče razočarano: - Džejn nam je rekla da ćete nam *odmah* reći gde da kopamo!

Gospođica Marpl se nasmeši. — Nisam baš mađioničar, znate. Nisam poznavala vašeg ujaka, niti kakav je čovek bio, a i ne poznajem kuću i imanje.

Čarmijen reče: — A da ih poznajete?

— Pa, moralo bi biti sasvim jednostavno, zar ne? — reče gospođica Marpl.

— Jednostavno! — Reče Čarmijen. — Dođite u *Enstiz* da vidite da li je jednostavno!

Moguće je da nije očekivala da poziv bude ozbiljno shvaćen, ali gospođica Marpl živahno reče: — Pa zaista, draga moja, to je vrlo ljubazno od vas. Oduvek sam želela da mi se pruži prilika da tražim zakopano blago. I — dodala je, gledajući ih uz blistav, poznoviktorijanski osmeh

— u koje je uključen i ljubavni interes!

II

— Vidite! — Reče Čarmijen dramatično gestikulirajući.

Upravo su završili veliki obilazak *Enstiza*. Obišli su baštu iza kuhinje, svu prekopanu. Prošli su kroz šumarke, u kojima je kopano oko svakog važnog drveta, i tužno su zurili u izrovanu površinu nekada negovanog travnjaka. Popeli su se do potkrovlja, sa starim sanducima i škrinjama čiji su sadržaji bili ispreturani. Spustili su se u podrume, gde su podne ploče bile na silu izvučene iz svojih ležišta. Merili su zidove i kuckali po njima, i pokazali gospođici Marpl svaki antički komad nameštaja koji je imao ili se sumnjalo da bi mogao imati tajnu fioku.

Na jednom stolu u sobi za doručak stajala je gomila papira — svi papiri koje je ostavio pokojni Metju Straud. Nijedan nije bio uništen, a Čarmijen i Edvard su stekli naviku da ih pregledaju iznova i iznova, pomno proučavajući račune, pozivnice i poslovnu korespondenciju, u nadi da će zapaziti trag koji je do sada ostao neprirnečen.

- Možete li se setiti nekog mesta koje nismo pogledali? — upita Čarmijen s nadom.

Gospođica Marpl odmahnu glavom. — Bili ste veoma temeljni, draga moja. Možda, ako smem da kažem, čak malo *previše* temeljni. Znae, ja uvek mislim da treba imati plan. To me podseća na moju prijateljicu, gospođu Eldrič, ona je imala tako finu kućnu pomoćnicu koja je divno glancala linoleum, ali bila je toliko temeljna da je previše uglancala pod u kupatilu, i kad je gospođa Eldrič izlazila iz kade, prostirka za noge joj se iskliznula i ona je veoma gadno pala, u stvari polomila je nogu! Krajnje neprijatna situacija zato što su vrata kupatila, naravno, bila zaključana, tako da je baštovan morao da uzme merdevine i da uđe kroz prozor — što je bilo užasno mučno za

gospođu Eldrič, koja je uvek bila veoma pristojna žena.

Edvard poče da se vrpolji.

Gospođica Marpl brzo reče: — Oprostite mi, molim vas. Znam, sklona sam da pravim digresije. Ali jedna stvar čoveka podseti na drugu. To je ponekad korisno. Htela sam samo da kažem da možda, pokušamo li da izoštrimo naše umove i razmislimo o verovatnom mestu...

Edvard ljutito reče: — Razmislite vi, gospođice Marpl. Čarmijenin i moj mozak sada su divno isprani!

— O, bože. Naravno, to je veoma zamorno za vas. Ako vam ne smeta, pregledaću ovo. — Pokazala je na papire na stolu. Naime, ako nema ničeg ličnog... ne želim da izgleda kao da zabadam nos u tuđe stvari.

— Oh, u redu je. Ali plašim se da nećete ništa naći.

Sela je za sto i metodično prošla kroz hrpu dokumenata.

Čim bi prošla kroz neki dokument automatski bi ga stavila na jednu od uredno raspoređenih gomilica. Kad je završila, nekoliko minuta je sedela zureći ispred sebe.

Edvard je upita, ne bez primese zlobe: — Pa, gospođice Marpl?

Gospođica Marpl se pribrala, trgnuvši se malo. — Izvinite, molim vas, Ovo je bilo veoma korisno.

— Našli ste nešto relevantno?

- O, ne, ništa slično, ali verujem da znam kakav je tip čoveka bio vaš ujka Metju. Dosta nalik mom ujka-Henriju, rekla bih. Voleo je neslane šale. Neženja, očigledno — pitam se zašto; možda se razočarao kao mlad? Metodičan u izvesnoj meri, ali nije mu baš bilo drago da bude sputan —malo koji neženja to voli!

Iza leđa gospođice Marpl, Čarmijen napravi pokret rukom kojim je Edvardu rekla *Ona je šašava*.

Gospođica Marpl je veselo nastavila da govori o svom pokojnom ujka-Henriju. — Veoma je voleo igre reči, zaista. Nekim ljudima igre reči strašno idu na živce. Sama igra reči može veoma da nervira. On je bio i sumnjičav. Uvek ubeđen da ga sluge potkradaju. Ponekad ga, naravno, i

jesu potkradale, ali ne uvek. To mu je, sirotanku, postala omiljena tema. Pred kraj života ih je sumnjičio da nešto petljaju s hranom, i na kraju je odbijao da jede bilo šta osim kuvanih jaja! Rekao je da niko ne može ništa da smuva s jajetom kuvanim u ljusci. Dragi ujka Henri, nekada je bio tako veseo — veoma je voleo da popije kafu posle večere. Obično je govorio: „Ova kafa miriše na još“, što je, znate, značilo da želi još malo kafe.

Edvardu se učini da će poludeti ako čuje još nešto o ujka-Henriju.

— Bili su mu dragi mladi ljudi — nastavila je gospođica Marpl — ali bio je sklon da ih malo zafrkava, ako znate na šta mislim. Imao je običaj da stavlja kesice sa slatkišima na mesta koja deca nisu mogla da dohvate.

Odbacivši učtivost, Čarmijen reče: — Zvuči kao da je bio grozan!

— O, ne, dušo, samo matori neženja, znate, koji nije navikao na decu. A uopšte nije bio glup, zaista. Obično je držao u kući poveliku sumu novca, i dao je da mu se ugradi sef. Dizao je oko toga veliku galamu, i pričao kako je veoma bezbedan. Zbog tog njegovog preteranog pričanja, provalnici su jedne noći upali i bukvalno napravili rupu u sefu pomoću nekog hemijskog sredstva.

— Tako mu i treba — rekao je Edvard.

— Oh, ali u sefu nije bilo ničega — reče gospođica Marpl.

— Vidite, on je u stvari novac držao na drugom mestu: iza nekih tomova propovedi u biblioteci, zapravo. Rekao je da ljudi nikada nisu skidali s police tu vrstu knjiga!

Edvard je uzbuđeno prekinu. — Čujte, to je ideja. Da pogledamo u biblioteci?

Ali Čarmijen prezrivo odmahnu glavom. — Zar misliš da nisam na to pomislila? Prošlog utorka sam pregledala sve knjige, kad si ti bio u Portsmutu. Sve sam ih skinula, sve sam ih protresla. Tamo ničega nema.

Edvard uzdahnu. Zatim je, ustajući pokušao da se taktično oslobodi gošće koja ih je razočarala. — Veoma je

ljubazno od vas što ste došli ovamo i pokušali da nam pomognete. Žao mi je što je to bio promašaj. Čini mi se da smo zloupotrebili previše vašeg vremena. Međutim, povešću vas kolima, tako da ćete moći da ubvatite voz u pola četiri...

— Oh — reče gospođica Marpl — ali moramo da nađemo taj novac, zar ne? Ne smete da odustanete, gospodine Rositer. Ako ne uspete iz prve, pokušavajte ponovo, ponovo i ponovo.

— Mislite, vi ćete... vi ćete nastaviti da se trudite?

— Pravo da vam kažem — reče gospođica Marpl — nisam još ni počela. „Prvo uhvatite zeca“, kako kaže gospođa Biton u svom kuvaru — divna knjiga ali užasno skupa; većina recepata počinje s: „Uzmite četvrt kile pavlake i tuce jaja“. Da vidim, gde sam ono stala? Oh, da. Mi smo, da tako kažemo, uhvatili našeg zeca: zec je, naravno, vaš ujka Metju, a sada treba samo da rešimo gde bi on to sakrio novac. To mora da je sasvim jednostavno.

— Jednostavno? — upita Čarmijen.

— O, da, dušo. Sigurna sam da bi uradio očiglednu stvar. Tajna fioka — to je moje rešenje.

Edvard suvo reče: — Ne možete staviti zlatne poluge u tajnu fioku.

— Ne, ne, naravno da ne mogu. Ali nema razloga da verujemo da je novac u zlatu.

— On je uvek govorio...

— I moj ujka Henri je pričao o svom sefu! Zato veoma sumnjam da je to bila samo varka. Dijamanti — njih je sasvim lako staviti u tajnu fioku.

— Ali mi smo pregledali sve tajne fioke. Dovedi smo stolara da ispita nameštaj.

— Stvarno, dušo? To je bilo veoma mudro. Pretpostavljam da je najverovatnije u pitanju pisaci sto vašeg ujaka. Da li je to onaj visoki sekreter pored zida?

— Da. Pokazaću vam ga. — Čarmijen je otišla do njega. Skinula je poklopac. Unutra su bili pretinci i fiočice. Otvorila je vratanca u centru i dotakla oprugu unutar fioke

s leve strane. Dno centralnog pretinca je kliknulo, i kliznulo napolje. Čarmijen ga je izvukla, otkrivajući plitku mastionicu ispod njega. Bila je prazna.

— Pa zar to nije koincidencija? — uskliknula je gospođica Marpl. — Ujka Henri je imao isti ovakav писаči sto, samo što je njegov bio od orahovine, a ovaj je od mahagonija.

— U svakom slučaju — reče Čarmijen — tamo nema ničega, kao što vidite.

— Pretpostavljam — reče gospođica Marpl — da je vaš stolar bio mlad čovek. Nije znao sve. U ono vreme ljudi su bili veoma domišljati kad su pravili skrivena mesta. Postoji i tajna unutar tajne.

Ona izvuče ukosnicu iz svoje uredne punđe od sede kose. Ispravivši je, ugurala je vrh u nešto što je izgledalo kao majušna rupa koju je napravio crv u jednoj strani tajnog pretinca. Uz malo poteškoća izvukla je jednu fiočicu. U njoj je bio svežanj izbledelih pisama i presavijen papir.

Edvard i Čarmijen su se skupa bacili na otkriće. Drhtavim prstima Edvard je razmotao papir. Bacio ga je uz gadljiv uzvik.

— Prokleti kuvarski recept. Pečena šunka!

Čarmijen je odvezivala mašnu kojom su pisma bila vezana. Izvukla je jedno i pogledala ga. — Ljubavna pisma!

Gospođica Marpl je reagovala s viktorijanskim poletom.

- Kako zanimljivo! Možda je to razlog što se vaš ujak nikada nije oženio.

Čarmijen je glasno čitala:

Moj zauvek dragi Metju, moram priznati da zaista izgleda da je prošlo mnogo vremena otkad sam primila tvoje poslednje pismo. Pokušavam da se okupiram različitim zadacima koji su mi dodeljeni, i često govorim sebi da sam zaista srećna što mogu da vidim tako veliki deo zemljine kugle iako, kad sam pošla u Ameriku, nisam ni pomišljala

da ću putovati na ova daleka ostrva!

Čarmijen prekinu čitanje. — Odakle je poslato? Oh! Sa Havaja! — Nastavila je:

Avaj, ovi domoroci su još uvek daleko od toga da shvate. Još uvek su divlji i neodeveni i provode većinu vremena plivajući i plešući, ukrašavajući se girlandama od cveća. Gospodin Grej je neke preobratio, ali to je Sizifov posao, tako da se on i gospođa Grej rastuže i obeshrabre. Trudim se svim silama da ga razveselim i ohrabrim, ali ija sam često tužna iz razloga koji možeš pogoditi, dragi Metju. Avaj, daljina je žestoka provera za srce koje voli. Tvoje ponovne zakletve i svečane izjave ljubavi veoma su me razveselile. Sada i zauvek, moje verno i odano srce pripada tebi, dragi Metju, i ostajem — tvoja prava Ijubav, Beti Martin.

P. S. Šaljem svoja pisma na našu zajedničku prijateljicu Matildu Grejvz, kao i obično, da bih zavarala trag. Nadam se da će mi nebo oprostiti ovu malu lukavštinu.

Edvard zazvižda. — Misionarka! Znači, to je bila ujka-Metjuova ljubavna priča. Pitam se zašto se nikada nisu venčali.

- Izgleda da je obišla ceo svet — reče Čarmijen prebirajući po pismima. — Mauricijus... sva moguća mesta. Verovatno je umrla od žute groznice ili tako nečega.

Trgli su se na blagi kikot. Gospođica Marpl se očigledno veoma zabavljala. — Gle, gle — reče. — Vidi, molim te!

Čitala je recept za kuvanu šunku. Videvši njihove upitne poglede ona pročita naglas: „Pečena šunka sa spanaćem. Uzmite lepo parče dimljenog svinjskog buta, špikujte ga karanfilićima i prekrijte žutim šećerom. Pecite ga u rerni na laganoj vatri. Služite ukrašeno pireom od spanaća." Pa, šta mislite o ovome?

- Mislim da zvuči gadno - reče Edvard.

- Ne, ne, to bi bilo zapravo veoma dobro, ali šta mislite o *celoj stvari*?

Edvardovo lice se odjednom ozari. — Mislite li da je to šifra, neka vrsta kriptograma? - On zgrabi recept. — Vidi, Čarmijen, moglo bi biti, znaš! Inače nema nikakvog razloga da se u tajnu fioku stavi kuvarski recept.

- Tačno — reče gospođica Marpl. — Veoma, veoma značajno.

Čarmijen reče: — Znam šta bi to moglo biti: nevidljivo mastilo! Hajde da ga zagrejemo. Uključi električnu grejalicu.

Edvard to učini, ali se tokom postupka ne pojaviše nikakvi znaci tajnog pisma.

Gospođica Marpl se nakašlja. — Zaista mislim, znate, da *previše* komplikujete stvari. Recept je samo indikacija, da tako kažem. Mislim da su pisma ta koja su značajna.

— Pisma?

— Pogotovo — reče gospođica Marpl — potpis.

Ali Edvardju je jedva čuo. Uzbudeno je vikao: — Čarmijen! Dođi ovamo! Ona je u pravu. Vidiš — koverta su stare, prilično stare, ali sama pisma su napisana mnogo kasnije.

— Tačno — reče gospođica Marpl.

— Ona su samo kao bajagi stara. Kladim se u šta hoćeš da ih je ujak Metju lično falsifikovao...

— Baš tako — reče gospođica Marpl.

— Cela stvar je smicalica. Nikad nije postojala misionarka. Mora da je to šifra.

— Draga moja deco, zbilja nema potrebe da toliko komplikujete. Vaš ujak je bio zaista veoma jednostavan čovek. Morao je malo da se našali, to je sve.

Po prvi put su joj poklonili punu pažnju.

— Šta tačno mislite, gospođice Marpl? — upita Čarmijen.

— Mislim, dušo, da vi u stvari ovog trenutka držite novac u rukama.

Čarmijen se zabalji u svoje ruke.

— Potpis, dušo. To odaje celu stvar. Recept je samo indikacija. Kad ga lišite karanfilića i žutog šećera i ostalog, šta je to *u stvari?* Pa, dimljeni svinjski but i spanać, svakako! *Dimljeni svinjski but i spanać* — besmislica! Zato je jasno da su pisma ta koja su važna. Zatim, ako uzmete u obzir ono što je vaš ujak uradio baš pre nego što je umro. Lupnuo se po oku, rekli ste. Eto, to je to — to vam je bio trag, znate.

Čarmijen reče: — Da li smo mi ludi ili ste vi?

— Svakako, dušo moja, mora da ste čuli za izraz koji znači da nešto ne daje pravu sliku, ili je taj izraz danas sasvim izumro? „Pričam ti priču“³

Edvard uzdahnu, pogled mu pade na pismo u njegovoj ruci. - Beti Martin...

— Naravno, gospodine Rositer. Kao što ste upravo rekli, ne postoji - nije ni postojala takva osoba. Pisma je napisao vaš ujak, i po svoj prilici se sjajno zabavljao pišući ih! Kako ste rekli, rukopis na kovertama je mnogo stariji — u stvari, koverta nikako ne bi mogle da pripadaju pismima zato što je marka na pismu koje držite u ruci iz 1851.

Ona zastade. Zatim reče naglašavajući svaku reč. — Hi- ljadu osamsto pedeset prva. To sve objašnjava, zar ne?

— Meni ne — reče Edvard.

— Pa, naravno — reče gospođica Marpl — verovatno ne bi ni meni da nije mog unuka-sestrića Lajonela. Veoma drag dečkić i pasionirani kolekcionar poštanskih maraka. Sve zna o markama. On mi je pričao o retkim i skupim markama, kao i o divnom novom otkriću koje je iskrsnulo na aukciji. Zapravo, sećam se da je pomenuo jednu marku — marku iz 1851, *plavu, od dva centa*. Ona je postigla cenu od nekih dvadeset pet hiljada dolara, čini mi se. Zamislite! Pretpostavljam da su i ostale marke retke i skupe. Bez sumnje ih je vaš ujak kupovao preko dilera i veoma pažljivo „skrивao tragove“, kako se to kaže u

³ Eng].: All my eye and Betty Martin (*celo moje oko i Beti Martin*) — engleska fraza koja znači: „nije nego!“, „pričam ti priču“. (Prim. prev.)

detektivskim pričama.

Edvard zastenja. Seo je i zagnjurio lice u šake.

— Šta je bilo — upita Čarmijen.

— Ništa. Samo užasna pomisao da smo, da nije bilo gospođice Marpl, mogli fino i gospodski spaliti ova pisma.

— Ah - reče gospođica Marpl — to je upravo ono što ta stara gospoda koja vole svoje šale nikada ne shvataju. Ujka Henri je, sećam se, poslao svojoj omiljenoj nećaci novčanicu od pet funti kao božićni poklon. Stavio ju je u božićnu čestitku, slepio je i na nju napisao: „S ljubavlju i najlepšim željama. Plašim se da je ovo sve što mogu da učinim ove godine.“

— Ona, sirota devojka, toliko se iznervirala zbog njegove škrtosti, kako je verovala, da je čestitku bacila pravo u vatru; onda je, naravno, morao da joj da drugu čestitku i novčanicu.

Edvardova osećanja prema ujka-Henriju doživela su naglu i potpunu promenu.

- Gospođice Marpl - rekao je - idem da donesem flašu šampanjca. Popićemo ga u zdravlje vašeg ujka-Henrija.

Ubistvo krojačkim metrom

I

Gospođica Polit uhvati zvekir i učtivo lupnu o vrata kolibe. Počekala je malo, a onda ponovo pokucala. Dok je to činila paket ispod njenog levog pazuha malo se pomerio, i ona ga vrati na mesto. U paketu je bila nova zelena zimska haljina gospođe Spenlou, spremna za probu. O levoj ruci gospođice Polit visila je torba od crne svile, u kojoj su bili krojački metar, jastučić za igle i čiode i velike praktične makaze.

Gospođica Polit je bila visoka i mršava, šiljatog nosa, napućenih usana i slabe sede kose. Oklevala je pre nego što je i treći put lupnula zvekirom. Bacivši pogled niz ulicu ugleda neku figuru koja se brzo približavala. Gospođica Hartnel, vesela pedesetpetogodišnjakinja kože ogrubele od sunca i vetra, doviknula joj je svojim uobičajenim glasnim baritonom: — Dobar dan, gospođice Polit!

Krojačica je odgovorila: — Dobar dan, gospođice Hartnel. — Glas joj je bio preterano tanak a akcenat otmen. Započela je karijeru kao sobarica kod jedne ledi. — Izvinite — nastavila je — znate li možda kojim slučajem da li je gospođa Spenlou kod kuće?

— Nemam pojma — reče gospođica Hartnel.

— To je prilično nezgodno, znate. Trebalo je danas po podne da imam s gospođom Spenlou probu njene nove haljine.

Gospođa Hartnel pogleda na svoj ručni sat. — Sad je malo prošlo pola četiri.

— Da. Kucala sam tri puta, ali izgleda da nema odgovora, pa sam se pitala da gospođa Spenlou nije možda izašla i zaboravila. Po pravilu, ona ne zaboravlja sastanke, a haljinu želi da obuče prekosutra.

Gospođica Hartnel je ušla kroz kapiju i krenula

stazom da se pridruži gospođici Polit pred vratima kolibe *Laburnum*.

— Zašto Gledis ne otvara vrata? — pitala je. — Oh, naravno, danas je četvrtak; Gledisin slobodan dan. Pretpostavljam da je gospođa Spenlou zaspala. Ne mislim da ste ovom stvarčicom napravili dovoljno buke.

Zgrabivši zvekir, ona proizvede zaglušujuće *ra-ta-ta-ta*, i uz to tresnu šakom o vrata. Onda i gromoglasno viknu: — Haloooo, ima li koga?

Nije bilo odgovora.

Gospođa Polit promrmlja: — Oh, čini mi se da je gospođa Spenlou verovatno zaboravila i izašla. Doći ću drugi put.

— Krenula je niz stazu.

— Koješta — reče gospođica Hartnel odlučno. — Nije moguće da je izašla. Srela bih je. Samo ću proviriti kroz prozore da vidim ima li znaka života.

Nasmejala se na svoj uobičajeni srdačan način, da naznači da se šali. Bacila je površan pogled na najbliže prozorsko okno — površan zato što je veoma dobro znala da se prednja soba retko koristi i da su gospodin i gospođa Spenlou više voleli malu dnevnu sobu u stražnjem delu kuće.

Ipak, iako je pogledala površno, postigla je svoj cilj. Istina, gospođica Hartnel nije videla nikakve znake života. Naprotiv, kroz prozor je videla gospođu Spenlou kako leži na tepihu ispred kamina — mrtva.

— Naravno - rekla je gospođica Hartnel, prepričavajući kasnije šta se dogodilo — uspela sam da zadržim prisebnost. Ono stvorenje, Politova, ne bi imala pojma šta da radi.

„Moramo ostati prisebne“, rekla sam joj. „Vi ostanite ovde, a ja odoh po pozornika Polka.“ Rekla je nešto kao da ne želi da ostane sama, ali ja na to uopšte nisam obraćala pažnju. S takvim osobama čovek mora da bude čvrst. Uvek sam smatrala da takve vole da prave frku. Tako sam upravo odlazila kad se u tom trenu iza ugla kuće pojavio go-

spodin Spenlou.

Tu gospođica Hartnel napravi značajnu pauzu. Što je njenoj publici omogućilo da bez daha upita: - Recite, kako je on *izgledao*?

Gospođica Hartnel bi tada nastavila: - Iskreno, *odmah* sam nešto posumnjala! Bio je *suviše* miran. Uopšte nije delovao iznenađeno. Možete reći šta god hoćete, ali nije prirodno da muškarac čuje da mu je žena mrtva a da ne pokaže baš nikakvu emociju.

Svi su se složili s tom konstatacijom.

I policija se složila. Hladno držanje gospodina Spenloua bilo im je do te mere sumnjivo da su odmah proverili kakvu bi korist gospodin imao, a koja bi proizašla kao posledica smrti njegove supruge. Kad su otkrili da je gospođa Spenlou bila onaj partner koji je imao novac, te da je taj novac odlazio njenom suprugu, prema oporuci napravljenoj ubrzo nakon njihovog venčanja, bili su sumnjičaviji nego ikad.

S gospođicom Marpl, tom postarijom usedelicom dragog lica - a neko reče i opakog jezika - koja je živela u kući pored župnog dvora, razgovarali su veoma brzo, ne kasnije od pola sata nakon što je zločin otkriven. Njoj se obratio pozornik Polk, važno lupajući palcem o beležnicu. — Ako nemate ništa protiv, gospoja, imam nekoliko pitanja za vas.

Gospođica Marpl reče: — U vezi s ubistvom gospođe Spenlou?

Polk je bio zapanjen. — Mogu li vas upitati, gospođo, kako ste to doznali?

— Riba, reče gospođica Marpl.

Odgovor je pozorniku Polku bio savršeno jasan. Tačno je pretpostavio da je vest doneo šegrt trgovca ribom. Skupa s večerom gospođice Marpl.

Gospođica Marpl nastavi blagim glasom. — Leži na podu dnevnog boravka, zadavljena; verovatno veoma uskim kaišem. Ali šta god da je to bilo, odneseno je.

Polk je bio gnevan. — Kako taj mladi Fred zna sve...

Gospođica Marpl ga je vešto prekinula. Rekla je: — U vaš kaput je zadenuća čioda.

Pozornik Polk je pogledao nadole, zbunjen. Reče: - Kaže se: „Ako vidiš čiodu, pokupi je, sreća će te pratiti celoga dana.“

— Nadam se da će se to ostvariti. A šta ste to hteli da vam kažem?

Pozornik Polk pročisti grlo i sav važan pogleda u svoju beležnicu. — Gospodin Artur Spenlou, suprug pokojnice, dao mi je izjavu. Gospodin Spenlou kaže da ga je u pola tri, koliko se seća, telefonom nazvala gospođica Marpl i zamolila ga da dođe do nje u tri i petnaest, jer je želela da se s njim oko nečega konsultuje. E pa, gospoja, je l' to istina?

— Naravno da nije — reče gospođica Marpl.

— Niste telefonirali gospodinu Spenlou u pola tri?

— Ni u pola tri ni u bilo koje drugo vreme.

— Ah — reče pozornik Polk i gricnu svoj brk prilično zadovoljno.

— Šta je još rekao gospodin Spenlou?

— Gospodin Spenlou je izjavio da je došao ovamo, kako je zamoljen, da je otišao iz svoje kuće u tri i deset; da mu je, kad je stigao ovamo, služavka rekla da gospođica Marpl „nije kući“.

— Taj deo priče je tačan — rekla je gospođica Marpl. — On je zaista došao ovamo, ali ja sam bila na sastanku u Ženskom institutu.

— Ah — reče pozornik Polk ponovo.

Gospođica Marpl uskliknu: — Recite mi, pozorniće, da li sumnjate na gospodina Spenloua?

— Nije moje da kažem u ovoj fazi, ali čini mi se da neko, da ne pominjemo imena, nastoji da bude lukav.

Gospođica Marpl reče oprezno: — Gospodin Spenlou?

Njoj je gospodin Spenlou bio drag. Bio je to sitan, slabašan čovek, krut i vrlo konvencionalan u govoru, krajnje pristojan. Izgledalo je čudno što je došao da živi na selu, bilo je tako očigledno daje ceo život proveo po gradovima.

Gospođici Marpl je poverio razlog. Reкао je: — Uvek sam nameravao, još od ranog detinjstva, da jednoga dana živim na selu i imam sopstvenu baštu. Uvek sam veoma voleo cveće. Moja supruga, znate, imala je cvečaru. Tamo sam je prvi put ugledao.

Suvoparna izjava ali nosila je u sebi prizvuk romanse. Mlađi, zgodniji gospodin Spenlou naspram pozadine od cveća.

Međutim, gospodin Spenlou nije u stvari ništa znao o cveću. Nije imao pojma o semenu, sadnicama, presađivanju, jednogodišnjim i višegodišnjim biljkama. On je samo imao viziju - viziju male bašte oko kolibe prepune mirisavih cvetova jarkih boja. Molio je za uputstva, gotovo patetično, i zapisivao je sve odgovore gospođice Marpl na njegova pitanja u jednu knjžicu.

Bio je čovek tihe naravi. Možda se zbog te njegove osobine policija zainteresovala za njega kad mu je supruga nađena ubijena. Strpljivo i uporno, saznali su dosta detalja o pokojnoj gospođi Spenlou — a uskoro ih je znao i ceo Sent Meri Mid.

Pokojna gospođa Spenlou je započela karijeru kao povremena kućna pomoćnica u jednoj velikoj kući. Napustila je to radno mesto da bi se udala za pomoćnika baštovana, i s njim je otvorila cvečaru u Londonu. Radnja je napredovala. Ali ne i baštovan, koji se uskoro razboleo i umro.

Njegova udovica je nastavila posao i ambiciozno ga proširila. I dalje je napredovala. Onda je prodala radnju po dobroj ceni i ušla u drugi brak — s gospodinom Spenlouom, juvelirom srednjih godina, koji je nasledio mali i ne baš uspešan biznis. Nedugo zatim prodali su i njegov biznis, i došli u Sent Meri Mid.

Gospođa Spenlou je bila imućna žena. Profit od svoje cvečarske radnje investirala je - „vođena duhovima“, kako je svima redom objašnjavala. Duhovi su je savetovali s neočekivanom pronicljivošću.

Sve njene investicije bile su uspešne, neke prilično

senzacionalne. Međutim, umesto da to pojača njenu veru u spiritualno, gospođa Spenlou je u osnovi napustila medijume i seanse, i nakratko ali svim srcem se bacila na neku opskurnu religiju sličnu indijskoj, koja je bila zasnovana na različitim vidovima dubokog disanja. Međutim, kad je došla u Sent Meri Mid, vratila se u period ortodoksnog verovanja anglikanske crkve. Dobar deo vremena provodila je u parohijskom domu i redovno odlazila na službu božju. Bila je stalna mušterija u seoskim radnjama, zanimala se za lokalna dešavanja i igrala seoski bridž.

Jednoličan, svakodnevn život. I — iznenada — ubistvo.

II

Pukovnik Melčet, glavni pozornik, pozvao je inspektora Sleka.

Slek je bio tip čoveka koji ostaje pri svojim odlukama. Kad bi nešto odlučio, bio bi siguran da je to ono pravo. I sada je bio sasvim siguran. — Muž je to uradio, gospodine, rekao je.

— Mislite?

— Sasvim sam siguran u to. Dovoljno je samo da ga pogledate. Kriv ko vrug. Uopšte nije pokazao ni trunku žaljenja ili osećanja. Vratio se kući znajući da je ona mrtva.

— Zar ne bi barem pokušao da odglumi ulogu zaprepašćenog supruga?

— Ne on, gospodine. Suviše je zadovoljan sobom. Neka gospoda ne umeju da glume. Suviše su stisnuti.

— Postoji li neka druga žena u njegovom životu? — upita pukovnik Melčet.

— Nisam mogao da otkrijem nikakav trag neke žene. Naravno, on je prepreden tip. Pokrio bi svoje tragove. Kako ja to vidim, bilo mu je jednostavno dosta njegove žene. Ona je imala novac i, mogu reći, bila je žena s kojom je bilo teško živeti; uvek se upuštala u nekakve „izme“. On je

hladnokrvno odlučio da je ukloni i da udobno živi sam.

— Da, to bi mogao biti slučaj, pretpostavljam.

— Budite sigurni da je tako bilo. Pažljivo je sve isplanirao. Pretvarao se da je dobio telefonski poziv...

Melčet ga prekinu. — Niste ušli u trag nikakvom pozivu?

— Ne, gospodine. To znači ili da je lagao, ili da je poziv došao iz javne telefonske govornice. Jedine dve javne telefonske govornice u selu su na železničkoj stanici i u pošti. Iz pošte taj poziv sigurno nije došao. Gospođa Blejd vidi svakoga ko uđe. Mogao je doći sa stanice. Voz stiže u dva sata i dvadeset sedam minuta, i tada ima malo gužve. Ali bitno je što *on* kaže da ga je nazvala gospođica Marpl, što svakako nije istina. Poziv nije došao iz njene kuće, a ona sama je bila u Institutu.

— Da niste prevideli mogućnost da je muža neko namerno sklonio — neko ko je želeo da ubije gospođu Spenlou?

— Mislite na mladog Teda Džerarda, zar ne, gospodine? Radio sam na njemu. Ono što nam tu nedostaje jeste motiv. On time ništa ne dobija.

— Ipak, on je nepoželjan tip. Izveo je lep broj pronevera.

— Ne kažem da nije grešan. Ipak, otišao je kod svog šefa i priznao proneveru. A njegovi poslodavci nisu čak ni znali za nju.

— Pripadnik Oksfordske grupe — reče Melčet.

— Da, gospodine. Preobratio se i otišao da uradi pravu stvar i prizna da je maznuo pare. Ne kažem, pazite, da možda nije u pitanju lukavost. Mogao je pomisliti da je sumnjiv, i reši da igra na kartu iskrenog kajanja.

— Vi ste skeptični, Sleak — reče pukovnik Melčet. — Uzgred budi rečeno, da li ste uopšte razgovarali s gospođicom Marpl?

— Kakve veze *ona* ima s tim, gospodine?

— Oh, nikakve. Ali ona čuje šta se priča, znate. Zašto ne odete i ne proćaskate s njom? Ona je veoma bistra sta-

ra dama.

Slek je promenio temu. — Hteo sam nešto da vas pitam, gospodine. Taj posao kućne pomoćnice, kojim je pokojnica započela svoju karijeru, u kući ser Roberta Aberkrombija. Tamo se dogodila krađa nakita — smaragdi — prilično skupoceni. Nikad nisu nađeni. Pregledao sam slučaj; to mora da se dogodilo kad je ta žena, Spenlou, bila tamo, iako je u to vreme bila sasvim mlada. Ne mislite li, gospodine, da je bila umešana u to? Spenlou je, znate, bio jedan od onih malih, bezvrednih juvelira - pravi tip za trgovinu kradenom robom.

Melčet odmahnu glavom. — Ne mislim da ima ičega u tome. Ona nije čak ni poznavala Spenloua u to vreme. Sećam se tog slučaja. Mišljenje u policijskim krugovima bilo je da je u to bio umešan sin vlasnika, Džon Aberkrombi, užasan mladi rasipnik. Imao je gomilu dugova, koji su odmah nakon pljačke bili otplaćeni — neka bogata žena, govorkalo se, ali ne znam... stari Aberkrombi je bio malo neodlučan u vezi s tim, pokušao je da skloni policiju.

— Samo sam pomislio, gospodine — reče Slek.

III

Gospođica Marpl je primila inspektora Sleka sa zadovoljstvom, pogotovo kad je čula da ga je poslao pukovnik Melčet.

— Zaista, to je veoma ljubazno od pukovnika Melčeta. Nisam znala da me se seća.

— Seća vas se, svakako. Rekao mi je da ono što vi ne znate o tome šta se događa u Sent Meri Midu nije ni vredno znati.

— Baš ljubazno od njega, ali ja zaista ne znam baš ništa. O ubistvu, mislim.

— Znae o čemu se priča.

— Oh, naravno, ali ne bi imalo smisla, zar ne, samo ponoviti prazno naklapanje?

Slek reče, u pokušaju da bude srdačan: — Ovo nije zvaničan razgovor, znate. To je poverljiv razgovor, da tako kažem.

— Hoćete reći da zaista želite da znate šta ljudi govore? Ima li istine u tome ili ne?

— To je ono što sam mislio.

— Pa, naravno, o tome se mnogo priča i spekuliše. I zaista postoje dva podeljena tabora, ako me razumete. Za početak, ima onih koji misle da je to uradio suprug. Prirodno je, na neki način, da na supruga ili suprugu padne sumnja, zar ne mislite?

— Možda — reče inspektor oprezno.

— Upućeni su jedno na drugo, znate. A često je u pitanju i novac. Čujem da je gospođa Spenlou bila ta koja je imala novac, što znači da će gospodin Spenlou profitirati od njene smrti. U ovom zlom svetu, plašim se da su najbezobornije pretpostavke često opravdane.

— Doći će on do lepe sume, zaista.

— Baš tako. Naoko izgleda sasvim verovatno, zar ne, da ju je zadavio, napustio kuću kroz stražnji ulaz, došao preko polja do moje kuće, tražio me i pravio se da sam ga pozvala telefonom, a onda se vratio i otkrio da mu je supruga u njegovom odsustvu ubijena — nadajući se, naravno, da će zločin biti pripisan nekoj skitnici ili provalniku.

Inspektor klimnu glavom. — Što se tiče novca, i ako su u poslednje vreme bili u lošim odnosima...

Ali gospođica Marpl ga prekide. — Oh, ali nisu bili.

— Znate li to zasigurno?

— Svi bi znali da su se svađali! Njihova kućna pomoćnica, Gledis Brent — ona bi to brzo razglasila po celom selu.

Inspektor reče nesigurnim glasom: — Mogla je da ne zna — na šta se ona sažaljivo osmehnu.

Gospođica Marpl nastavi. — A onda, postoje i oni koji misle drugačije. Ted Džerard. Zgodan mlad čovek. Plašim se, znate, da lep izgled često može uticati na druge više

nego što bi trebalo. Naš pretposlednji potparoh bio je jedan od tih: kakav magičan uticaj! Sve su devojke dolazile u crkvu, na večernju kao i na jutrenje. A mnoge starije žene postale su neuobičajeno aktivne u parohiji — a tek koliko mu je napravljeno papuča i šalova! Sirotom mladom čoveku zaista je bilo neugodno.

— Ali gde sam ono stala? O, da, taj mladi čovek, Ted Džerard. Naravno, bilo je priča o njemu. Toliko često ju je posećivao. Iako mi je gospođa Spenlou lično rekla da je on član grupe, mislim da se to zove Oksfordska grupa. Verski pokret. Oni su sasvim iskreni i veoma ozbiljni. Verujem da je gospođa Spenlou bila time impresionirana.

Gospodica Marpl udahnu vazduh i nastavi: — I sigurna sam da nema razloga verovati da je u tome bilo ičeg drugog, ali znate kakvi su ljudi. Mnogo njih je uvereno da je gospođa Spenlou bila zalučena tim mladim čovekom i da mu je pozajmila prilično mnogo novca. I savršeno je tačno da je zaista viđen na železničkoj stanici toga dana. U vozu — onom od dva sata i dvadeset sedam minuta. Ali, dakako, bilo bi sasvim lako, zar ne, šmugnuti kroz suprotna vrata voza i proći kroz usek i preko ograde i oko živice, i uopšte ne proći kroz ulaz u stanicu. Tako da je moguće da je došao neopaženo do njene kuće. I naravno, ljudi misle da je prilično neobično kako je gospođa Spenlou bila obučena.

— Neobično?

— Bila je u kimonu. Ne u haljini. — Gospođica Marpl pocrvene. — Takve stvari, znate, možda nekim ljudima daju ideje.

— Mislite da je to ukazivalo na nešto?

— O, ne, *ja* to ne mislim, ja mislim da je to bilo savršeno prirodno.

— Mislite da je to bilo prirodno?

— Pod tim okolnostima, da. — Pogled gospođice Marpl bio je hladan i zamišljen.

Inspektor Slek reče: — To nam može dati još jedan motov za muža. Ljubomora.

— O, ne, gospodin Spenlou nikada ne bi bio ljubomoran. On nije tip čoveka koji primećuje stvari. Da ga je žena napustila i ostavila mu poruku na jastučetu za igle, on bi tek tada nešto primetio.

Inspektora Sleka je zbunjivao njen prodoran pogled. Činilo mu se da je ceo razgovor vodila s namerom da aludira na nešto što on nije razumeo. Ona tad reče, malo naglašeno: — Zar *vi* niste našli nikakve indicije, inspektore... na licu mesta?

— Ljudi danas ne ostavljaju otiske prstiju i pepeo od cigarete, gospođice Marpl.

— Ali ovo je, čini mi se — natuknula je — bio staromodan zločin...

Slek oštro reče: — A šta pod time mislite?

Gospođica Marpl polako izgovori: — Mislim, — znate, da bi pozornik Polk mogao da vam pomogne. On je bio prva osoba koja je došla na... na „mesto zločina“, kako se to kaže.

IV

Gospodin Spenlou je sedeo u ligeštulu. Delovao je zbunjeno. Reкао je svojim tankim, jasnim glasom: — Mogao bih, naravno, zamisliti šta se dogodilo. Moj sluh više nije tako dobar kao što je bio. Ali nedvosmisleno mislim da sam čuo kako jedan mali dečak viče za mnom: „Ej, ko je Kripen?“⁴ To... to je učinilo da pomislim kako on misli da sam ja... da sam ubio svoju dragu suprugu.

Gospođica Marpl, nežno odsecajući uvelu ružu, reče: — To i jeste bilo ono što je hteo da pomislite, bez sumnje.

— Ali šta je moglo roditi takvu ideju u dečjoj glavi?

Gospođica Marpl se nakašlja. — Bez sumnje, slušanje onoga što misle stariji u njegovom okruženju.

⁴ Kripen., američki lekar s početka XX veka poznat po naročito brutalnom ubistvu supruge. (Prim. prev.)

— Vi... vi zaista smatrate da i ostali ljudi to misle?

— Skoro polovina stanovnika Sent Meri Mida.

— Ali, draga moja gospođo, šta im je moglo dati takvu ideju? Ja sam iskreno bio vezan za svoju suprugu. Ona, avaj, nije zavolela život na selu onoliko koliko sam se nadao, ali nemoguće je u svemu se savršeno slagati. Uveravam vas da me veoma pogađa to što sam je izgubio.

— Verovatno. Ali izvinite što vam to govorim, ne zvučite kao da vas to pogađa.

Gospodin Spenlou ispravi svoje slabašno telo do pune visine. — Dragaa moja gospođo, pre mnogo godina čitao sam o izvesnom kineskom filozofu koji je, kad je izgubio suprugu koju je mnogo voleo, mirno nastavio da udara gong na ulici — uobičajena kineska razonoda, pretpostavljam — baš kao i uvek. Ljudi u gradu bili su veoma impresionirani njegovom snagom.

— Ali — reče gospođica Marpl — ljudi u Sent Meri Midu reaguju znatno drugačije. Kineska filozofija ih ne privlači.

— Ali vi razumete?

Gospođica Marpl klimnu glavom. — Moj ujka Henri — objasni ona — bio je čovek neuobičajene samokontrole. Njegov moto je bio: „Nikad ne pokazuj osećanja.“ On je takođe veoma voleo cveće.

— Razmišljao sam — reče gospodin Spenlou pomalo gorljivo — da bih možda mogao da stavim pergolu na zapadnu stranu kućice. Roza ruže i možda gliciniju. A postoji i neki beli cvet u obliku zvezde, čije ime mi trenutno ne pada na pamet...

Tonom kojim se obraćala svom trogodišnjem nećaku gospođica Marpl reče: — Imam veoma lep katalog sa slikama. Možda biste voleli da ga pregledate; ja moram da odem do sela.

Ostavivši gospodina Spenloua da zadovoljno sedi u bašti sa svojim katalogom, gospođica Marpl se pope do svoje sobe, žurno zavi jednu haljinu u smeđi papir i, nakon što je izašla iz kuće, žustrim korakom se uspne do pošte.

Gospođica Polit, krojačica, živela je u stanu iznad poštanskih prostorija.

Ali gospođica Marpl nije odmah prošla kroz vrata i uspela se uz stepenice. Bilo je tačno pola tri i, s minutom zakašnjenja, autobus iz Mač Benama zaustavio se pred vratima pošte. To je bio jedan od glavnih svakodnevnih događaja u Sent Meri Midu. Upravnica pošte je žurno izašla s paketima, koji su imali veze s njenim drugim poslovanjem, jer su se u pošti prodavali i slatkiši, jeftine knjige i dečije igračke

Oko četiri minuta je gospođica Marpl bila sama u pošti.

Tek kad se upravnica pošte vratila na svoje mesto, gospođica Marpl se popela i objasnila gospođici Polit da bi želela da joj popravi njenu staru haljinu od sivog krepa I učini je modernijom, ako je to moguće. Gospođica Poli je obećala da će videti šta može da uradi.

V

Glavni pozornik je bio prilično zaprepašten kad su mu najavili gospođicu Marpl. Ona je ušla uz silno izvinjavanje. — Izvinjavam se, veoma se izvinjavam što vas uznemiravam. Toliko ste zauzeti, znam, ali uvek ste bili tako ljubazni, pukovniče Melčet, pa pomislih da da ću radije doći kod vas nego kod inspektora Sleka. Kao prvo, znate, bilo bi mi strašno mrsko da pozornika Polka dovedem u bilo kakvu nevolju. Strogo uzevši, pretpostavljam da nije smeo ništa da dira

Pukovnik Melčet je bio malo zbunjen. Rekao je: — Polk? To je pozornik u Sent Meri Midu, zar ne? Šta je uradio?

— Podigao je čiodu, znate. Ona je bila zadenuća u njegov kaput. I tad mi je palo na pamet da ju je on, u stvari, podigao u kući gospe Spenlou.

— Tako je. Ali najzad, znate, šla je pa čioda? Činjenica

je da je podigao čiodu baš pored tela gospođe Spenlou. Juče je došao i to ispričao Sleku — vi ste ga na to uputili, pretpostavljam? Naravno, nije trebalo ništa da dira, ali kako rekoh, šta je pa čioda? Bila je to sasvim obična čioda. Od onih kakve svaka žena koristi.

— O, ne, pukovniče Melčet, tu grešite. Za muško oko je, možda, izgledala kao obična čioda, ali nije to bila. Bila je to naročita čioda, veoma tanka čioda, od onih koje kupujete na kutije, one kakve uglavnom koristite krojačice.

Melčet je zurio u nju, a blago svetlo razumevanja počelo je da probija iz njega. Gospođica Marpl je nekoliko puta klimnula glavom, željno.

i Da, naravno. Meni to izgleda tako očigledno. Bila je obučena u kimono zato što je trebalo da proba svoju novu haljinu. I zato je otišla u prednju dnevnu sobu, a gospođica Polit je samo rekla nešto o uzimanju mere i stavila krojački metar oko njenog vrata - i sve što je tada imala da uradi bilo je da ga ukrsti i povuče — sasvim lako, kažu. Zatim je, naravno, izašla napolje i zatvorila vrata, i stajala je tamo i kucala, kao da je upravo stigla. Ali čioda pokazuje da je ona *ve'ćbila u kući*.

— Gospođica Polit je, znači, bila ta koja je telefonirala gospodinu Spenlou?

— Da. Iz pošte, u pola tri — baš kad stiže autobus i kad je pošta prazna.

Pukovnik Melčet reče: — Ali draga moja gospođice Marpl, zašto? Za ime boga, zašto? Nema ubistva bez motiva.

— Pa, ja mislim, znate, pukovniče Melčet, iz svega što sam čula, da zločin datira iz davnih dana. To me podseća, znate, na moja dva rođaka, Entonija i Gordona. Šta god je Entoni uradio, uvek je bilo uspešno, a sa sirotim Gordonom je bilo baš obrnuto. Trkački konji su počinjali da hramlju, i akcije na berzi da padaju, kao i vrednost imovine. Kako ja to vidim, te dve žene su u toj raboti bile zajedno.

— U čemu?

— U pljački. Davno. Vrlo vredni dragulji, tako sam čula. Gospođina sobarica i šiparica. Zato što jedna stvar nije objašnjena — kako su šiparica i baštovan, kad su se venčali, imali dovoljno novca da otvore cvečaru?

— Odgovor je, to je bio njen deo — ukradene robe, mislim da je to pravi izraz. Sve što je radila bilo je uspešno. Para na paru ide. Ali ona druga, gospođina sobarica, mora da nije imala sreće. Završila je kao seoska krojačica. Onda su se ponovo srele. U početku je sve bilo u redu, pretpostavljam, sve dok na scenu nije stupio gospodm Ted Džerard.

— Vidite, gospođu Spenlou je već grizla savest i bila je sklona emotivnoj religioznosti. Taj mladić ju je, bez sumnje, podsticao da se „suoči“ i da „sve prizna“, a rekla bih da je ona bila blizu odluke da to i učini. Ali gospođica Polit to nije tako videla. Sve što je ona videla bilo je da će možda otići u zatvor zbog pljačke koju je izvela pre mnogo godina. Zato je odlučila da to zaustavi. Plašim se, znate, da je ona oduvek bila prilično zla žena. Ne verujem da bi se imalo uzbudila da su onu ljubaznu, glupavu gospođu Spenlou obesili.

Pukovnik Melčet polako reče: — Mi možemo, ovaj, proveriti vašu teoriju — do izvesne granice. Uporediti identitet te Politove s identitetom sobarice kod Aberkrombjevih, ali...

Gospođica Marpl ga je uveravala: — To će biti sasvim lako. Ona je tip žene koja će se odmah slomiti kad je suoče s istinom. Pored toga, znate, imam njen krojački metar. Ja sam ga, hm, ukrala juče kad sam bila na probi. Kad vidi da ga nema i pomisli da je u policiji... elem, ona je prilično neuka žena i misliće da će to na neki način biti dokaz protiv nje.

Nasmešila mu se ohrabrujući ga. — Nećete imati problema, uveravam vas. — Tim tonom ga je njegova omiljena tetka nekada ubeđivala da nema šanse da on ne položi prijemni ispit za vojnu akademiju.

I položio ga je.

Domarkin slučaj

I

Pa — upita doktor Hejdok svoju pacijentkinju — kako smo danas?

Gospođica Marpl mu se usiljeno nasmeši sa svog jastuka.

— Pretpostavljam, zaista, da sam bolje — priznade ona - ali osećam se tako strašno depresivno. Ne mogu a da ne mislim da bi bilo mnogo bolje da sam umrla. Najzad, ja sam stara žena. Niko me ne želi i nikome nije stalo do mene.

Doktor Hejdok je prekide svojim uobičajenim otresitim tonom. — Da, da, tipična reakcija nakon ove vrste gripa. Potrebno vam je nešto što će vas izvesti iz vas same. Neki mentalni tonik.

Gospođica Marpl uzdahnu i odmahnu glavom.

— I uz to — nastavi doktor Hejdok — ja sam svoj lek poneo!

Bacio je dugačak koverat na njen krevet.

— Prava stvar za vas. Vrsta zagonetke koja vam baš odgovara.

— Zagonetke? — gospođica Marpl je delovala zainteresovano.

— Moj literarni pokušaj — reče doktor, malo pocrvenevši.

— Pokušao sam da napišem pravu priču. „Reče on“, „reče ona“, „pomisli devojka“ itd. Činjenice u priči su tačne.

— Ali zašto je to zagonetka? — upita gospođica Marpl.

Doktor Hejdok napravi grimasu. — Zato što tumačenje zavisi od vas. Želim da vidim jeste li toliko bistri kao što se uvek ispostavi da jeste.

Nakon tog poslednjeg hica u prepirci, otišao je.

Gospođica Marpl je podigla rukopis i počela da čita.

— *A gde je nevesta?* — upita gospođica Harmon veselo.

Selo je bilo veoma radoznalo da vidi bogatu i lepu mladu ženu koju je Hari Lekston doveo iz inostranstva. Postojao je opšti pokroviteljski osećaj da je Hari — nevaljali mladi obešenjak — imao mnogo sreće. Svi su oduvek bili popustljivi prema Hariju. Čak se i gnev vlasnika prozora koji su patili zbog njegove bezobzirnog korišćenja pračke osipao pred poniznim izrazima žaljenja mladoga Harija. Razbijao je prozore, krao po voćnjacima, išao u krivolov na zečeve, a kasnije upao u dugove, spetljao se s ćerkom lokalnog trafikanta — otpetljali su ga i poslali u Afriku — a selo, koje su predstavljale svakojake vremešne usedelice, popustljivo je mrmljalo: — Eh, mladost-ludost! Smiriće se on!

A sad se, eto, bludni sin vratio — ne u patnji, nego pobednički. Hari Lekston je „uspeo“, kako se to kaže. Sabrao se, vredno radio i na kraju je sreo i uspešno se udvarao jednoj mladoj devojci anglo-francuskog porekla, koja je posedovala znatno bogatstvo.

Hari je mogao da živi u Londonu ili da kupi imanje u nekoj pomodnoj grofoviji poznatoj po lovu, ali njemu je bilo draže da se vrati u onaj deo sveta koji mu je bio dom. I onda tu, krajnje romantično, kupio napušteno imanje u čijoj je manjoj kući proveo detinjstvo.

U kući Kingsdin niko nije stanovao skoro sedamdeset godina. Zapuštena, polako je propadala. U jedinom kutku kuće u kome se moglo živeti stanovali su postariji domar i njegova žena. Bilaje to prostrana, neprivlačna, grandiozna kućerina, čiji su vrtovi zarasli u korov, dok ju je drveće opkolilo kao neku mračnu čarobnjakovu špilju.

Manja kuća je bila prijatna, nepretenciozna kuća, koja je dugo godina bila izdata majoru Lekstonu, Harijevom ocu. Kao dečak, Hari je lutao imanjem Kingsdin i poznavao svaki pedalj njegovih gustih šuma, a stara kuća ga je uvek fascinirala.

Major Lekston je umro pre nekoliko godina, zato se

moglo pomisliti da neće postojati ništa što bi Harija ovamo vratilo — ipak, Hari je svoju nevestu doveo u kuću svog dečastva. Razvaline stare kuće Kingsdin bile su srušene. Armija preduzimača razmirela se svuda unaokolo i u zapanjujuće kratkom vremenu — bogatstvo čini čuda — niklo je novo zdanje, belo i blistavo među drvećem.

Zatimje došao tirn baštovana, a za njima povorka kamiona s nameštajem.

Kuća je bila spremna. Posluga je stigla. Na kraju, skupa limuzina je dovezla Harija i njegovu gospođu do ulaznih vrata.

Selo je pohrlilo da ih poziva, a gospođa Prajs, koja je posedovala najveću kuću i koja je sebe smatrala perjanicom društva u njihovom mestu, poslala je pozivnice za zabavu „na kojoj će upoznati nevestu.”

Bio je to veliki događaj. Nekoliko gospođa je kupilo nove haljine za tu priliku. Svi su bili uzbuđeni, radoznali, jedva su čekali da vide to sjajno biće. Govorili su da je sve kao u bajci!

Gospodica Harmon, srdačna usedelica lica otvrdnulog od vremena, dobacila je svoje pitanje dok je krčila put kroz vrata salona punog ljudi. Mala gospođica Brent, mršava kisela usedelica, izbacila je informaciju.

— Oh, draga, veoma šarmantna. Ima tako lepe manire. I sasvim je mlada. Zaista, znate, čovek prosto postane zavidljiv kad vidi nekoga ko ima sve. Lep izgled i novac i odgoj — veoma je otmena, ništa u vezi s njom nije obično — a dragi Hari joj je tako odan!

— Ah — reče gospođica Harmon — tek su na početku!

Mršavi nosgospodice Brent zadrhta od oduševljenja. — Oh, draga moja, da li zaista mislite...

— Svi mi znamo kakav je Hari — reče gospođica Harmon.

— Znamo kakav je bio! Ali ja sada očekujem...

— Ah — reče gospođica Harmon — muškarci su uvek isti. Jednom živahna varalica, uvek živahna varalica. Znam ja njih.

— Oh, bože. Siroto dete — gospodica Brent je izgledala mnogo srećnija. — Da, očekujem da će ona imati nevolja s njim. Neko bi zaista trebalo da je upozori. Pitam se da li je čula išta o onome što je bilo.

— To deluje tako nekorektno — reče gospodica Brent — da ona ništa ne zna. Tako nezgodno. Pogotovo što u selu postoji samo jedna apoteka s drogerijom.

Jer je nekadašnja trafikantova ćerka sada bila udata za gospodina Edža, apotekara.

— Bilo bi mnogo bolje — reče gospodica Brent — kad bi gospođa Lekston pazarila kod Butsa⁵ u Mač Benamu.

— Po svoj prilici — reče gospođica Harmon — Hari Lekston će joj to i sam predložiti.

Ponovo su razmenile značajne poglede.

— Ali ja svakako mislim — reče gospođica Harmon — da ona treba da zna.

II

— Životinje! — reče Kleris Vejn ogorčeno svom ujaku, doktoru Elejdoku. — Neki ljudi su prave životinje.

On je pogleda sa znatiželjom.

Ona je bila visoka, tamnokosa devojka, zgodna, srdačna i impulsivna. Njene krupne smeđe oči sevale su gnevno dok je govorila. — Sve ove kokoške... samo brbljaju... aludiraju koješta.

— O Hariju Lekstonu?

— Da, o njenoj ljubavnoj avanturi s trafikantovom ćerkom.

— A, to! — Doktor slegnu ramenima. — Mnogi mladići imaju slične ljubavne avanture.

— Naravno da imaju. I sve to prođe. Zašto onda stalno guditi istu pesmu? Potezati to nakon toliko godina? Kao lešinarska gozba na mrtvim telima.

⁵ Poznati lanac drogerija u Velikoj Britaniji. (Prim. prev.)

— Rekao bih, draga moja, da tebi to zaista tako izgleda. Ali vidiš, ovde o malo čemu ima da se priča, pa se plašim da se stoga dugo bave nekadašnjim skandalima. Ali voleo bih da znam zašto to tebe toliko nervira.

Kleris Vejn se ugrize za ustiu i porumene. Reče neobično prigušenim glasom. — Oni... oni deluju tako srećni. Lekstonovi, mislim. Mladi su i zaljubljeni, i njima je sve tako lepo. Mrsko mi je kad pomislim da bi sve to mogli pokvariti govorkanje i aluzije i insinacije, i opšta bezočnost.

— Hm, shvatam.

Kleris nastavi. — Upravo je razgovarao sa mnom. Toliko je srećan i zainteresovan i uzbuđen i — da, oduševljen — što mu se srcu ispunila želja da ponovo sagradi Kingsdin. On se tome raduje kao dete. A ona— pa, pretpostavljam da se u celom njenom životu nikada ništa loše nije dogodilo. Uvek je imala sve. Video si je. Šta misliš o njoj?

Doktor nije odmah odgovorio. Za druge bi Luiza Lekston možda predstavljala predmet zavisti. Razmaženu miljenicu sreće. Ali njega je ona samo podsetila na refren pesme popularne pre mnogo godina, Sirota mala bogatašica...

Sitna, nežnog stasa, kose boje lana, koja joj je prilično kruto uokvirivala lice, i krupnih plavih očiju punih čežnje.

Luiza je malo klonula. Zamorio je dugi niz čestitanja. Nadala se da 'će uskoro biti vreme da odu. Možda bi čak i sad Hari mogao reći da kre'ću kući. Bacila je na njega pogled sa strane. Tako visok i širokih ramena, sav ustreptao i uzbuđen na ovoj užasnoj, dosadnoj zabavi.

Sirota mala bogatašica...

III

— Uf! — Bio je to uzdah olakšanja.

Hari se okrenuo i pogledao svoju suprugu zabavljajući se. Vratili su se kolima sa zabave.

Ona reče: — Dragi, kakva grozna zabava!

Hari se nasmeja. — Da, prilično grozna. Nema veze, medenjaku moj. To je moralo da se uradi, znaš. Sve te stare frajle znaju me još iz vremena kad sam ovde živeo kao dečak. Bile bi strašno razočarane da te nisu videle izbliza.

Luiza napravi grimasu i reče: — Da li ćemo morati često da ih vidamo?

— Šta? O, ne. One će doći u ceremonijalnu posetu s poklončićima, a ti ćeš im posetu uzvratiti, a zatim ne moraš više da se trudiš. Možeš ovamo pozvati sopstvene prijatelje ili raditi šta god te je volja.

Luiza reče, posle minuta ili dva: — Zar ovde ne živi ni ko zabavan?

— O, da, živi. Tu je Grofovija, znaš. Iako će ti i oni možda biti pomalo dosadni. Najviše ih zanimaju lukovice i psi i konji. I ti ćeš na jahanje, naravno. Uživaćeš u tome. U Eglingtonu ima jedan konj koga bih voleo da vidiš. Lepa životinja, savršeno istrenirana, ničeg poročnog u njemu a pun duha.

Kola usporiše da bi skrenula u kapiju Kingsdina. Hari naglo okrenu volan i opsova kad je jedna groteskna figura iskočila nasred puta, te on jedva uspeo da je izbegne. Stajala je tamo mašući pesnicom i vičući za njima.

Luiza mu stisnu ruku. — Ko je to... ta užasna starica?

Hari namršti obrve. — Toje stara Margatrojdova. Ona i njen muž su bili domari u staroj kući. Živeli su tamo skoro trideset godina.

— Zašto maše pesnicom na tebe?

Hari pocrvene u licu. — Ona... pa, ona je ogorčena zato što je kuća srušena. Dobila je otkaz, naravno. Muž joj je umro pre dve godine. Kažu da je postala pomalo čudna posle njegove smrti.

— Je 1' ona... ona... ne umire od gladi?

Luiza je imala nejasne i pomalo melodramatične ideje. Bogatstvo vas onemogućava da dođete u dodir sa stvarnim životom.

Hari se skandalizovao. — Zaboga, Luiza, šta ti pada na pamet! Dao samjoj penziju, naravno — prilično lepu

sumu! Našao sam joj novu kućicu i zbrinuo je.

Luiza upita, zbunjena. — Pa šta joj onda smeta?

Hari se namršti, obrve mu se spojiše. — Oh, kako ja to da znam? Ludilo! Ona je volela tu kuću.

— Ali bila je to ruševina, zar ne?

— Naravno da jeste, raspadala se, krov je prokišnjavao, manje-više nije bilo bezbedno. Ipak, pretpostavljam da je njoj ta kuća nešto značila. Dugo je tamo živela. Oh, ne znam! Mislim da je jadnica pukla.

Luiza reče zabrinuto: — Mislim da nas je proklinjala. Oh, Hari, volela bih da nije.

IV

Luizi se činilo da je njen novi dom ukaljala i zatrovala zloslutna figura jedne lude starice. Kad je odlazila u vožnju kolima, ili na jahanje, ili šetala psa, taj isti lik ju je uvek čekao. Čučeci, s pohabanim šeširom na proređenoj sedoj kosi, sporo mrmļajući kletve.

Luiza je počela da veruje da je Hari u pravu — starica je bila luda. Ipak, to nije olakšavalo stvari. Gospođa Margatrojd u stvari nikada nije došla do kuće, niti je otvoreno pretila, niti je bila nasilna. Njen čučeci lik uvek je ostajao ispred kapije. Bilo bi beskorisno da se obrate policiji, a Hari Lekston ionako nije bio sklon da tako nešto preduzme. To bi, rekao je, pojačalo saosećanje meštana prema matoroj grubijanki. On je to podnosio lakše nego Luiza.

— Ne brini zbog toga, dušo. Zamoriće se ona od tog blesavog proklinjanja. Verovatno samo ispipava teren.

— Nije tako, Hari. Ona... ona nas mrzi! Ja to osećam. Ona... ona nam želi zlo.

— Ona nije veštica, dušo, iako možda tako izgleda! Nemoj biti morbidna u vezi s tim.

Luiza je ćutala. Sad kad je prvo uzbuđenje oko useljenja prošlo, osećala se čudno usamljenom i

besposlenom. Ona je bila navikla na život u Londonu i na Rivijeri. Nije mnogo znala o životu u engleskoj provinciji, nitiju je on privlačio. Nije imala pojma o baštovanstvu, osim o završnom činu „aranžiranja cveća“. Nije zaista volela pse. Susedi koje je sretala bili su joj dosadni. Najviše je volela da jaše, ponekad s Harijem, ponekad sama, kad je on bio zauzet poslovima oko imanja. Išla je polaganim kasom kroz šume i seoskim putevima uživajući u laganom tempu lepog konja kojeg joj je Hari kupio. Ipak, čak i Princ Hal, najosetljiviji među konjima riđanima, preplašio bi se i počeo da dahće kad bi proneo svoju gospodaricu pored sklupčane figure zlokobne starice.

Jednoga dana Luiza se odvažila. Bila je u šetnji. Prošla je pored gospođe Margatrojd praveći se da je ne primećuje, ali onda se naglo okrenula i došla pravo do nje. Rekla je, pomalo bez daha: — Šta je to? U čemu je stvar? Šta vi želite?

Starica je zatreptala. Imala je lukavo, tamno cigansko lice, pramenove sede kose i mutne, sumnjičave oči. Luiza se pitala da li pije.

Govorila je cmizdravim, a ipak pretećim glasom. — Šta ja želim, pitate? Šta, zaista! To što mi je oduzeto. Ko me je izbacio iz Kingsdin kuće? Živela sam tamo kao devojka i kao žena skoro četrdeset godina. Zlodelo je što ste me odatle oterali, i to će doneti zlu sreću i tebi i njemu!

Luiza reče: — Imate veoma lepu kućicu i...

Ona zastade. Starica podiže ruke uvis. Vikala je: — Šta je u tome dobro za mene? Želim svoj sopstveni dom i svoju sopstvenu vatru pored koje sam sedela sve ove godine. A što se tiče tebe i njega, kažem ti da za vas neće biti sreće u vašoj lepoj novoj kući. Crna nesreća će vas stići! Zalost i smrt i moja kletva. Neka tvoje lepo lice istrune.

Luiza se okrenula i potrčala pomalo posrćući. Mislila je: Moram da odem odavde! Moramo prodati tu kuću! Moramo otići.

U tom trenutku joj je takvo rešenje izgledalo lako izvodljivo. Ali Harijevo potpuno nerazumevanje vratilo ju je u

stvarnost. On je uzviknuo: *Da odemo odavde? Da prodamo kuću? Zbog pretnji jedne lude starice? Mora da si poludela.*

— *Ne, nisam. Ali ona... ona me plaši, znam da će se nešto desiti.*

Hari Lekston reče nepokolebljivo: — Prepusti gospođu Margatrojd meni. Ja ću je srediti!

V

Između Kleris Vejn i mlade gospođe Lekston rodilo se prijateljstvo. Dve devojke su bile otprilike istih godina, iako različite i po karakteru i po ukusima. U Klerisinom društvu Luiza je našla mir. Kleris je bila tako samouverena, tako sigurna u sebe. Luiza joj je pomenula gospođu Margatrojd i njene pretnje, ali izgleda da je Kleris na to gledala više kao na gnjavažu nego kao na nešto zastrašujuće.

— *To su zaista takve gluposti — rekla je. — I prava gnjavaža za tebe.*

— *Znaš, Kleris, ja... ponekad sam veoma prestrašena. Srce mi lupa kao ludo.*

— *Koješta, ne smeš dozvoliti da te takva budalaština oneraspoloži. Ona će se uskoro zamoriti od toga.*

Luiza je ćutala nekoliko trenutaka. Kleris upita: — Šta je bilo?

Luiza zastade na trenutak, a onda brzo odgovori. — Mrzim ovo mesto! Mrzim što sam ovde. Mrzim šume i ovu kuću, i užasnu tišinu noću, i čudne zvuke koje ispuštaju sove. Oh, i ljude i sve.

— *Ljude. Koje ljude?*

— *Ljude u selu. One matore usedelice koje ogovaraju I guraju nos u tuđe stvari.*

Kleris oštro reče: — Šta su pričale?

— *Ne znam. Ništa posebno. Ali imaju gadne misli. Kad s njima razgovaraš, imaš utisak da nikome ne treba da veruješ— baš nikome.*

Kleris reče hrapavim glasom: — Zaboravi na njih. One

nemaju šta da rade osim da ogovaraju. A većinu prljavština o kojima govore one jednostavno izmisle.

Luiza reče: — Volela bih da nikada nismo došli ovamo. Ali Hari obožava ovo mesto. — Glas joj je smekšao.

Kleris pomisli: Koliko ga ona obožava. Naglo reče: — Sad moram da idem.

— Poslaću te kući kolima. Dodi ponovo uskoro.

Kleris klimnu glavom. Luizu je poseta njene nove prijateljice obodрила. Hariju je bilo drago što je veselija, i otada ju je nagovarao da često poziva Kleris u kuću.

Onda je jednog dana rekao: — Lepe vesti za tebe, draga.

— Oh, a šta to?

— Sredio sam Margatrojdovu. Ona irna sina u Americi, znaš. E pa, sredio sam da ode kod njega. Ja ću joj platiti put.

— Oh, Hari, to je divno. Mislím da bi Kingsdin ipak mogao da mi se dopadne.

— Da ti se dopadne? Pa to je najdivnije mesto na svetu!

Luiza je malo zadrhtala. Nije mogla tako lako da se oslobodi svog sujevernog straha.

VI

Ako su segospođe u Sent Meri Midu nadale da će imati zadovoljstvo da nevesti prenesu informaciju o prošlosti njenog supruga, to zadovoljstvo im je uskratio Hari Lekston svojom brzom akcijom.

Gospođica Harmon i Kleris Vejn bile su u radnji gospodina Edža, jedna je kupovala kuglice protiv moljaca a druga pakovanje borske kiseline, kad su ušli Hari Lekston i njegova supruga.

Kad je pozdravio dve gospođe, Hari se okrenuo prema pultu i zatražio četkicu za zube, ali zastao je u pola rečenice i srdačno uzviknuo: — O bože, vidi koje tu! Bela, glavom i bradom.

Gospoda Edž, koja je žurno izašla iz stražnjeg dela radnje da bi pomogla mužu zbog gužve koja je nastala, veselo mu se nasmešila, pokazuju'ći svoje krupne bele zube. Ona je bila tamnokosa, zgodna devojka I još uvek prilično zgodna žena, iako se ugojila a crte lica joj ogrubele. Medutim, njene krupne smeđe oči bile su pune topline kad je odgovorila:

— Da, Bela, gospodine Hari, kojoj je drago što te vidi posle toliko godina.

Hari se okrete prema svojoj supruzi: — Bela je moja stara ljubav, Luiza — rekao je. — Bio sam u nju zaljubljen preko ušiju, zar ne, Bela?

— To ti kažeš— reče gospođa Edž.

Luiza se nasmeja i reče: — Moj muž je veoma srećan što ponovo vidi sve svoje stare prijatelje.

— Ah — reče gospođa Edž — nismo te zaboravili, gospodine Hari. Liči na bajku to što si se oženio i sagradio novu kuću umesto one ruine od stare kuće Kingsdin.

— Vrlo lepo izgledaš, prosto cvetaš— rekao je Hari, na šta segospođa Edž nasmejala i rekla da ona nema nikakvih problema, i šta je najzad s tom četkicom za zube?

Kleris, gledajući zbunjeni izraz gospođice Harmon, reče u sebi likujući: Ah, odlično izvedeno, Hari. Onesposobio si njihovo oružje.

VII

Doktor Hejdok iznenada reče svojoj nećaci: — Kakva je to glupost u vezi sa starom gospođom Margatrojd koja se mota oko Kingsdina i maše pesnicom i proklinje nove stanare?

— Nije to glupost. To je istina. To prilično uznemirava Luizu.

— Reci joj da se ne brine; dok su bili domari, Margatrojdovi su neprestano gundali protiv tog mesta; ostali su tamo samo zato što je Margatrojd pio i nije mogao da dobije dru-

gi posao.

— Reći ću joj to — reče Kleris nesigurno — ali ne mislim da će ti poverovati. Stara istinski vrišti od besa.

— Hari joj je uvek bio drag kad je bio dečak. Ne razumem u čemu je stvar.

Kleris reče: — Oh, pa... uskoro će je se osloboditi. Hari joj plaća put u Ameriku.

Tri dana kasnije Luiza je pala s konja i poginula.

Dva čoveka u pekarskom kamionetu bili su svedoci nesrećnog slučaja. Videli su kako Luiza izlazi na konju kroz kapiju, videli su kako je starica iskočila i stala na put mašući rukama i vičući, videli su kako se konj trgnuo, naglo skrenuo, a zatim kao poludeo pojurio niz put, zbacivši Luizu Lekston preko svoje glave.

Jedan od njih dvojice je stajao iznad besvesnog tela ne znajući šta da radi, dok je drugi otrčao do kuće po pomoć.

Hari Lekstonje istrčao, bled kao smrt. Skinuli su vrata s kamioneta i uneli je na njima u kuću. Umrla je a da nije došla svesti, pre nego što je doktor stigao.

(Kraj rukopisa doktora Hejdoka)

VIII

Kad je doktor Hejdok stigao sledećeg dana, bilo mu je drago da primeti kako su se obrazi gospođice Marpl zarumeneli i da je nesumnjivo mnogo živahnija.

— Pa — reče - kakva je presuda?

— U čemu je problem, doktore Hejdok? — uzvratila je gospođica Marpl.

— O, draga moja damo, treba li to da vam kažem?

— Pretpostavljam — reče gospođica Marpl — da je u pitanju čudno ponašanje domarke. Zašto se ona ponašala na taj veoma čudan način? Ljudima zaista smeta kad ih izbace iz njihovih nekadašnjih domova. Ali to nije bio njen dom. U stvari, ona se uglavnom žalila i gundala dok je tamo živela. Da, to zaista deluje veoma sumnjivo. Šta je

bilo s njom, uzgred budi rečeno?

— Kidnula je u Liverpool. Uplašila se zbog nesreće. Htela je tamo da sačeka brod.

— Kako je to nekome zgodno došlo - reče gospođica Marpl. — Da, mislim da se „problem ponašanja domarke“ može prilično lako rešiti. Podmićivanje, zar ne?

— Da li je to vaše rešenje?

— Pa, ako to nije bilo njeno prirodno ponašanje, mora da se „pretvarala“, kako se to kaže, a to znači da joj je neko platio da radi to što je radila.

— A vi znate ko je taj neko?

— Oh, mislim da znam. Opet novac, plašim se. I primetila sam da se gospodi uvek dopada isti tip žene.

— Ovo je izvan moje moći razumevanja.

— Ne, ne, sve se to uklapa. Hari Lekston se divio Beli Edž, tamnokosoj, živahnoj devojci. Vaša nećaka Kleris je bila isti tip. Ali sirota mala supruga bila je sasvim drugačiji tip. Svetle kose i nesamostalna — uopšte nije njegov tip. Znači, mora da se njome oženio zbog njenog novca. I da je ubio zbog njenog novca!

— Upotrebili ste reč „ubio“?

— Pa, reklo bi se da je on taj. Privlačan ženama i potpuno beskrupulozan. Pretpostavljam da je želeo da zadrži novac svoje supruge i oženi se vašom nećakom. Možda su ga videli kako razgovara s gospođom Edž. Ali ne verujem da ga je još uvek privlačila. Iako se usuđujem da kažem da je naveo sirotu ženu da misli da jeste, zbog svojih ciljeva. Ubrzo ju je potpuno držao pod kontrolom, pretpostavljam.

— Šta mislite, kako ju je tačno ubio?

Gospođica Marpl je nekoliko minuta zurila ispred sebe svojim sanjalačkim plavim očima.

— Bilo je veoma dobro tempirano — s pekarskim kamionetom kao svedokom. Oni su mogli da vide staricu i, naravno, tome su pripisali strah konja. Ali ja lično mislim da je u pitanju vazдушna puška, ili možda praćka. Da, upravo kad je konj prošao kroz kapiju. Konj je, naravno,

pojurio i zbacio gospođu Lekston.

Zastala je, namrštivši se.

— Mogla je poginuti u padu s konja. Ali on nije mogao biti siguran u to. A izgleda da je on tip čoveka koji bi pažljivo proučio svoje planove i ništa ne bi prepustio slučaju. Najzad, gospođa Edž mu je mogla nabaviti nešto odgovarajuće, bez znanja muža. Jer zašto bi se inače Hari s njom gnjavio? Da, mislim da je imao pri ruci neki jak lek koji joj je mogao dati pre nego što ste vi stigli. Najzad, ako ženu zbacu njen konj i ona bude ozbiljno povređena, i umre a da ne dođe k svesti, pa — doktor u tom slučaju ne bi bio sumnjičav, zar ne? Pripisao bi to šoku ili nečem sličnom.

Doktor Hejdok klimnu glavom.

— Zašto ste posumnjali? — upita gospođica Marpl.

— Nije to bila neka posebna pamet s moje strane — reče doktor Hejdok. - Bila je to samo poznata banalna činjenica da je ubica bio toliko zadovoljan zbog svoje spretnosti da nije preduzeo odgovarajuće mere predostrožnosti. Baš sam govorio nekoliko utešnih reči ucveljenom suprugu — i zaista mi ga je bilo žao — kad se on bacio na sofu da malo odglumi, i pri tom mu je iz džepa ispao špric.

— On ga je zgrabio i izgledao je tako uplašeno da sam počeo da razmišljam. Hari Lekston se nije drogirao; bio je savršenog zdravlja; šta je on radio sa špricem za injekcije? Izvršio sam autopsiju imajući u vidu izvesne mogućnosti. Našao sam strofantin. Ostalo je bilo lako. Kod Lekstona je nađen strofantin, a Bela Edž se slomila kad ju je policija ispitivala, i priznala da ga je nabavila za njega. I najzad, stara gospođa Margatrojd je priznala da ju je Hari Lekston nagovorio na „štos“ s proklinjanjem.

— A vaša nećaka ga je prebolela?

— Da, on ju je privukao, ali to nije otišlo daleko.

Doktor je uzeo svoj rukopis.

— Sve čestitke vama, gospođice Marpl. I sve čestitke meni za lek koji sam vam dao. Skoro da ponovo ličite na sebe.

***Slučaj savršene kućne
pomoćnice***

I

Oh, izvinite gospođo, da li bih mogla da porazgovaram s vama na trenutak?

Moglo bi se pomisliti da je ovo apsurdan zahtev jer se Edna, kućna pomoćnica gospođice Marpl, upravo obraćala svojoj poslodavki.

Međutim, prepoznavši stil govora, gospođica Marpl spremno reče: — Naravno, Edna, uđite i zatvorite vrata. O čemu se radi?

Poslušno zatvorivši vrata, Edna je ušla u sobu držeći jedan kraj svoje kecelje među prstima i „progutala knedlu“ jednom ili dvaput.

— Da, Edna? - ohrabri je gospođica Marpl.

— Oh, molim vas, gospoja, u pitanju je moja sestra od tetke, Gledi.

— Oh, bože — reče gospođica Marpl, pomislivši na najgori i, avaj, najčešći zaključak. — Da nije... da nije u nevolji?

Edna požuri da je umiri. - Oh, ne, gospoja, ništa slično. Gledi nije taj tip devojke. Ona je samo uzrujana. Zna, izgubila je posao.

— O, bože, baš mi je žao što to čujem. Ona je bila u *Starom dvoru*, zar ne, kod gospođice — gospođica - Skinner?

— Da, gospoja, tako je, gospoja. A Gledi je veoma uznemirena zbog toga, zaista veoma uznemirena.

— Gledis je pre toga prilično često menjala radna mesta, zar ne?

— O, da, gospoja. Gledi vam je uvek za promene. Ona izgleda nigde ne može da se skrasi, ako znate šta hoću da

kažem. Ali uvek je bila ona ta koja bi dala otkaz, znate!

— A ovoga puta je bilo obrnuto? — upita suvo gospođica Marpl.

— Da, gospoja, i Gledi se zbog toga užasno uzrujala.

Gospođica Marpl je delovala pomalo iznenađena. Ona se sećala Gledis, koja je povremeno dolazila da pije čaj u kuhinji kad je imala „slobodan dan“, kao krupne kikutave devojke stamene naravi i ljubazne.

Edna je nastavila. — Vidite, gospoja, u pitanju je način na koji se to odigralo, način na koji je gospođica Skinner izgledala.

— Kako je — upitala je gospođica Marpl strpljivo — gospođica Skinner izgledala?

Ovoga puta Edna je podnela mnogo iscrpniji izveštaj.

— Oh, gospoja, to je bio strašan šok za Gledi. Vidite, nestao je jedan od broševa gospođice Emili, i oko toga se nadigla strašna dreka i galama, i naravno da niko ne voli da se tako nešto desi; to je uznemirujuće, gospoja, ako znate šta hoću da kažem. I Gledi je pomagala u potrazi, a gospođica Lavinija je rekla da će ići u policiju da to prijavi, i onda se broš ponovo pojavio, gurnut u stražnji deo fioke toaletnog stočića, a Gledi je bila veoma zahvalna zbog toga.

1 A baš sledećeg dana je Gledi razbila tanjir, i gospođica Lavinija je odmah otpustila Gledi i dala joj otkazni rok od mesec dana. A Gledi misli da nije stvar u tanjiru i da je gospođica Lavinija to samo iskoristila kao izgovor, i da je to mora biti zbog broša i da one misle kako ga je ona uzela i vratila nazad kad je pomenuta policija, a Gledi ne bi uradila tako nešto, ne, nikada ne bi, i ona misli da će se o tome pričati i da će to biti protiv nje, a to je za jednu devojku veoma ozbiljna stvar, kao što znate, gospoja.

Gospođica Marpl klimnu glavom. Iako joj se jedra, previše samouverena Gledis nije naročito dopadala, bila je sasvim sigurna u devojčino suštinsko poštenje i sasvim lepo je mogla da zamisli da ju je taj događaj uznemirio.

Edna reče setnim glasom: - Pretpostavljam, gospoja,

da vi ne možete ništa da uradite u vezi s tim? Gledi je baš uznemirena.

— Kažite joj da ne bude luda — reče gospođica Marpl odsečno. — Ako nije ona uzela broš, a sigurna sam da nije, onda nema razloga da bude uznemirena.

— To će se proćuti - reče Edna neveselo.

Gospođica Marpl reče: — Ja... ovaj... idem tim putem danas po podne. Porazgovaraću s gospođicama Skinner.

— Oh, hvala vam, gospođo — reče Edna.

II

Stari dvor je bio velika viktorijanska kuća okružena šumama i parkovima. Kako se pokazalo da se kuća ne može ni izdati ni prodati kao celina, jedan preduzimljivi špekulant ju je podelio na četiri stana s centralnim sistemom tople vode, a zemljište oko kuće su zajednički održavali svi stanari. Eksperiment je bio zadovoljavajući. Jedna bogata i ekscentrična stara dama i njena sobarica stanovale su u jednom stanu. Stara dama je bila strastveni ljubitelj ptica i svakodnevno je ugošćavala pernatu skupinu. Drugi stan je iznajmio jedan penzionisani sudija, Indus, sa svojom suprugom. U trećem je stanovao jedan veoma mlad par, odskora u braku, dok su četvrti stan samo dva meseca ranije iznajmile dve neudate dame koje su se prezivale Skinner. Stanari sva četiri stana bili su u veoma uzdržanim međusobnim odnosima, jer i nisu imali ništa zajedničko. Vlasnik je izjavio da je to sjajno. On je strepeo da će oni najpre sklopiti prijateljstva, a zatim se otuđiti i njemu se tužakati.

Gospođica Marpl je poznavala sve stanare, iako nikoga od njih ne preterano dobro. Starija gospođica Skinner, gospođica Lavinija, bila je ono što bi se moglo zvati radnim članom firme. Gospođica Emili, mlađa sestra, većinu vremena provodila je u krevetu pateći od raznih bolesti koje su, po mišljenju Sent Meri Mida, bile uglavnom

umišljene. Samo je gospođica Lavinija pobožno verovala u sestriño mučeništvo i strpljenje u patnji, i rado je odlazila u nabavke ili bi skoknula do sela da kupi stvari koje je „moja sestra iznenada poželela“.

Stanovnici Sent Meri Mida su smatrali da bi gospođica Emili, da boluje samo upola od onoga koliko tvrdi, odavno poslala po doktora Hejdoka. Ali gospođica Emili bi, kad god bi joj to neko predložio, superiorno zatvorila oči i promrmljala da njen slučaj nije jednostavan — najbolji specijalisti u Londonu su njime bili zbunjeni — i da ju je jedan divni novi čovek stavio na najrevolucionarniji oblik lečenja, te da se ona zaista nada da će joj se zdravlje poboljšati. Nijedan obični lekar opšte prakse ne bi mogao razumeti njen slučaj.

— A po mom mišljenju — rekla je prostodušna gospođica Hartnel — ona je veoma mudra što ne šalje po njega. Dragi doktor Hejdok bi joj, na svoj nehajan način, rekao da joj nije ništa i da ustane i ne pravi frku! To bi je ozdravilo!

Međutim, ne prihvativši takvo proizvoljno lečenje, gospođica Emili je nastavila da leži po sofama, okružuje se čudnim kutijicama s pilulama i da odbija skoro sve što je za nju kuvano, te da traži nešto drugo — obično nešto što je bilo teško i nezgodno nabaviti.

III

Vrata je gospođici Marpl otvorila „Gledi“, koja je delovala utučenije nego što je gospođica Marpl ikada pomislila da bi to bilo moguće. U dnevnom boravku (četvrtini nekadašnjeg salona, koji je bio podeljen na trpezariju, salon, kupatilo i ormarić za kućnu pomoćnicu), gospođica Lavinija je ustala da pozdravi gospođicu Marpl.

Lavinija Skinner je bila visoka, ispijena, koščata žena pedesetih godina. Imala je hrapav glas i osoran nastup.

— Drago mi je što vas vidim — rekla je. — Enjili je

legla; nije joj dobro danas, sirotici. Nadala se da ćete se videti, to bi je razveselilo, ali ima dana kad nije sposobna nikoga da vidi. Sirotica, ona je toliko strpljiva.

Gospođica Marpl je učtivo odgovorila. Posluga je bila glavna tema razgovora u Sent Meri Midu, tako da nije bilo teško povesti razgovor u tom pravcu. Gospođica Marpl je rekla da je čula da ona fina devojka, Gledis Holmz, odlazi.

Gospođica Lavinija je klimnula glavom. — Od srede nedelju dana. Lomila je stvari, znate. Ne mogu to da podnesem.

Gospođica Marpl je uzdahnula i rekla da danas svi moramo nešto da trpimo. Toliko je teško nagovoriti devojke da dođu u selo da rade. Da li gospođica Skinner zaista misli da je mudro da se rastaje od Gledis?

— Znam da je teško naći poslugu — priznala je gospođica Lavinija. — Deveroovi nemaju nikoga, ali, uostalom, i ne čudim se — stalno se svađaju, puštaju muziku cele noći, jedu u bilo koje doba — ta mlada žena pojma nema o domaćinstvu. Žalim njenog muža! A i Larkinovi su upravo izgubili svoju kućnu pomoćnicu. Naravno, s tom sudijinom indijskom prekom naravi i što traži da prezalogaji, kako on to kaže, u šest ujutro, a i gospođa Larkin koja je stalno sitničava, ne čudim se ni zbog njih. Dženet, sobarica gospođe Karmajkl, deo je nameštaja, naravno — iako je, po mom mišljenju, ona veoma neprijatna žena i apsolutno tiraniše staru gospođu.

— Pa zar onda ne biste ipak ponovo razmotrili svoju odluku u vezi s Gledis? Ona je zaista fina devojka. Poznajem celu njenu porodicu; veoma pošteni i bolji od većine ljudi.

Gospođica Lavinija odmahnu glavom.

— Imam svoje razloge — reče ona važno.

Gospođica Marpl promrmlja: — Kako sam čula, nestao vam je broš...

— Pa ko to priča? Ta devojka, pretpostavljam. Iskreno govoreći, skoro sam sigurna da ga je ona uzela. A onda se uplašila i vratila ga na mesto; ali, naravno, ne možete ni-

šta reći dok niste sigurni. — Promenila je temu. — Dođite da vidite Emili, gospođice Marpl. Sigurna sam da će joj to činiti dobro.

Gospođica Marpl je krotko sledila gospođicu Laviniju do vrata na koja je ova pokucala, bila pozvana da uđe, i uvela svoju gošću u najbolju sobu u stanu, u kojoj je bilo dosta svetla, no koje su zaklanjale poluspuštene roletne. Gospođica Emili je ležala u krevetu, očigledno uživajući u polumraku i svojim beskrajnim patnjama.

Pri slabom svetlu se videlo da je to jedna mršava, neodlučna kreatura, prosedožučkaste kose neuredno zamotane oko glave, s kovrdžama koje su tu i tamo ispadale, a sve je bilo nalik na ptičje gnezdo na koje nijedna ptica koja drži do sebe ne bi bila ponosna. Soba se osećala na kolonjsku vodu, bajate kekse i kamfor.

Poluzatvorenih očiju i tankim, slabašnim glasom, Emili Skinner je objasnila kako je ovo „jedan od njenih loših dana“.

Kod lošeg zdravlja je najgore — reče gospođica Emili melanholičnim tonom — što je čovek svestan kakav teret predstavlja svima oko sebe.

— Lavinija je veoma dobra prema meni. Lavi, zlato, strašno mi je mrsko što te gnjavim, ali bilo bi dobro da moj termos bude napunjen onako kako mi odgovara — prepunjen me pritiska — a s druge strane, ako nije dovoljno napunjen, odmah se ohladi!

— Žao mi je, dušo. Daj mi ga. Odliču malo vode.

— Možda bi, ako to uradiš, mogla ponovo da ga napuniš. U kući nema dvopeka, pretpostavljam... ne, ne, nema veze. Mogu i bez toga. Malo blagog čaja i krišku limuna — nema limuna? Ne, zaista, ne bih mogla da pijem čaj bez limuna. Mislim da je mleko jutros bilo malo prokislo. Zato ne bih stavljala mleko u čaj. Nema veze. Mogu i bez čaja. Samo, osećam se tako slabom. Ostrige su, kažu, hranljive. Pitam se da li bih mogla da dobijem nekoliko? Ne, ne, previše je komplikovano da se nađu tako kasno, u ovo doba dana. Mogu da postim do sutra.

Lavinija je izašla iz sobe mrmljajući nešto nepovezano o tome da će otići biciklom do sela.

Gospođica Emili se slabašno nasmešila svojoj gošći i primetila kako zaista mrzi da bilo koga gnjavi.

Gospođica Marpl je te večeri rekla Edni da se plaši da njena misija nije bila uspešna.

Bila je prilično uznemirena kada je otkrila da su glasine o Gledisinom nepoštenju već počele da kruže selom.

U pošti ju je zaustavila gospođa Vederbi. — Draga moja Džejn, dale su joj pismenu preporuku koja kaže da je devojka voljna za rad i ozbiljna i čestita, ali ništa ne kažu o poštenju. To mi deluje veoma značajno! Čujem da je bilo neke nevolje s nekim brošem. Mislim da tu mora biti nečega, znate, jer danas niko ne otpušta poslugu osim ako je u pitanju nešto zbilja ozbiljno. Teško će naći nekog drugog.

Devojke jednostavno neće da idu u *Stari dvor*. Nervira ih da dolaze kući na slobodan dan. Vidite, Skinnerove neće naći nikog drugog, a onda će možda ona grozna hipohondrična sestra morati da ustane i nešto da radi!

Velika je bila žalost sela kad se doznalo da su gospođice Skinner angažovale preko jedne agencije novu kućnu pomoćnicu, koja je, po svemu sudeći, bila savršena osoba.

— Trogodišnji rad koji je najtoplije preporučuje, voli selo i u stvari traži manju platu od Gledis. Zaista smatram da smo imale mnogo sreće.

— Pa, stvarno — reče gospođica Marpl, kojoj je ove detalje saopštila gospođica Lavinija u ribarnici. — Zvuči previše dobro da bi bilo istinito.

Opšte mišljenje u Sent Meri Midu bilo je da će ta savršena osoba odustati u poslednjem trenutku, i da neće doći.

Međutim, ništa se od tih prognoza nije obistinilo i selo je imalo priliku da posmatra to kućno blago po imenu Meri Higin, kako Ridovim taksijem prolazi kroz selo do *Starog dvora*. Moralo se priznati da je dobro izgledala. Žena veo-

ma pristojnog izgleda, veoma uredno obučena.

Kad je gospođica Marpl ponovo posetila *Stari dvor*, vrbujući osobe koje će držati štandove na dobrotvornoj zabavi u parohijskom domu, vrata joj je otvorila Meri Higans. Bila je zaista kućna pomoćnica veoma superiornog izgleda, otprilike četrdesetih godina, uredne crne kose, rumenih obraza, punačkog stasa, diskretno odevena u crno, s belom kecljom i kapicom — „pravi dobri stari tip posluge“, kako je gospođica Marpl kasnije objasnila, i odgovarajućeg nećujnog glasa punog poštovanja, toliko drugačijeg od Gledisinog, glasnog i unjkavog.

Gospođica Lavinija je delovala daleko manje izmučeno i, mada joj je bilo žao što nije mogla da uzme štand zbog svoje zauzetosti sestrom, ipak je dala pozamašan novčani prilog i obećala da će obezbediti isporuku upijača za ma-stilo i čarapica za bebe.

Gospođica Marpl joj je rekla da zrači zadovoljstvom.

— Zaista mislim da to dobrim delom dugujem Meri, toliko sam zadovoljna što sam bila odlučna da se otarasim one druge devojke. Meri je zaista dragocena. Lepo kuva i sjajno poslužuje, i veoma savesno održava čistoću u našem malom stanu. I zaista je divna s Emili!

Gospođica Marpl brzo upita za Emili.

— Oh, sirotica, u poslednje vreme se veoma loše oseća. Tu se ne može ništa učiniti, naravno, ali to ponekad zaista pomalo otežava stvari. Poželi da joj se nešto skuva, a onda, kad jelo bude gotovo, kaže da ne može da ga jede — zatim traži to isto pola sata kasnije, kad se sve ubajatilo i mora ponovo da se napravi. To, naravno, stvara mnogo posla — ali, srećom, izgleda da Meri to ne smeta. Ona je navikla da služi invalide, kaže, i razume ih. To je tako utešno.

— Dragi bože - reče gospođica Marpl — vi baš imate sreće.

— Da, zaista. Stvarno mislim da nam je Meri poslata u odgovor na naše molitve.

— Meni se ona čini — reče gospođica Marpl — skoro

suviše dobra da bi bila stvarna. Ja bih... pa, na vašem mestu bih pomalo pazila.

Lavinija Skinner nije shvatila poentu te primedbe. Rekla je: — Oh! Uveravam vas da radim sve da joj bude ugodno. Ne znam šta bih radila da ona ode.

— Ne očekujem da će otići pre nego što bude spremna da ode — reče gospođica Marpl i oštro se zagleda u svoju domaćicu.

Gospođica Lavinija reče: — Kad nemate briga u domaćinstvu, to je takvo rasterećenje, zar ne? Kako radi vaša mala Edna?

— Ona sasvim lepo radi. Nije previše pametna, naravno. Nije kao vaša Meri. Ipak, ja o Edni sve znam jer je ona devojka iz sela.

Kad je izašla u hol, čula je uzrujani povišeni glas bolesne žene. — „Dopušteno je da se ova kompresasasvim osuši; doktor Alerton je naročito naglasio da se vlaga mora stalno održavati. Neka, neka, ostavite. Zelim šolju čaja i kuvano jaje — kuvano samo tri i po minuta, ne zaboravite, i pošaljite mi gospođicu Laviniju.“

Efikasna Meri se pojavila iz spavaće sobe, rekavši Laviniji:

— Gospođica Emili vas traži, gospođo — a zatim je otvorila vrata gospođici Marpl, pridržala joj kaput i dodala kišobran na najbesprekorniji način.

Gospođica Marpl je uzela kišobran, ispustila ga, pokušala da ga podigne, a onda ispustila svoju tašnu, koja se otvorila. Meri je učtivo pokupila razne sitnice — maramicu, beležnicu, staromodni kožni novčanik, dva šilinga, tri penija i parče tvrdog slatkiša od mentola sa štraftama.

Gospođica Marpl je uzela potonje pokazujući zbunjenost.

— Oh, bože, to mora da je stavio sinčić gospode Klement. On ga je sisao, sećam se, a uzeo je moju tašnu da se njom igra. Mora da ga je on stavio unutra. Užasno je lepljivo, zar ne?

— Da ga bacim, gospođo?

— O, da li biste bili tako ljubazni? Hvala vam mnogo.

Meri se sagnula da podigne poslednju stvar, malo ogledalo, a gospođica Marpl, kad ga je dobila nazad, uzviknu s mnogo žara: — Kakva sreća da se nije razbilo.

Nakon toga je otišla, dok je Meri ostala učtivo stojeći pored vrata i držeći parče slatkiša sa štraftama, lica potpuno bezizražajnog.

IV

Narednih deset dana Sent Meri Mid je morao podneti da sluša o svim izvanrednim kvalitetima koji odlikuju blago gospođice Lavinije i gospođice Emili.

Jedanaestog dana selo se probudilo da doživi veliko uzbuđenje.

Meri, savršena osoba, nestala je! Nije prenoćila u svom krevetu, a ulazna vrata su nađena odškrinuta. Ona se tiho išunjala tokom noći.

I nije nestala samo Meri! Nestala su i dva broša i pet prstenova gospođice Lavinije; tri prstena, privesak, naručnica i četiri broša gospođice Emili!

Bio je to početak katastrofe.

Mlada gospođa Devero izgubila je svoje brilijante koje je držala u nezaključanoj fioci, kao i neka skupa krzna koja je dobila kao venčam poklon. Sudiji i njegovoj supruzi takode su ukradeni nakit i izvesna suma novca. Najviše je stradala gospoda Karmajkl. Ne samo da je imala neki veoma skup nakit nego je u stanu držala i poveću sumu novca, koji je nestao. Dženet je imala slobodno veče, a njena gazdarica je imala običaj da se šeta po vrtovima u sumrak i doziva ptice i baca im mrvice. Izgledalo je jasno da je Meri, savršena kućna pomoćnica, imala ključeve koji su otvarali sve stanove!

Mora se priznati da je u Sent Meri Midu bilo izvesnog pakosnog zadovoljstva. Gospođica Lavinija se toliko hva-

lisala svojom divnom Meri.

- A sve vreme, draga moja, ona je bila samo običan lopov!

Došlo je do zanimljivih otkrića. Ne samo daje Meri nestala bez traga nego je i agencija koja ju je poslala i jamčila za njene kvalifikacije bila usplahirena kad su otkrili da Meri Higinis, koja se kod njih prijavila za posao i čije su preporuke oni primili, praktično nije ni postojala. Bilo je to ime jedne poštene sluškinje koja je živela s poštenom sestrom jednog kanonika; prava Meri Higinis živela je mirno u jednom mestu u Kornvolu.

— Vraški lukavo izvedeno — morao je da prizna inspektor Sleek. — A ako mene pitate, ta žena radi s nekom bandom. Pre godinu dana se vrlo sličan slučaj dogodio u Northamberlendu. Stvarima se nikad nije ušlo u trag, a nju nikad nisu uhvatili. Međutim, mi u Mač Benamu ćemo to bolje odraditi!

Inspektor Sleek je uvek bio pun samopouzdanja.

Ipak, nedelje su prolazile a Meri Higinis je trijumfalno ostajala na slobodi. Uzalud je inspektor Sleek⁶ udvostručio energiju, u potpunosti suprotnosti sa svojim imenom.

Gospođica Lavinija ostala je u suzama. Gospođica Emili se toliko uzrujala i poplašila zbog svog stanja da je zaista poslala po doktora Hejdoka.

Celo selo je strahovito želelo da sazna šta on misli o tvrđnji gospođice Emili da je slabog zdravlja, ali, naravno, nisu to mogli da ga pitaju. Ipak, zadovoljavajući podaci dobijeni su preko apotekarevog pomoćnika, gospodina Mika, koji se zabavljao s Klarom, kućnom pomoćnicom gospođe Prajs-Ridli. Tako se saznalo da joj je doktor Hejdok prepisao mešavinu asafoetida („davalje balege“) i valerijane, što je, prema rečima gospodina Mika, bio lek za simulante u vojsci, koji je stalno bio na skladištu!

Ubrzo nakon toga saznalo se da je gospođica Emili, koja nije bila oduševljena lekarskom negom koju je dobila,

6 *Engl.: slack — potpuno opušten, „mrtav ladan“.* (Prim. prev.)

izjavila kako misli da je u njenom zdravstvenom stanju njena dužnost da bude blizu specijaliste u Londonu koji razume njen slučaj. Bilo je to samo pošteno, rekla je, prema Laviniji.

Stan je bio ponuđen u podzakup.

V

Nekoliko dana posle toga gospođica Marpl je, prilično zarumenjena i usplahirena, došla u policijsku stanicu Mač Benam i potražila inspektora Sleka.

Inspektor Slek nije voleo gospođicu Marpl. Ali bio je svestan da glavni pozornik, pukovnik Melčet, ne deli njegovo mišljenje. Zato ju je primio, mada nerado.

— Dobar dan, gospođice Marpl, šta mogu da uradim za vas?

— O, bože - reče gospođica Marpl — bojim se da ste u žurbi.

— Mnogo posla - reče inspektor Slek — ali mogu da odvojim nekoliko trenutaka.

— O, bože — reče gospođica Marpl — nadam se da ću umeti na pravi način da vam kažem. Toliko je teško, znate, izjasniti se, zar ne mislite? Ne, možda ne mislite. Ali vidite, kako nisam bila obrazovana na moderan način — samo sam imala guvernantu, znate, koja me je učila datume vezane za kraljeve Engleske i dala mi opšte znanje: Doktor Bruer — tri vrste bolesti žitarica: medljika, plesan - a šta beše treća — da li snet?

— Da li želite da razgovaramo o sneti? — upita inspektor Slek i porumene.

— O, ne, ne, ne — gospođica Marpl žurno poreknu svaku želju da razgovara o sneti. - To je samo ilustracija, znate. I kako se prave igle, i tako to. Preopširno, znate, ali vas to ne nauči da budete konkretni. Što ja želim da budem. Radi se o kućnoj pomoćnici gospođice Skinner, Gledis, znate.

— Meri Higans, reče inspektor Slek.

— O, da, druga kućna pomoćnica. Ali ja imam u vidu Gledis Holmz; prilično nametljiva devojka i previše samozadovoljna, ali zaista veoma poštena i veoma je važno da joj se to prizna.

— Niko do sada nije podneo prijavu protiv nje, koliko ja znam — reče inspektor Slek.

— Ne, znam da nema prijave — ali tim gore. Zato što, vidite, ljudi i dalje misle razne stvari. O, bože, znala sam da neću dobro objasniti o čemu se radi. Ono što zaista mislim jeste da je važno da se nađe Meri Higans.

— Svakako — reče inspektor Slek. — Imate li ikakvu ideju u tom smislu?

— Pa, u stvari, imam — reče gospođica Marpl. — Mogu li da vam postavim pitanje? Da li vam otisci prstiju išta koriste?

— Ah — reče inspektor Slek - u tome je ona bila malo previše domišljata za nas. Izgleda da je većinu poslova radila u gumenim rukavicama ili rukavicama za domaćičke poslove. I bila je pažljiva: obrisala je sve u svojoj spavaćoj sobi i na lavabou. Nismo tamo mogli da nađemo ni jedan jedini otisak prsta!

— Da imate otiske prstiju, da li bi to pomoglo?

— Pomoglo bi, gospođo. Možda bi bili poznati Skotlandu. Rekao bih da joj ovo nije prvi posao!

Gospođica Marpl je vedro klimnula glavom. Otvorila je svoju tašnu i iz nje izvadila malu kartonsku kutiju. U njoj je, ušuškano u vatu, stajalo malo ogledalo.

— Iz moje tašne — reče gospođica Marpl. — Na njemu su otisci kućne pomoćnice. Mislim da bi trebalo da budu zadovoljavajući: trenutak pre nego što je dotakla ogledalo dodirnula je izuzetno lepljivu materiju.

Inspektor Slek je zurio u nju. — Da li ste namerno uzeli njene otiske prstiju?

— Naravno.

— Znači, sumnjali ste u nju?

— Pa, znate, učinilo mi se da je ona malo suviše dobra

da bi bila stvarna. To sam, u stvari, rekla gospođici Laviniji. Ali ona jednostavno nije htela da prihvati moje upozorenje!

Žao mi je, znate, inspektore, ali ja ne verujem u savršene osobe. Svi mi imamo svoje mane — a kod kućne posluge one se veoma brzo pokažu!

— Pa — reče inspektor Slek, povrativši ravnotežu — zahvalan sam vam, zaista. Poslaćemo ih u Skotland jard, i videti šta će oni reći.

Zastao je. Gospođica Marpl je malo nakrivila glavu i gledala ga prilično značajno.

— Pretpostavljam, inspektore, da ne biste razmotrili mogućnost da potražite malo bliže kući?

— Šta hoćete da kažete gospođice Marpl?

— Veoma je teško objasniti, ali kad nabasate na neku čudnu stvar, onda je primetite. Iako, često, čudne stvari mogu biti najobičnije sitnice. Sve vreme sam to osećala, znate. Mislim u vezi s Gledis i brošem. Ona je poštena devojka, ona nije uzela taj broš. Zašto je onda gospođica Skinner mislila da jeste? Gospođica Skinner nije budala — daleko od toga! Zašto je toliko želela da pusti devojku koja dobro radi da ode, kad je tako teško doći do posluge? To je bilo čudno, znate. Zato sam razmišljala. Mnogo sam razmišljala. I primetila sam još jednu čudnu stvar! Gospođica Emili je hipohondar, ali ona je prvi hipohondar koji nije odmah tražio nekog lekara. Hipohondri vole doktore; gospođica Emili ih nije volela!

— Šta nagoveštavate gospođice Marpl?

- Pa, nagoveštavam, znate, da su gospođica Lavinija i gospođica Emili čudne osobe. Gospođica Emili provodi skoro sve vreme u mračnoj sobi. A ako ta njena kosa nije perika ja... ja ću pojesti sopstveni šešir! A ja kažem sledeće - savršeno je moguće da je mršava, bleđa, seda žena koja cvili ista ona crnokosa, punačka žena rumenih obraza. I nema nikoga ko je ikada video gospođicu Emili i Meri Higinis u isto vreme.

— Bilo je mnogo vremena da one naprave duplikate

svih ključeva, mnogo vremena da otkriju sve o ostalim stanarima, a onda — da se oslobode meštanke. Gospođica Emili jedne noći hitro odlazi iz sela da bi sutradan stigla na stanicu kao Meri Higinis. A onda, u pravom trenutku, Meri Higinis nestaje, i zatim kreće povika na nju. Reći ću vam gde ćete je naći, inspektore. Na sofi Emili Skinner! Uzmite joj otiske prstiju ako mi ne verujete, ali otkrićete da sam u pravu! Par veštih lopova, to su Skinnerove — i bez sumnje u dosluhu s veštim trgovcima ukradene robe, ili kako vi to već zovete. Ali neće se izvući ovoga puta! Neću dozvoliti da poštenje jedne od naših seoskih devojaka bude dovedeno u pitanje tek tako! Gledis Holmz je poštena kao malo ko, i to će svi znati! Do viđenja!

Gospođica Marpl je izmarširala napolje pre nego što se inspektor Slek pribrao.

— Uf— promumlao je. — Pitam se da li je u pravu?

Uskoro je otkrio daje gospođica Marpl opet bila u pravu.

Pukovnik Melčet je čestitao Sleku na efikasnosti, a gospođica Marpl je pozvala Gledis da dođe s Ednom na čaj, i ozbiljno joj savetovala da se skradi kad nađe neko dobro radno mesto.

Gospođica Marpl priča priču

Ne mislim da sam vam ikada pričala, dragi moji — tebi Rejmonde i tebi Džoana, o prilično čudnom posliću od pre nekoliko godina. Ne želim ni na koji način da delujem *tašto* — naravno, znam da u poređenju s vama mladima ja uopšte nisam vešta — Rejmond piše te veoma moderne knjige koje govore o prilično neprijatnim mladim muškarcima i ženama, a Džoana slika te izuzetne slike četvrtastih ljudi s čudnim izbočinama po sebi — vrlo vešto od vas, dragi moji, ali kako Rejmond uvek kaže (samo veoma ljubazno, jer je on najljubazniji nećak), kod mene je sve beznadežno viktorijanski. Divim se gospodinu Alma-Tademu i gospodinu Frederiku Lejtonu, i pretpostavljam da vama oni deluju beznadežno *pase*. A o čemu sam ono govorila? Oh, da - da ne želim da delujem *tašto* — ali ne mogu a da ne budem makar malčice zadovoljna sobom zato što sam, koristeći malo zdravog razuma, verujem, zaista rešila problem koji je zbunjivao glave mnogo bistrije nego štoje moja. Iako je, u stvari, trebalo da shvatim da je cela stvar bila *očigledna* od samog početka...

E pa, ispričaću vam svoju pričicu, a ako mislite da sam zbog toga pomalo uobražena, morate se setiti da sam, ako ništa drugo, pomogla jednom ljudskom biću koje je bilo u veoma ozbiljnoj nevolji.

Prvi put sam čula o toj stvari jedne večeri oko devet, kada je Gven — (sećate se Gven, moje male riđokose kućne pomoćnice), elem — kada je Gven ušla i rekla mi da su gospodin Peterik i još jedan gospodin došli da me posete. Gven ih je uvela u salon; što je sasvim u redu. Ja sam sedela u trpezariji, zato što mislim da je loženje dve vatre u rano proleće bacanje para.

Rekla sam Gven da donese šeri brendi i nekoliko čaša, i požurila u salon. Ne znam da li se sećate gospodina Peterika. Umro je pre dve godine, ali bio je moj

dugogodišnji prijatelj, a i vodio je brigu o svim mojim pravnim stvarima. Vrlo mudar čovek i zaista vrlo sposoban advokat. Sad njegov sin vodi moje poslove, veoma fin momak i veoma moderan, ali nekako nemam u njega jednako *poverenja* kako sam imala u gospodina Peterika.

Objasnila sam gospodinu Peteriku o loženju vatre, i on mi je odmah rekao da će on i njegov prijatelj preći u trpezariju - tad mi je predstavio svog prijatelja; izvesnog gospodina Roudsa. Bio je to mlađi čovek — ne mnogo stariji od četrdeset godina — i odmah sam primetila da nešto veoma nije u redu. Ponašao se na veoma *čudan* način. Neko bi možda rekao da se ponaša *nepriстойно*, ako ne bi shvatio da je siroti čovek *pod stresom*.

Kad smo se smestili u trpezariji i Gven nam donela šeri brendi, gospodin Peterik je objasnio razlog svoje posete.

— Gospođice Marpl — rekao je — morate oprostiti starom prijatelju što je bio slobodan da dođe. Došao sam ovamo da se konsultujemo.

Nisam uopšte mogla da razumem šta je time mislio, a on je nastavio:

— U slučaju bolesti obično se traže dva mišljenja — ono koje daje specijalista i ono koje daje porodični lekar. Onaj prvi se obično smatra kompetentnijim, ali nisam siguran da se s tim slažem. Specijalista ima iskustva samo u svojoj oblasti; porodični lekar možda ima manje znanja, ali šire iskustvo.

Tačno sam znala na šta misli, jer je jedna moja mlada nećaka nedavno na brzinu odvela svoje dete kod jednog veoma poznatog specijaliste za kožne bolesti, a da se prethodno nije savetovala sa svojim porodičnim lekarom, koga je smatrala starkeljom. Specijalista je odredio veoma skupo lečenje, a ona je kasnije otkrila da je dete bolovalo od jednog prilično neuobičajenog oblika malih boginja.

Ovo pominjem samo zato — iako se grozim *digresija* - da bih vam pokazala da cenim stav gospodma Peterika, ali još uvek nisam imala pojma na šta cilja.

— Ako je gospodin Rouds bolestan — rekla sam i zastala, jer se siroti čovek najstrašnije nasmejao.

Rekao je: — Očekujem da ću kroz nekoliko meseci umreti zbog slomljenog vrata.

A onda su sve ispričali. Nedavno se u Barnčesteru — gradiću udaljenom oko dvadeset milja — dogodilo ubistvo. Plašim se da u to vreme nisam obraćala mnogo pažnje na to jer je u selu bilo mnogo uzbuđenja oko naše oblasne medicinske sestre, tako da su spoljna dešavanja, kao zemljotres u Indiji i ubistvo u Barnčesteru, mada u suštini mnogo značajniji, ustupili mesto našim sopstvenim malim lokalnim uzbuđenjima. Žao mi je, ali seljani su takvi. Ipak, *dobro* se sećam da sam čitala o ženi koja je izbodena nožem u nekom hotelu, mada se ne sećam njenog imena. Međutim, sad se ispostavilo da je ta žena bila supruga gospodina Roudsa — i kao da to samo po sebi nije bilo dovoljno loše — on je u stvari bio osumnjičen da ju je lično ubio.

Sve mi je to gospodin Peterik izložio veoma jasno, rekavši kako, mada su mrtvozornici utvrdili da je ubistvo počinilo jedno ili više nepoznatih lica, gospodin Rouds ima razloga da veruje da će ga za dan ili dva verovatno uhapsiti, te je zato došao kod gospodina Peterika i stavio svoju sudbinu u njegove ruke. Gospodin Peterik je dalje rekao da su se tog popodneva konsultovali sa ser Malkolmom Ouldom, advokatom višeg ranga, i da je, ukoliko slučaj dospe na sud, ser Malkolm obavešten da će braniti gospodina Roudsa.

Ser Malkolm je bio mlad čovek, rekao je gospodin Peterik, veoma savremenih metoda, koji je ukazao je na određeni pravac odbrane. Ali tim pravcem odbrane gospodin Peterik nije bio sasvim zadovoljan.

— Vidite, draga moja gospođo - rekao je — taj pravac odbrane kvari ono što ja zovem specijalističkim gledištem. Dajte ser Malkolmu slučaj, i on vidi samo jednu ideju — najverovatniji pravac odbrane. Ali čak i najbolji pravac odbrane može u potpunosti ignorisati ono što je, po mom

mišljenju, ključni detalj. On ne uzima u obzir ono što se zaista dogodilo.

Zatim je nastavio, rekavši neke veoma ljubazne i laskave stvari o mojoj oštroumnosti i rasuđivanju i o mom poznavanju ljudske prirode, i zatražio dozvolu da mi ispriča o tom slučaju, u nadi da bih mogla da sugerišem neko objašnjenje.

Bilo je vidljivo da je gospodin Rouds veoma skeptičan u pogledu ikakve vajde s moje strane, te da je bio iznerviran što je ovamo doveden. Ali gospodin Peterik nije na to obraćao pažnju, i nastavio je da mi iznosi činjenice o onome što se dogodilo u noći osmog marta.

Gospodin i gospođa Rouds su odseli u hotelu *Kruna* u Barnčesteru. Gospođa Rouds, koja je (to sam shvatila iz opreznog izlaganja gospodina Peterika) možda bila pomalo hipohondrična, povukla se u krevet odmah posle večere. Ona i njen suprug smešteni su u susedne sobe, s vratima koja su ih povezivala. Gospodin Rouds, koji piše knjigu o praistorijskom kamenju, udobno se smestio da radi u susednoj sobi. Ujedanaest sati je složio svoje papire i spremao se da legne. Pre nego što je to uradio zavirio je u sobu svoje žene, da vidi treba li joj nešto. Otkrio je da svetlo gori i da mu žena leži na krevetu s nožem zabodenim u srce. Bila je mrtva skoro sat — verovatno i duže. Doneti su sledeći zaključci. Postojala su još jedna vrata u sobi gospođe Rouds, koja su vodila na hodnik. Ta vrata su bila zaključana i s rezom navučenom iznutra. Jedini prozor u sobi bio je zatvoren i zabravljen. Gospodin Rouds kaže da niko nije prošao kroz sobu u kojoj je on sedeo izuzev sobarice koja je donela termose s toplom vodom. Oružje nađeno u rani bio je mali bodež koji je ležao na toaletnom stočiću gospođe Rouds. Ona je imala običaj da ga koristi kao nož za hartiju. Na njemu nije bilo otisaka.

Situacija se svela na sledeće — niko osim gospodina Roudsa i sobarice nije ušao u žrtvinu sobu.

Pitala sam za sobaricu.

— To je bilo prvo o čemu smo se raspitali - rekao je gospodin Peterik. — Meri Hil je meštanka. Radi kao sobarica u *Knini* već deset godina. Izgleda da nema apsolutno nikakvog razloga da ona iznenada napadne nekog gosta. U svakom slučaju, izuzetno je glupa, skoro mentalno zaostala. Njena priča je uvek ostajala ista. Donela je gospođi Rouds termos s toplom vodom i rekla da je gospođa bila pospana — upravo je zadremala. Iskreno, ne mogu da poverujem, a siguran sam da nema ni porote koja bi poverovala, da je ona počinila taj zločin.

Gospodin Peterik je nastavio da govori, pomenuvši nekoliko dodatnih detalja. Na vrhu stepeništa u hotelu *Kruna* nalazi se minijturni hol gde ljudi ponekad sede i piju kafu. Odatle vodi prolaz nadesno, a poslednja vrata u tom prolazu su vrata sobe u kojoj je stanovao gospodin Rouds. Prolaz zatim ponovo naglo skreće nadesno, a prva vrata iza ugla su vrata sobe gospođe Rouds. Slučaj je hteo da obaja vrata mogu da vide svedoci. Prva vrata — ona koja vode u sobu gospodina Roudsa, koja ću zvati vrata A, mogle su da vide četiri osobe, dva trgovačka putnika i jedan stariji bračni par, koji su pih kafu. Oni kažu da niko nije ulazio niti izlazio kroz vrata A osim gospodma Roudsa i sobarice. Što se tiče drugih vrata, u prolazu B, tamo je jedan električar nešto popravljao, i on se takođe kune da niko nije ušao niti izašao kroz vrata B osim sobarice.

Bio je to svakako veoma čudan i zanimljiv slučaj. Spolja je izgledalo kao da gospodin Rouds *mora* da je ubio svoju suprugu. Ali videlo se da je gospodin Peterik ubeđen da je njegov klijent nevin, a gospodin Peterik je bio veoma mudar čovek.

Prilikom istrage, gospodin Rouds je ispričao neodređenu i nesuvislu priču o nekoj ženi koja je njegovoj supruzi pisala preteća pisma. Njegova priča, zaključila sam, bila je krajnje neubedljiva. Kad mu je gospodin Peterik to prigovorio, on se izjasnio.

— Iskreno govoreći — rekao je - nikada u to nisam poverovao. Mislio sam da je Ejmi veći deo priče izmislila.

Gospođa Rouds, zaključila sam, bila je jedan od onih romantičnih lažova koji prolaze kroz život dodatno kiteći sve što im se događa. Broj avantura koje su joj se, prema njenoj sopstvenoj priči, dogodile ujednoj jedinoj godini bio je jednostavno neverovatan. Ako bi se okliznula na komad kore od banane, bio bi to slučaj u kome je jedva izbegla smrt. Ako bi se abažur od lampe malo zapalio, ona je bila spasena iz zgrade u plamenu a život joj je bio u opasnosti. Njen suprug je navikao da uzima s rezervom sve njene izjave. Njenoj priči o nekoj ženi čije je dete povredila u saobraćajnoj nesreći i koja se zaklela da će joj se osvetiti... pa, gospodin Rouds jednostavno nije pridao nikakvu pažnju. Saobraćajna nesreća se desila pre nego što se njome oženio, i premda mu je čitala pisma napisana jezikom ludaka, on je podozrevao da ih je sama sastavljala. Ona je zaista tako nešto uradila jednom ili dva puta ranije. Bila je žena sklona histeriji, koja je neprestano žudela za uzbuđenjima.

Elem, sve mi je to izgledalo veoma prirodno — zaista, u našem selu postoji mlada žena koja u velikoj meri isto to radi. Opasnost kod takvih ljudi je što, ako im se nešto neobično zaista desi, niko ne veruje da govore istinu. Činilo mi se da se to dogodilo i u ovom slučaju. Policija je, pretpostavljala sam, jednostavno verovala da je gospodin Rouds izmislio tu neubedljivu priču da bi skrenuo sumnju sa sebe.

Upitala sam da li je u hotelu bilo žena koje su odsele same. Izgleda da je bilo dve — neka gospođa Grenbi, udovica anglo-indijskog porekla, i gospođica Karaders, prilično konjasta usedelica koja je kotrljala glas „r“ u govoru. Gospodin Peterik je dodao da ni najdetaljnija istraga nije pokazala da je bilo ko video ijednu od njih blizu mesta zločina i nijednu od njih niko nije ni na koji način dovodio u vezu s tim zločinom. Zamolila sam ga da opiše kako su izgledale. Rekao je da je gospođa Grenbi imala riđu kosu, prilično neočešljanu, bledožuto lice i oko pedeset godina. Odeća joj je bila prilično živopisna,

uglavnom od prirodne svile i sličnih materijala. Gospodica Karaders je imala oko četrdeset godina, nosila je cviker, bila kratko podšišana, kao muškarac, i oblačila je muškobanjaste kapute i suknje.

— O, bože — rekla sam — to veoma otežava stvar.

Gospodin Peterik me je upitno pogledao, ali ja u tom trenutku nisam želela ništa više da kažem, pa sam upitala šta je rekao ser Malkolm Ould.

Ser Malkolm je bio ubeđen da može da se pozove na kontradiktorno lekarsko svedočenje, te da sugeriše neki način da se prevaziđu teškoće s otiscima prstiju. Upitala sam gospodina Roudsa šta on misli, a on je rekao da su svi lekari budale, ali on lično nije mogao zaista da veruje da se njegova žena ubila. „Ona nije bila taj tip žene“, rekao je jednostavno — a ja sam mu verovala. Histerične osobe obično ne izvršavaju samoubistvo.

Razmislila sam malo a zatim upitala da li vrata iz sobe gospode Rouds vode pravo na hodnik. Gospodin Rouds je rekao ne — bilo je tu jedno malo predsoblje s kupatilom i toaletom. Zaključana i s rezom navučenom iznutra bila su vrata koja iz spavaće sobe vode na to predsoblje.

— U tom slučaju - rekla sam - cela stvar izgleda izuzetno jednostavna.

I zaista, znate, *bila* je jednostavna... najjednostavnija stvar na svetu. A ipak izgleda da je niko nije video na taj način.

I gospodin Peterik i gospodin Rouds su zurili u mene tako da sam se osetila prilično neprijatno.

— Možda - rekao je gospodin Rouds - gospođica Marpl nije sasvim shvatila koje su poteškoće.

— Da - rekla sam — mislim da jesam. Ima četiri mogućnosti. Gospođu Rouds ubio je ili njen suprug, ili sobarica, ili je izvršila samoubistvo, ili ju je ubila treća osoba, koju niko nije video da ulazi ili izlazi.

— A to je nemoguće - gospodin Rouds joj je upao u reč.

— Niko nije mogao da uđe ili izađe kroz moju sobu a da ga ja ne vidim, a čak i da je neko uspeo da uđe u sobu moje supruge i da ga električar ne vidi, kako je, do đavola, mogao da izađe i ostavi vrata s rezom navučenom iznutra?

Gospodm Peterik me je pogledao i rekao: — Pa, gospođice Marpl? - podstičući me.

— Želela bih — rekla sam — da postavim pitanje gospodinu Roudsu o tome kako je sobarica izgledala.

Rekao je da nije siguran — bila je visoka, čini mu se - ne seća se da li je bila svetle ili tamne kose. Okrenula sam se prema gospodinu Peteriku i postavila isto pitanje.

Rekao je da je bila srednje visine, svetle kose i svetlih očiju. Gospodin Rouds je rekao: — Vi ste bolji posmatrač nego ja, Peterik.

Usudila sam se da se ne složim. Tada sam upitala gospodina Roudsa može li da opiše moju kućnu pomoćnicu. Ni on ni gospodin Peterik to nisu mogli da urade.

— Zar ne vidite šta to znači? — upitala sam. — Obojica ste došli ovamo puni svojih briga, a osoba koja vas je pustila da uđete bila je samo *kućna pomoćnica*. Isto važi i za gospodina Roudsa u hotelu. On je video njenu uniformu i njenu kecelju. Bio se uneo u svoj rad. Ali gospodin Peterik je razgovarao s istom ženom u drugačijem svojstvu. Gledao je na nju kao na *osobu*.

— Na to je računala žena koja je izvršila ubistvo.

Kako još uvek nisu shvatali, morala sam da objasnim.

— Mislim — rekla sam — da se ovako odigralo. Sobarica je ušla kroz vrata A, prošla kroz sobu gospodina Roudsa, ušla u sobu gospođe Rouds s termosom tople vode i izašla kroz mali hodnik u prolaz B. Osoba Iks — kako ću zvati našu ubicu — ušla je kroz vrata B u mali hodnik, sakrila se u — ovaj, određenu prostoriju, hm — i sačekala da sobarica izađe. Zatim je ušla u sobu gospođe Rouds, uzela mali bodež s toaletnog stočića (bez sumnje je istražila sobu nešto ranije), otišla do kreveta zabola nož u srce žene koja je dremala, obrisala dršku bodeža,

zaključala i zamandalila vrata kroz koja je ušla, a zatim izašla kroz sobu u kojoj je radio gospodin Rouds.

Gospodin Rouds je povikao: — Ali ja bih je *video*. Električar bi je video kako ulazi.

— Ne — rekla sam. - Tu grešite. Vi je ne biste videli: *ne ako bi bila obučena kao sobarica*. — Pustila sam da shvate, a onda nastavila: — Bili ste zadubljeni u svoj rad; krajičkom oka ste videli sobaricu kako ulazi, odlazi u sobu vaše supruge, vraća se i izlazi. *Odeća* je bila ista ali žena nije bila ista. To je ono što su videli i ljudi koji su pili kafu - sobaricu koja ulazi i sobaricu koja izlazi. Električar takođe. Usuđujem se da kažem, da je sobarica bila veoma lepa, neki gospodin bi možda zapazio njeno lice, to je u ljudskoj prirodi; ali ako je ona bila samo obična sredovečna žena... pa, onda biste videli sobaričinu *odeću* — a ne ženu.

Gospodin Rouds je uzviknuo: — Ko je bila ona?

— Pa — rekla sam — to će biti malo teže. Mora da je bila ili gospođa Grenbi ili gospođica Karaders. Gospođa Grenbi zvuči kao da je obično nosila periku, tako da je mogla da ima sopstvenu kosu kao sobarica. S druge strane, gospođica Karaders, sa svojom kratko podšišanom muškobanjastom glavom, mogla je lako da stavi periku za svoju ulogu. Usuđujem se da kažem da ćete dosta lako otkriti koja je od njih dve u pitanju. Lično, sklona sam da mislim da je to gospođica Karaders.

I zaista, dragi moji, to je kraj priče. Karaders je bilo lažno prezime ali ona jeste bila ta žena. U njenoj porodici je bilo ludila. Gospođa Rouds, koja je bila veoma neoprezan i opasan vozač, pregazila je njenu devojčicu, što je sirotu ženu izludelo. Vrlo vešto je skrivala svoje ludilo, osim što je pisala ludačka pisma svojoj planiranoj žrtvi. Ona ju je sledila izvesno vreme i vrlo lukavo napravila plan. Lažnu kosu i sobaričinu uniformu stavila je u kesu već sledećeg jutra. Suočena s istinom, slomila se i odmah

priznala. Sirotica je sada u *Broudmuru*⁷ Potpuno neuravnotežena, naravno, ali vrlo vešto je isplanirala zločin.

Gospodin Peterik je kasnije došao kod mene i doneo mi veoma lepo pismo od gospodina Roudsa — zaista, pocrvenela sam, prosto mi je bilo neprijatno. Tada mi je moj stari prijatelj rekao: — Samo još nešto: zašto ste mislili da je verovatnije u pitanju Karadersova, a ne Grenbijeva? Nikad niste videli nijednu od njih.

— Pa — rekla sam — zbog načina na koji je kotrljala glas „r“. Zvučalo mi je to kao da je ta žena glumila, pa u tome preterala.

Neću vam reći šta je gospodin Peterik na to rekao - ali bio je pun komplimenata - a ja zaista nisam mogla a da se ne osećam malčice zadovoljna sobom.

I zaista je neobično kako se stvari okrenu nabolje na ovom svetu. Gospodin Rouds se ponovo oženio, tako ljupkom i razumnom devojkom, i dobili su slatku bebicu i — zamislite - zamolili su me da joj budem kuma. Zar to nije lepo od njih?

E pa, nadam se da ne mislite da sam bila preopširna...

⁷ Psihijatrijska ustanova u Engleskoj. (Prim. prev.)

Krojačicina lutka

I

Lutka je ležala na velikoj stolici presvučenoj somotom. U sobi nije bilo mnogo svetla; londonsko nebo bilo je mračno. U prijatnoj sivkasto-zelenkastoj tami stapali su se prekrivači boje žalfije, zavese i ćilimi. I lutka se stapala s ambijentom. Ležala je onako dugačka i mlitava, u svojoj haljini od zelenog somota, sa somotskom kapom i naslikanom maskom na licu. Nije to bilo ono što deca zovu lutkom. Bila je to jedna od onih lutaka koje razmažene bogate žene drže pored telefona ili među jastucima na divanu. Širila se tamo, večito mlitava, a opet nekako čudno živa. Bila je pravi dekadentni proizvod dvadesetog veka.

Sibil Foks, koja je ušla noseći neke uzorke materijala i jedan crtež, pogleda na lutku s blagim iznenađenjem i zbunjenošću. Pitala se — ali šta god da se pitala nije joj dopiralo do mozga. Umesto toga, reče u sebi: „Kud li se deo uzorak plavog somota? Gde li sam ga stavila? Sigurna sam da je maločas bio ovde.“ Izašla je na hodnik i doviknula u radionicu.

— Elspet, Elspet, da li je uzorak plavog somota tamo? Gospođa Felouz-Braun treba da stigne svakog trenutka.

Ponovo je ušla u sobu i upalila svetlo. Ponovo je pogledala u lutku. — Za ime sveta, gde li je... ah, eno ga. — Podigla je uzorak s mesta gde joj je ispao iz ruke. Iz hodnika se čula uobičajena škripa lifta koji se zaustavio. Nakon nekoliko minuta u sobu je ušla gospođa Felouz-Braun sa svojim pekinezom, dahćući kao zahuktali lokalni voz koji stiže u usputnu stanicu.

— Biće pljusak — rekla je — biće pravi *pljusak!*

Odbacila je rukavice i krzno. Utom je ušla Ališa Kumb.

U poslednje vreme nije često dolazila - samo kad su stizale posebne mušterije, a gospođa Felouz-Braun bila je jedna takva mušterija.

Predradnica Elspet donela je haljinu iz radionice, a Sibil je navuče preko glave gospođe Felouz-Braun.

— Da — reče — mislim da je dobra. Da, definitivno je uspela.

Gospoda Felouz-Braun se okrenula postrance i pogledala se u ogledalu.

— Moram da vam kažem — rekla je — da vaše haljine nešto *urade* s mojom stražnjicom.

— Mnogo ste tanji nego pre tri meseca — uveravala ju je Sibil.

— Nisam — reče gospođa Felouz-Braun — mada moram priznati da u ovom tako *izgledam*. Zahvaljujući vašem kroju moja stražnjica je smanjena. Deluje kao da je i nemam... mislim, izgleda kao kod svih drugih. — Ona uzdahnu i oprezno pogladi one delove svoje anatomije koji su joj zadavali muke. — Uvek mi je predstavljala problem — reče. — Naravno, godinama sam uspevala da je uvučem tako što bih isturila prednji deo tela. Sad više ne mogu to da radim zato što imam i stomak i stražnjicu. Hoću reći, ne možete uvući obe strane, zar ne?

Ališa Kumb reče: — Trebalo bi da vidite neke od mojih mušterija.

Gospođa Felouz-Braun je čas uvlačila prednji, čas stražnji deo tela.

— Stomak je gori od stražnjice — rekla je. — Više se vidi... ili mi se možda samo čini da je tako, jer kad s nekim razgovarate, okrenuti ste mu licem i on ne može da vidi vašu stražnjicu, ali može vaš stomak. U svakom slučaju, moje pravilo je da uvlačim stomak, a stražnjica neka se pobrine sama za sebe. — Još više je iskrenula vrat, a onda iznenada reče — Oh, ta vaša lutka! Od nje me podilazi jeza. Otkad je imate?

Sibil nesigurno pogleda u Ališu Kumb, koja je delovala zbunjeno, ali i nekako utučeno.

— Ne znam tačno... neko vreme, čini mi se... nikad *ne mogu* da se setim nekih stvari. Jednostavno, *ne mogu* da se setim, to je strašno. Sibil, otkad je imamo?

Sibil kratko reče: — Ne znam.

— Pa — reče gospođa Felouz-Braun —*ja* se od nje ježim. Sablasno! Izgleda kao da nas sve posmatra i da nam se možda podsmeva iza tog svog somotskog rukava. Da sam na vašem mestu, ja bih je se oslobodila.

Ona se malo stresla. Onda se ponovo bacila na krojačke detalje. Da li rukavi treba da budu nešto kraći ili ne? A dužina haljine? Kad su se složile oko tih važnih detalja, gospođa Felouz-Braun je obukla odeću u kojoj je došla i spremila se da pođe. Kad je prolazila pored lutke ponovo je okrenula glavu.

— Ne — reče — ta lutka mi se *ne dopada*. Previše deluje kao da ovde *pripada*. To nije zdravo.

— Šta li je mislila s time? — upita Sibil čim je gospođa Felouz-Braun krenula niz stepenice.

Pre nego što je Ališa Kumb uspela da odgovori, gospođa Felouz-Braun se vratila, gurnuvši glavu kroz vrata.

— Gospode bože, zaboravila sam Fu-Linga. Gde si ti, zlato? Da ne poveruješ!

Zurila je, a i druge dve žene su zurile. Pekinezer je sedeo pored zelene plišane stolice buljeći u mlitavu lutku koja se po njoj širila. Na njegovom sitnom, buljavom licu nije bilo ni zadovoljstva ni kivnosti. Prosto je gledao.

— Hajde, dušo mamina - reče gospođa Felouz-Braun.

Duša mamina nije obraćala pažnju na nju.

— Svakoga dana postaje sve neposlušniji - reče gospođa Felouz-Braun, kao da priča o njegovim vrlinama. - *Hajde*, Fu-Ling. Cicili. Micili.

Fu-Ling samo malo okrete glavu prema svojoj gospodarici, onda s prezirom nastavi da procenjuje lutku.

— Očigledno je ostavila utisak na njega — reče gospođa Felouz-Braun. — Ne mislim da ju je ranije primetio. Nisam ni *ja*. Da li je bila tu kad sam poslednji put dolazila?

Druge dve žene se pogledaše. Sibil se namršti, a Ališa Kumb reče nabirajući čelo: — Rekla sam vam — jednostav-

no ničega ne mogu da se setim ovih dana. Otkad je *imamo*, Sibil?

— Odakle vam? — upita gospođa Felouz-Braun. — Da li ste je kupili?

— Oh, ne - Ališa Kumb je bila šokirana i na samu pomisao. — Oh, *ne*. Pretpostavljam... pretpostavljam da mi je neko poklonio. - Ona odmahnu glavom. - Ovo je da poludiš! — uzviknu. — Sasvim da poludiš kad ti sve izvetri iz glave čim se dogodi.

— Ne budi glup, Fu-Ling — reče gospođa Felouz-Braun oštro. — Hajde. Moraću da te podignem.

Podigla ga je. Fu-Ling kratko zalaja u znak protesta. Izašli su iz sobe, a Fu-Lingova buljooka glava sve vreme je bila okrenuta s velikim interesovanjem prema lutki na stolici...

— Ta tamo lutka - reče gospođa Grouvz - sva se naježim kad je pogledam, stvarno.

Gospođa Grouvz je bila čistačica. Upravo je završila čišćenje poda i počela da briše prašinu.

— Čudno — reče gospođa Grouvz — do juče je nisam ni primetila. A onda, kao da me je udarila u glavu, moglo bi se reći.

— Ne dopada vam se? — upita Sibil.

— Kažem vam, gospođo Foks, da se sva naježim kad je pogledam — reče čistačica. — To nije prirodno, ako razumete šta hoću da kažem. Te duge noge koje vise, i ta njena mlitavost, i taj kvarni pogled u njenom oku. Nije zdravo, to hoću da kažem.

— Nikad ranije niste ništa rekli o njoj — reče Sibil.

— Kažem vam: nisam je nikada ni primetila — ne do jutros... Znam da je ovde već neko vreme, ali... — Zaustavila se, a licem joj prelete zbunjen izraz. — Ona je nalik na košmar koji možete imati noću — rekla je i, skupivši razne potrepštine za čišćenje, izašla iz sobe za probe i prešla u sobu preko puta.

Sibil je zurila u oklembesenu lutku. Na licu joj se očitavala sve veća zbunjenost. Ališa Kumb je ušla u sobu i

Sibil se naglo okrenu.

— Gospodice Kumb, otkad *imate* ovu kreaturu?

Šta, lutku? Mila moja, znate da ja ne mogu da se setim nekih stvari. Juče — dakle, to je baš bilo blesavo! — pošla sam na ono predavanje i nisam prešla ni pola ulice kad sam odjednom otkrila da ne znam kuda idem. Mislila sam i mislila i mislila. Najzad sam sebi rekla da *mora* biti da idem kod *Fortnamsa*. Znam da sam htela nešto da kupim kod *Fortnamsa*. Nećete mi verovati, ali tek kad sam se vratila kući i već pila čaj setila sam se predavanja. Naravno, slušala sam kako ljudi malo pobenave kad stare, ali meni se to nekako prebrzo dešava. Eto, zaboravila sam gde sam ostavila tašnu — i naočare. Gde su mi naočare? Maločas sam ih imala — čitala sam nešto u *Tajmsu*.

— Naočare su ovde, na kaminu — reče Sibil pružajući joj ih. — Kako ste dobili lutku? Ko vam ju je dao?

— I to mi je praznina u sećanju — reče Ališa Kumb. — *Neko* mi je dao ili poslao, pretpostavljam... Ipak, ona dobro ide uz ovu sobu, zar ne?

— Previše dobro, po mom mišljenju — reče Sibil. — Čudno je što *ja* ne mogu da se setim kad sam je prvi put ovde videla.

— Pazite da ne postanete kao ja — posavetovala ju je Ališa Kumb. - Vi ste još uvek mladi.

— Ali, zaista, gospođice Kumb, ne sećam se. Mislim, juče sam je pogledala i pomislila da ima nešto... pa, gospođa Grouvz je u pravu — nešto od čega čoveka obuzima jeza kad je pogleda. Onda sam pomislila da sam to već pomislila, pa sam pokušala da se setim kad sam to prvi put pomislila i — nisam mogla ničega da se setim! Nekako, kao da je nikada ranije nisam videla — samo što je osećaj drugačiji. Kao da je ovde već dugo, a ja sam je tek sada primetila.

— Možda je jednog dana uletela kroz prozor na metli — reče Ališa Kumb. — U svakom slučaju, ona sada pripada ovde. — Osvrnula se naokolo. — Teško biste mogli zamisliti sobu bez nje, zar ne?

— Da — reče Sibil blago se stresavši - ali više bih volela da mogu.

— Da možete — šta?

— Zamisliti sobu bez nje.

— Hoćemo li svi pošasaviti zbog ove lutke? — upita Ališa Kumb s nestrpljenjem. - Šta joj, sirotici, fali? Meni deluje kao uveli kupus, ali — dodade — možda je to zato što nisam stavila naočare. — Uze ih, stavi na nos i zagleda se u lutku. - Da — reče — vidim na šta mislite. Ona *jeste* pomalo jezovita... Izgleda tužno ali... pa, prepredeno i prilično odlučno takođe.

— Čudno — reče Sibil — gospođi Felouz-Braun se strahovito nije dopala.

— Ona je vrlo direktna osoba — reče Ališa Kumb.

— Ali čudno je — uporno nastavi Sibil — da je ova lutka ostavila takav utisak na nju.

— Dešava se da se ljudima nešto odmah ne dopadne.

— Možda — reče Sibil kratko se nasmejavši — ta lutka i *nije* bila tu do juče... Možda je - doletela kroz prozor, kako ste rekli, i smestila se ovde.

— Ne - reče Ališa Kumb - sigurna sam da je tu već neko vreme. Možda je juče samo postala vidljiva.

— I ja imam osećaj — reče Sibil — da je tu već neko vreme... ali se ipak *ne sećam* da sam je do juče videla.

A sada, mila moja - reče živahno Ališa Kumb - dosta o tome. Od ovakvog razgovora podilaze me žmarci. Nećete valjda tom stvorenju pridavati neke natprirodne osobine? - Podigla je lutku, protresla je, namestila joj ramena smestila je na drugu stolicu. Lutka se odmah malo skljkala i opustila.

— Nema u njoj nimalo života — reče Ališa Kumb zureći u lutku. — Pa, ipak, na neki čudan način deluje kao živa, zar ne?

II

— Ooo, baš me je prepala — reče gospođa Grouvz, dok je brisala prašinu po izložbenom salonu. — Toliko me je prepala da više ne želim da uđem u sobu za probe.

— Šta vas je prepalo? — upita gospođica Kumb, koja je sređivala neke račune za pisaćim stolom u uglu. — Ova žena — dodade više za sebe nego obraćajući se gospođi Grouvz — misli da svake godine može dobiti dve večernje haljine, tri koktel haljine i kostim, a da mi ne plati ni peni za to! Neki ljudi su baš bezobrazni!

— Ta lutka — reče gospođa Grouvz.

— Šta, opet lutka?

— Da, sedi tamo za pisaćim stolom kao da je ljudsko biće. Uh, baš me je prepala!

— O čemu vi pričate?

Ališa Kumb ustade, pređe krupnim koracima preko sobe i malog hodnika, pa uđe u sobu preko puta — u sobu za probe. Ujednom uglu stajao je mali pisači sto za kojim je na stolici sedela lutka, dok su joj duge, mlitave ruke stajale na pisaćem stolu.

— Izgleda da neko zbija šale — reče Ališa Kumb. — Namestiti je da tako sedi! Zaista deluje prirodno.

U tom času, Sibil Foks je sišla niz stepenice noseći haljinu koja je bila spremna za probu tog jutra.

— Dođite ovamo, Sibil. Pogledajte našu lutku kako sedi za mojim privatnim pisaćim stolom i piše pisma.

Obe žene su gledale u nju.

— Ovo je zaista je previše! — reče Ališa Kumb. — Pitam se ko li ju je ovde ovako namestio. Da niste vi?

— Nisam — reče Sibil. — Mora biti da je jedna od devojaka iz krojačnice.

— Prilično glup štos — reče Ališa Kumb. Podigla je lutku od stola i bacila je nazad na sofu.

Sibil je pažljivo položila haljinu preko jedne stolice, a onda je izašla i popela se u krojačnicu.

— Vi znate lutku — rekla je - somotsku lutku u sobi

gospođice Kumb, u sobi za probe?

Predradnica i tri devojke je pogledaše.

— Da, gospođo, naravno da je znamo.

— Ko je jutros, šale radi, namestio da sedi za pisaćim stolom?

Tri devojke je pogledaše, a Elspet, predradnica, reče:
— Namestio da sedi za pisaćim stolom? *Ja* nisam.

— Ni ja — reče jedna od devojaka. — Da li si ti, Marlen? — Marlen odmahnu glavom.

— Da li je to neka vaša šala, Elspet?

— Ni u kom slučaju — reče Elspet, stroga žena koja je delovala kao da su joj usta uvek puna čioda. — Imam ja pametnija posla nego da se igram s lutkama i nameštam ih da sede za pisaćim stolom.

— Čujte — reče Sibil, iznenađena što joj glas podrhtava. — Bila je... bila je to prilično uspela šala. Samo bih želela da znam ko je to uradio.

Tri devojke su se narogušile.

— Rekle smo vam, gospođo Foks. Nijedna od nas to nije učinila, zar ne, Marlen?

— Ja nisam — reče Marlen - a ako Neli i Margaret kažu da nisu, onda nijedna od nas to nije učinila.

— Čuli ste već šta sam *ja* imala da kažem — reče Elspet. — Uostalom, o čemu je reč, gospođo Foks?

Sibil polagano reče: - Samo je delovalo čudno.

— Možda je gospođa Grouvz? — reče Elspet.

Sibil odmahnu glavom. — Nije mogla biti gospođa Grouvz. *Ona* se prilično prepala.

— Sići ću da vidim — reče Elspet.

— Više nije tamo — reče Sibil. — Gospođica Kumb je sklonila od pisaćeg stola; bacila je nazad na sofu. Pa — napravi pauzu — ono što mislim jeste da je neko morao da je namesti tamo, za pisaći sto, misleći da je to smešno, pretpostavljam. I... i zaista ne vidim zašto neće to da prizna.

— Dva puta sam vam kazala, gospođo Foks — reče Margaret. — Ne vidim zašto nas i dalje optužujete da

lažemo. Nijedna od nas ne bi uradila takvu budalaštinu.

— Izvinite — reče Sibil — nisam nameravala da vas uznemirim. Ali... ali ko bi drugi to mogao da uradi?

— Možda je sama odšetala do stola — reče Marlen i zakikota se.

Iz nekog razloga Sibil se nije dopala ta primedba.

— Oh, sve su to ionako gluposti — rekla je, i ponovo sišla niz stepenice.

Ališa Kumb je veselo pevušila. Osvrtala se po sobi.

— Opet sam izgubila naočare — rekla je — ali baš me briga. Ovog trenutka ne želim ništa da vidim. Problem je, naravno, kad je neko ovako ćorav kao ja što kad izgubiš naočare, ukoliko nemaš drugi par da ih staviš i s njima tražiš, pa, onda ne možeš da ih nađeš jer ne možeš da ih vidiš.

— Ja ću vam ih potražiti — reče Sibil. — Maločas ste ih imali.

— Kad ste vi otišli gore, ja sam otišla u drugu sobu. Pretpostavljam da sam ih ponela sa sobom.

Ona pređe u drugu sobu.

— Toliko me to nervira — reče Ališa Kumb. — Hoću da završim ove račune. Kako to da uradim bez naočara?

— Popeću se do vaše spavaće sobe i doneti vam rezervni par — reče Sibil.

— Trenutno nemam rezervni par — reče Ališa Kumb.

— Što? Šta se s njima dogodilo?

— Mislim da sam ih izgubila juče na ručku. Telefonirala sam tamo i u još dve radnje.

— O, bože — reče Sibil - pretpostavljam da ćete morati da nabavite i *treći* par.

— Kad bih imala tri para naočara - reče Ališa Kumb - ceo život bi mi prolazio u traženju jednog od njih. Mislim da je najbolje imati samo *jedan* par. Onda *morate* da ih tražite dok ih ne nađete.j

— Moraju biti negde — reče Sibil. — Niste izlazili iz ove dve sobe. Ovde sigurno nisu, mora da ste ih spustili negde u sobi za probe.

Vratila se nazad, promuvala se naokolo tražeći naočare po svim čoškovima. Najzad joj pade na pamet da podigne lutku sa sofe.

— Našla sam ih — doviknu.

— Oh, gde su bile, Sibil?

— Ispod vaše dragocene lutke. Pretpostavljam da ste ih bacili tamo kad ste je vraćali na sofu.

— Nisam. Sigurna sam da nisam.

— Oh — reče Sibil s očajanjem. — Pretpostavljam onda da ih je lutka uzela i sakrila od vas.

— Znae — reče Ališa zamišljeno gledajući u lutku — ne bih bila sigurna da nije tako. Zar vam se ne čini, Sibil, da deluje veoma inteligentno?

— Ne dopada mi se njeno lice — reče Sibil. — Deluje kao da zna nešto što mi ne znamo.

— Ne mislite li da je pomalo tužna i slatka? — reče Ališa Kumb, neubedljivo se pravdajući.

— Ne nalazim da je imalo slatka — reče Sibil.

— Ne... možda ste u pravu... Oh, hajde da završimo ovo. Ledi Li će stići kroz deset minuta. Želim da završim ove račune i pošaljem ih poštom.

III

— Gospođo Foks. Gospođo Foks?

— Da, Margaret? — reče Sibil. — Šta se dešava?

Sibil je bila nagnuta nad stolom. Sekla je komad satena.

— Oh, gospođo Foks, opet ta lutka. Odnela sam dole smeđu haljinu, kako ste mi rekli, a ona opet sedi za pisaćim stolom. Nisam je ja tamo stavila — nije niko od nas. Molim vas, gospođo Foks, mi zaista ne bismo tako nešto uradile.

Sibiline makaze malo skliznuše.

— Eto — reče ljutito — vidite šta ste mi uradili. Dobro, valjda će biti u redu. Šta je s tom lutkom?

— Opet sedi za pisaćim stolom.

Sibil siđe niz stepenice i uđe u sobu za probe. Lutka je sedela za pisaćim stolom, kao i ranije.

— Vrlo si uporna, zar ne? — reče Sibil, obraćajući se lutki.

Ona je podiže, ne naročito nežno, i vrati nazad na sofu.

— Ovo je tvoje mesto, devojko — reče. — Ostaćeš ovde.

Prešla je u sobu preko puta.

— Gospođice Kumb.

— Da, Sibil?

— Neko se *zaista* šali s nama, znate. Lutka je ponovo bila za pisaćim stolom.

— Šta mislite, ko bi to mogao biti?

— Mora biti jedna od one tri devojke iz krojačnice - reče Sibil. — Pretpostavljam da misli da je to smešno. Naravno, sve se zaklinju da nisu one.

— Šta mislite, koja je... Margaret?

— Ne, ne mislim da je Margaret. Izgledala je prilično čudno kad je došla da mi kaže. Pre će biti da je to ona Marlen, koja se stalno smejuļji.

— U svakom slučaju, vrlo je glupo.

— Naravno, to je idiotski — reče Sibil. — Međutim — dodade ozbiljno — zaustaviću ja to.

— Šta ćete uraditi?

— Videćete - reče Sibil.

Kada je te večeri odlazila, spolja je zaključala sobu za probe.

— Zaključavam ova vrata — rekla je — i nosim ključ sa sobom.

— Oh, shvatam — reče Ališa Kumb, koju je sve to pomalo zabavljalo. — Počinjete da sumnjate da ja to radim, zar ne? Mislite da sam toliko rasejana da uđem unutra misleći da ću pisati za stolom, ali umesto toga uzmem lutku i stavim je da piše umesto mene, a posle sve zaboravim. Da li to mislite?

— Pa, to je jedna od mogućnosti — priznade Sibil. — U svakom slučaju, sigurna sam da noćas niko neće zbijati glupe šale.

Sledećegjutra, prvo što je Sibil uradila po dolasku, ozbiljno stisnutih usana, bilo je da otključa vrata sobe za probu i umaršira unutra. Gospođa Grouvz je, ojađenog lica, stajala u hodniku, s mopom i pajalicom u ruci.

— *Sad* da vidimo! — reče Sibil.

Onda se povuče nazad boreći se za dah.

Lutka je sedela za pisaćim stolom.

— Joj! — reče gospođa Grouvz iza nje. — Ovo je neverovatno! Stvarno je neverovatno. Oh, gospođo Foks, tako ste prebledeli kao da ste ugledali nešto strašno. Potrebne su vam kapljice. Ima li gospođica Kumb gore neke kapljice za smirenje?

— Dobro sam — rekla je Sibil.

Prišla je lutki, pažljivo je podigla i prenela preko sobe.

— Neko se opet našalio s vama — reče gospođa Grouvz.

— Ne vidim kako su se mogli ovoga puta našaliti sa mnom — polako reče Sibil. — *Ja* sam sinoć zaključala vrata. I sami znate da niko nije mogao ući.

— Možda neko ima drugi ključ — reče uslužno gospođa Grouvz.

— Ne verujem — reče Sibil. — Ranije nikada nismo zaključavali vrata. To je jedan od onih starinskih ključeva, i postoji samo jedan primerak.

— Možda neki drugi ključ, onaj od preko puta, može da otvori ova vrata.

Isprobale su sve ključeve koji su se nalazili u radnji — nijedan nije odgovarao bravi na vratima sobe za probe.

— *Zaista* je čudno, gospođice Kumb — rekla je Sibil kasnije, za vreme njihovog zajedničkog ručka.

Ališa Kumb je delovala prilično zadovoljno.

— Mila moja — rekla je — mislim da je to nešto izuzetno. Mislim da o tome treba da pišemo ljudima koji se bave takvim fenomenima. Znaate, možda će poslati

istražitelja — nekoga ko je medijum ili nešto slično — da vidi ima li ičeg neobičnog u vezi s tom sobom.

— Izgleda da vama to ne smeta — reče Sibil.

— Ja se na izvestan način prilično zabavljam — reče Ališa Kumb. — Mislim, u mojim godinama veoma je zabavno kad se nešto događa! Ipak, ne — dodala je zamišljeno — ne mislim da mi se to sasvim dopada. Mislim, ta lutka preteruje, zar ne?

Te večeri su Sibil i Ališa Kumb ponovo zaključale sobu sa spoljne strane.

— Još uvek mislim da neko s nama zbija šale — reče Sibil — mada ne vidim zašto.

— Mislite li da će i sutra ujutro sedeti za pisačim stolom? — upita Ališa.

— Da — odgovori Sibil — mislim.

Ali nisu bile u pravu. Lutka nije bila za pisačim stolom. Sedela je na simsu prozora i gledala na ulicu. Opet je bilo nečeg savršeno prirodnog u njenom položaju.

— Ovo je zastrašujuće glupo, zar ne? — reče Ališa Kumb, dok su na brzinu pile kafu tog popodneva. Složile su se da je ne piju u sobi za probe, kako su običavale, nego u Ališinoj sobi preko puta.

— Na koji način glupo?

— Mislim, ne možete ni za šta da se uhvatite. To je samo lutka koja se uvek nalazi na nekom drugom mestu.

Kako su dani prolazili, lutka je sve više je bila vredna posmatranja. Više se nije pomerala samo noću. Svaki put kad bi ušle u sobu za probe — makar bile odsutne samo nekoliko minuta — zatekle bi lutku u novom položaju. Mogle su je ostaviti na sofi i zateći na stolici. Uvek bi bila na drugoj stolici. Nekad na onoj pored prozora, a nekad pored pisačeg stola.

— Kreće se naokolo kako joj se dopada — reče Ališa Kumb.

— Sibil, *mislim* da je to zabavlja.

Dve žene su stajale iznad nepokretne opružene figure u mekom somotu, s iscrtanim svilenim licem.

— Nekoliko starih parčića somota i svile i malo boje, to je sve — reče Ališa Kumb. Glas joj je bio napet. — Pretpostavljam da, ovaj... znate kako bismo mogli da je se oslobodimo?

— Kako da je se oslobodimo? — upita Sibil. Glas joj je zvučao skoro šokirano.

— Pa — reče Ališa Kumb - mogle bismo da je bacimo u vatru, da ima vatre. Da je sagorimo, kao vešticu... Ili, naravno — dodade praktično — da je jednostavno bacimo u kantu za đubre.

— Ne verujem da bi to pomoglo — reče Sibil. — Neko bi je verovatno izvadio iz kante za đubre i doneo nazad ovamo.

— Ili bismo mogle nekuda da je pošaljemo - reče Ališa Kumb. — Zna, u jedno od onih društava koja stalno pišu i nešto traže, za prodaju u dobrotvorne svrhe. Mislim da bi to bilo najbolje.

— Ne znam... — reče Sibil. — Toga bih se skoro plašila.

— Plašila?

— Pa, mislim da bi se ona vratila — reče Sibil.

— Mislite, vratila bi se *ovamo*?

— Da.

— Kao golub pismonoša koji se vraća kući?

— Da, upravo to mislim.

— Nadam se da ne počinjemo da ludimo — reče Ališa Kumb. — Možda sam ja zaista skrenula, a vi mi samo povlađujete. Nije li tako?

— Ne — reče Sibil. — Ali imam gadan, zastrašujući osećaj, užasan osećaj da je ona previše jaka za nas.

— Šta? Ta gomila krpa?

— Da, ta grozna oklembesena gomila krpa. Zato što je toliko odlučna.

— Odlučna?

— Da bude onako kako ona hoće. Ovo je sada *njena* soba!

— Da — reče Ališa Kumb, osvrćući se naokolo — to je

njena soba, zar ne? Naravno, uvek je i bila, ako malo bolje razmislite — boje i sve ostalo... Mislila sam da ona ide uz sobu, ali u stvari soba ide uz nju. Moram da kažem — dodade krojačica brzo — da je prilično budalasto kad neka lutka uzme stvari u svoje ruke. Znae, gospođa Grouvz više neće ovamo da ulazi i čisti.

— Da li kaže da se plaši lutke?

— Ne. Samo nalazi raznorazne izgovore. — Ališa zatim, pomalo uspaničeno, dodade: - Šta da radimo, Sibil? Počinje da me deprimira. Nedeljama nisam ništa nacrerala.

— Ni ja ne kroyim kako valja — priznade Sibil. — Pravim svakojake glupe greške. Možda - reče nesigurnim glasom — možda bi pomoglo ako bismo pisale društvu za fizička istraživanja.

— Delovaćemo kao dve lude — reče Ališa Kumb. — Nisam to ozbiljno mislila. Ne, mislim da ćemo morati da nastavimo ovako sve dok...

— Sve dok šta?

— Oh, ne znam — reče Ališa i neuverljivo se nasmeja.

Kad je Sibil sledećeg dana stigla na posao, našla je vrata sobe za probe zaključana. — Gospođice Kumb, imate li ključ? Da li ste vi sinoć zaključali ova vrata?

— Da — reče Ališa Kumb. — Zaključala sam ih i tako će ostati.

— Sta hoćete time da kažete?

— Hoću da kažem da sam odustala od ove sobe. Dajem je lutki. Nisu nam potrebne dve sobe. Možemo obavljati probe u ovoj sobi.

— Ali ovo je vaša lična soba za dnevni boravak.

— Pa, više mi nije potrebna. Imam lepu spavaću sobu. Ona može da mi posluži i kao soba za dnevni boravak, zar ne?

— Hoćete da kažete da nikada više nećete ući u sobu za probe? — upita Sibil s nevericom.

— Upravo tako.

— Ali... kako će se čistiti? Ako se ne čisti, biće u strašnom stanju.

— Neka bude — reče Ališa Kumb. — Ako lutka hoće da je poseduje - neka je poseduje. I neka je sama čisti. - Zatim dodade: — Ona nas mrzi, znate.

— Kako to mislite? — upita Sibil. — Lutka nas *mrzi*?

— Da — reče Ališa. — Zar to niste znali? Mora da ste znali. Mora da vam je to bilo jasno kad biste pogledali u nju.

— Da — reče Sibil zamišljeno — pretpostavljam da sam znala. Pretpostavljam da sam to osećala sve vreme — da nas mrzi i da želi odatle da nas istera.

— Ona je mala zloća — reče Ališa Kumb. — U svakom slučaju, sada treba da bude zadovoljna.

Posle toga stvari su tekle mirnije. Ališa Kumb je svom personalu rekla da neko vreme neće koristiti sobu za probe — objasnila je da ionako ima previše soba za čišćenje.

Ali nije mogla a da ne čuje kad je te iste večeri jedna radnica rekla drugoj: - Gospođica Kumb je zaista pošasavila. Uvek sam mislila da je malo čudna zbog načina na koji stalno gubi i zaboravlja stvari. Ali ovo je prevršilo meru, zar ne? Sve to ima veze s onom lutkom dole.

— Au, stvarno misliš da je pošasavila? — upita druga devojka. — Da bi mogla da nas pojuri nožem ili nešto slično?

Prošle su, čavrljajući, a Ališa Kumb se uvređeno ispravila u svojoj stolici. Pošasavela, đavola! Onda sama sebi reče: — Da nije Sibil, i ja bih pomislila da sam pošasavila. Ali ako ja i Sibil 1 gospođa Grouvz mislimo isto, onda mora da ima *nečeg* u tome. Jedino ne vidim kad će se završiti.

Tri nedelje kasnije, Sibil reče Ališi Kumb: — *Jednom* ćemo morati da uđemo i u tu sobu.

— Zašto?

— Mislim da je strašno prljava. Ući će nam moljci u stvari. Treba samo da je počistimo i obrišemo prašinu, a onda da je ponovo zaključamo.

— Radije bih je ostavila zaključanom i ne bih unutra ulazila — reče Ališa Kumb.

Sibil reče: — Znete, vi ste još sujeverniji od mene.

— Valjda jesam — reče Ališa Kumb. — Bila sam spremnija da u to verujem nego vi, jer u početku, znate... ja... pa, meni je to na čudan načm bilo uzbudljivo. Ne znam zašto. Sad sam samo uplašena i radije ne bih više ulazila u tu sobu.

— Ali ja želim da uđem — reče Sibil — i ući ću.

— Znete koji je vaš problem? — reče Ališa Kumb. — Vi ste jednostavno radoznali.

— U redu, ja sam radoznala. Hoću da vidim šta je lutka uradila.

— Još uvek smatram da je bolje da je ostavimo na miru — reče Ališa. — Zadovoljna je zato što smo izašle iz te sobe. Bolje je da ostane zadovoljna. — Ona uzdahnu s očajanjem.

— O kakvim glupostima mi govorimo!

— Znam da govorimo o glupostima, ali kad biste mi rekli *kako* da preskočimo tu temu... hajdete, dajte mi ključ.

— Dobro, dobro.

— Plašite se da ću je pustiti napolje ili nešto slično? Mislim da bi ona mogla da prođe i kroz zatvorena vrata ili prozore.

Sibil otključa vrata i uđe.

— Strašno čudno — reče.

— Šta je čudno — upita Ališa Kumb, vireći preko njenog ramena.

— Soba ne deluje nimalo prašnjavo, zar ne? Posle ovoliko vremena pomislili biste...

— Stvarno je čudno.

— Eno je — reče Sibil.

Lutka je bila na sofi. Nije ležala u svom uobičajenom oklembesenom položaju. Sedela je uspravno, a jastuk joj je podupirao leđa. Izgledala je kao gazdarica kuće koja očekuje goste.

— Pa — reče Ališa Kumb — izgleda da je ona ovde gazdarica, zar ne? Imam osećaj da treba da joj se izvinim što

sam ušla.

— Hajdemo — reče Sibil.

Izašla je napolje unatraske i zaključala za sobom vrata.

Dve žene su zurile jedna u drugu.

— Volela bih da znam — reče Ališa Kumb — zašto smo toliko uplašene.

— Moj bože, ko ne bi bio uplašen?

— Hoću da kažem, šta se ovde *dogođa*? To je samo krpena lutka koja se premešta po sobi. Pretpostavljam da se ne premešta sama — to radi kućni duh.

— To je dobra ideja.

— Da, ali ja u stvari u to ne verujem. Mislim da je... mislim da je ipak lutka u pitanju.

— Da li ste *sigurni* da ne znate odakle vam ta lutka?

— Nemam pojma - reče Ališa. — Što više o tome razmišljam sve sam sigurnija da je nisam kupila i da mi je niko nije poklonio. Mislim da je... da je jednostavno došla sama.

— Mislite li da će... ikada otići?

— Ne vidim zašto bi... — rekla je Ališa. — Dobila je sve što je htela.

Ali izgleda da lutka nije dobila sve što je htela. Sledećeg dana, kad je Sibil ušla u izložbeni salon, ostala je bez daha. Onda je povikala:

— Gospođice Kumb, gospođice Kumb, siđite.

— Šta je bilo?

Ališa Kumb je sišla niz stepenice hramljući pomalo zbog reumatizma u desnom kolenu.

— Šta vam je, Sibil?

— Pogledajte. Pogledajte šta se dešava.

Stajale su u vratima izložbenog salona. Lutka je sedela na sofi, ugodno ispružena preko njenog naslona.

— Izašla je - reče Sibil. - *Izašla je iz one sobe!* Sad želi i ovu sobu.

Ališa Kumb je sela pored vrata. - Na kraju — rekla je — pretpostavljam da će na kraju poželeti celu radnju.

— Moguće je — rekla je Sibil.

— Ti odvratni, podmukli, pakosni skote — rekla je Ališa, obraćajući se lutki. — Zašto nas maltretiraš? Ne želimo te.

I njoj i Sibil se učini da se lutka sasvim malo pokrenula. Kao da su joj se udovi još više opustili. Dugačka, oklembešena ruka ležala je na naslonu sofe, a poluskriveno lice kao da je virilo ispod ruke. Bio je to podmukao i zao pogled.

— Grozno stvorenje — reče Ališa. — Ne mogu da ga podnesem! Više ne mogu da ga podnesem.

Na Sibilino potpuno iznenađenje, ona jurnu preko sobe, uze lutku, otvori prozor i zavitla lutku na ulicu. Sibili zastade dah od straha.

— Oh, Ališa, nije trebalo to da uradite! Sigurna sam da nije trebalo!

— Morala sam nešto da uradim — reče Ališa Kumb. — Više nisam to mogla da podnesem.

Sibil priđe prozoru. Dole na pločniku ležala je lutka, mlitavih udova, licem prema zemlji.

— *Ubili* ste je — rekla je Sibil.

— Ne budite apsurdni... Kako mogu ubiti nešto što je napravljeno od parčića pliša i svile? Ona nije stvarna.

— Ona je užasavajuće stvarna - rekla je Sibil.

Ališi zastade dah.

— Gospode bože. Ono dete...

Mala devojčica u ritama stajala je iznad lutke na pločniku. Pogledala je uz i niz ulicu. U ovo doba dana u toj ulici nije bilo mnogo saobraćaja. Dete se zatim sagnu, uze lutku i krete da pretrči preko.

— Stani, stani! — uzviknu Ališa.

Ona se okrete Sibil.

— To dete ne sme da uzme lutku. *Ne sme!* Ta lutka je opasna — ona je zla. Moramo da je zaustavimo.

Nisu je one zaustavile. Zaustavio je saobraćaj. Istovremeno su s jedne strane došla tri taksija, a s druge dva pikapa. Dete je zastalo na pešačkom ostrvu. Sibil pojuri niz

stepenice, Ališa Kumb za njom. Provlačeći se između pikapa i privatnih kola, Sibil i Ališa stigoše do pešačkog ostrva pre nego što je devojčica uspela da pređe na drugu stranu ulice.

— Ne možeš uzeti tu lutku — reče Ališa Kumb. — Vra ti mi je.

Dete je pogleda. Bila je to mršava devojčica, stara oko osam godina, pomalo razroka. Imala je prkosan izraz lica.

— Zašto bi' vam je dala? - rekla je. — Bacili ste je kroz prozor — jeste — videla sam vas. Ako ste je gurnuli kroz prozor, znači da je ne želite, zato je sada moja.

— Kupiću ti drugu lutku — reče Ališa veoma uzbuđeno. — Otići ćemo u prodavnicu igračaka, koju god odabereš, i kupiću ti najlepšu lutku koju nađemo. Samo mi vrati ovu.

— Neću — reče dete.

Zaštitnički je zagrlila plišanu lutku.

— *Moraš* nam je vratiti — reče Sibil. — Nije tvoja.

Ona ispruži ruku da uzme lutku od deteta, ali u tom trenutku dete joj svom snagom stade na nogu, okrete se i povika na njih.

— Neću! Neću! Neću! Ona je moja. Ja je volim. Vi je ne volite. Vi je mrzite. Da je ne mrzite, ne biste je gurnule kroz prozor. Ja je volim, kažem vam, a to je ono što ona želi. Ona *želi* da bude voljena.

Dete zatim, provlačeći se kao jegulja između vozila, pretrča na drugu stranu ulice, pojuri niz jednu uličicu i nestade iz vidokruga pre nego što su dve starije žene stigle da odluče da krenu u provlačenje između automobila, da bi je pratile.

— Otišla je — reče Ališa.

— Rekla je da lutka želi da bude voljena - reče Sibil.

— Možda — reče Ališa — možda je sve vreme samo to i želela... da bude voljena...

Usred londonskog saobraćaja dve preplašene žene zurile su jedna u drugu.

Mracna slika u ogledalu

Nemam objašnjenja za ovu priču. Nemam teorije o tome zašto i zbog čega. To se jednostavno — dogodilo.

Ipak, ponekad se pitam kako bi se stvari odvijale da sam tada primetio taj bitan detalj koji nisam dovoljno uvažio sve dok nije prošlo mnogo godina. Da sam ga *tada* primetio — pa, pretpostavljam da bi tok tri života bio sasvim drugačiji. Nekako, to je veoma zastrašujuća misao.

Da bih krenuo od početka, moram da se vratim u leto 1914 — baš pred početak rata — kad sam otišao u *Bedžvordi* s Nilom Karslejkom. Nil je bio, pretpostavljam, moj najbolji prijatelj. Poznao sam i njegovog brata Alena, ali ne tako dobro. Silviju, njihovu sestru, nisam nikada sreo. Ona je bila dve godine mlađa od Alena i tri godine mlađa od Nila. Dva puta, dok smo još bili zajedno u školi, nameravao sam da deo raspusta provedem s Nilom u *Bedžvordiju*, i dva puta se nešto isprečilo. Tako se dogodilo da sam Nilovu i Alenovu kuću prvi put video kad mi je bilo dvadeset tri godine.

Trebalo je da se skupi dosta veliko društvo. Nilova sestra Silvija se upravo verila za momka po imenu Čarls Kroli. On je bio, rekao je Nil, dosta stariji od nje, ali veoma pristojan tip i prilično dobrostojeći.

Stigli smo, sećam se, oko sedam uveče. Svi su otišli u svoje sobe da se obuku za večeru. Nil me je odveo u moju sobu. *Bedžvordi* je bio privlačna, razućena stara kuća. Tokom protekla tri veka dograđivao ju je kako je ko hteo, tako da je bila puna malih stepenika koji su vodili naviše i naniže, i neočekivanih stepeništa. Bila je to ona vrsta kuće u kojoj se nije lako snaći. Sećam se da je Nil obećao da će doći da me pokupi kad krene dole na večeru. Pomalo mi je bila nelagodna pomisao da ću prvi put sresti njegovu porodicu. Sećam se da sam, smejući se, rekao da je to ona vrsta kuće u kojoj si mogao očekivati da u hodnicima sretnoš duhove, na šta je on nehajno odgovorio da misli kako se priča da je to mesto ukleto, ali da niko od njih

nikada ništa nije video, a on čak nije ni znao kakav bi oblik duh trebalo da ima.

Zatim je žurno otišao, a ja sam zaronio u svoje kofere da pronađem večernje odelo. Karslejkovi nisu bili dobrostojeći; oni su se držali svoje stare kuće, ali tu nije bilo sluge koji bi vam raspakovao prtljag i služio vas kao sobar.

Upravo sam vezivao kravatu. Stajao sam ispred ogledala. Mogao sam da vidim sopstveno lice i ramena, a iza njih zid sobe — jednostavan širok zid na čijoj sredini su bila vrata — i baš kad sam vezao kravatu, primetio sam da se vrata otvaraju.

Ne znam zašto se nisam okrenuo — mislim da bi bilo prirodno da sam to učinio; ipak, nisam. Samo sam gledao kako se vrata polako otvaraju, i dok su se otvarala, gledao sam u unutrašnjost sobe iza tih vrata.

Bila je to spavaća soba — veća od one u kojoj sam ja bio — s dva kreveta. Odjednom mi je zastao dah.

Jer u podnožju jednog od tih kreveta bila je devojka, a oko njenog vrata bio je par muških ruku i čovek ju je gurao unazad stežući joj vrat, tako da je devojku polako gušio.

Tu nikako nije bila moguća greška. Ono što sam video bilo je savršeno jasno. Događalo se ubistvo.

Jasno sam mogao da vidim devojčino lice, njenu bujnu zlatnu kosu, bolan užas na njenom lepom licu koje se polako podliva krvlju. Muškarcu sam mogao videti leđa, ruke i ožiljak koji se protezao levom stranom njegovog lica, prema vratu.

Potrebno je neko vreme da se to prepriča, ali u stvarnosti ja sam preneraženo zurio samo minut ili dva. Onda sam se okrenuo da pritekнем u pomoć...

A na zidu iza mene, na zidu koji se odražavao u ogledalu, stajao je samo viktorijanski ormar od mahagonija. Nikakva otvorena vrata - nikakva scena nasilja. Okrenuo sam se nazad ka ogledalu. U ogledalu se video samo ormar...

Stavio sam ruke preko očiju. Onda sam otrčao preko sobe i pokušao da povučem ormar napred. U tom trenutku je Nil ušao na druga vrata iz hodnika, i upitao me šta, do đavola, pokušavam da uradim.

Mora da je pomislio da sam pomalo šašav jer sam se okrenuo ka njemu i upitao da li iza ormara postoje vrata. Rekao je da, postoje vrata, ona vode u susednu sobu. Upitao sam ga ko stanuje u susednoj sobi, a on je rekao ljudi po imenu Oldam — major Oldam i njegova supruga. Pitao sam ga onda da li gospođa Oldam ima veoma svetlu kosu, a kad je suvo odgovorio da je ona tamnokosa, počeo sam da shvatam da verovatno pravim budalu od sebe. Sabrao sam se, dao neko neubedljivo objašnjenje i sišli smo na večeru zajedno. Rekoh sebi da sam mora biti imao neku vrstu halucinacije — i osećao sam se prilično postićeno i pomalo kao magarac.

A tada — a tada — Nil je rekao: — Moja sestra Silvija — i ja sam gledao u lepo lice devojke koju sam upravo video kako biva zadavljena... i predstavili su me njenom vereniku, visokom tamnokosom čoveku s *ožiljkom koji se protezao levom stranom njegovog lica*.

Dakle — to je to. Voleo bih da razmislite i kažete šta biste vi na mom mestu učinili. Tu je bila devojka — identična devojka — i tu je bio muškarac koga sam video kako je davi, a trebalo je da se venčaju za otprilike mesec dana...

Da li sam ja, ili nisam, imao proročku viziju budućnosti? Da li bi Silvija i njen muž došli ovamo u budućnosti i ostali neko vreme, i da li bi im bila data ta soba (najbolja slobodna soba), i da li bi se ta scena kojoj sam bio svedok desila u mračnoj stvarnosti?

Šta da uradim u vezi s tim? *Mogu* li išta uraditi? Da li bi iko — Nil, ili devojka lično — da li bi mi poverovali?

Tokom nedelje koju sam tamo proveo ninogo puta sam po mislima prevrtao tu stvar. Da progovorim ili da ne progovorim? I skoro odmah je nastupila još jedna komplikacija. Vidite, zaljubio sam se u Silviju Karslejk od

prvog trenutka kad sam je ugledao... želeo sam je više od bilo čega na svetu... i to mi je na neki način vezivalo ruke.

Pa ipak, ako ništa ne kažem, Silvija će se udati za Čarlsa Krolija, a Krolji će je ubiti...

I tako, dan pred odlazak, ja sam joj sve izbrbljao. Rekao sam da očekujem da će pomisliti da sam ćaknut ili slično, ali svečano sam se zakleo da sam tu scenu video upravo onako kako sam joj prepričao, i da sam smatrao, ako je ona odlučna da se uda za Krolija, da joj moram prepričati svoje čudno iskustvo.

Saslušala me je veoma mirno. Bilo je nečega u njenim očima što nisam razumeo. Uopšte nije bila ljuta. Kad sam završio samo mi se ozbiljno zahvalila. Ponavljao sam neprestano, kao idiot: „*Video sam to. Zaista sam to video*“, na šta je ona rekla: „Sigurna sam da jesi, ako to kažeš. Verujem ti.“

Otišao sam odatle ne znajući da li sam uradio kako valja, ili sam ispaio budala, ali nedelju dana kasnije Silvija je raskinula veridbu s Čarlsom Krolijem.

Nakon toga je izbio rat i nije bilo mnogo dokolice da se misli o drugim stvarima. Jednom ili dva puta kad sam bio na odsustvu nabasao sam na Silviju, ali sam je izbegavao što je više moguće.

Voleo sam je i želeo isto onoliko snažno kao i uvek, ali sam nekako osećao da to ne bi bilo pošteno. Ona je svoju vendbu s Krolijem raskinula mojom krivicom, pa sam stalno sebi govorio da to svoje delo mogu da opravdam samo ako zauzmem stav potpune nezainteresovanosti. Onda je, 1916. Nil poginuo, i mene je dopalo da Silviji ispričam o njegovim poslednjim trenucima. Posle toga nismo mogli da ostanemo u formalnim odnosima. Silvija je obožavala Nila, a on je bio moj najbolji prijatelj. Bila je ljupka — besкраjno ljupka u svojoj žalosti. Jedva sam uspevao da držim jezik za zubima i otišao sam ponovo u rat moleći še da metak okonča sve moje muke. Život bez Silvije nije bio vredan življenja.

Ali nije bilo metka s urezanim mojim imenom. Jedan

me je dokačio ispod desnog uha, a jedan se odbio o tabakeru u mom džepu, ali sam prošao neozleđen. Čarls Kroli je poginuo u borbi početkom 1918.

To je nekako promenilo stvari u moju korist. Vratio sam se kući u jesen 1918, baš pred primirje, i otišao pravo kod Silvije i rekao joj da je volim. Nisam se previše nadao da će odmah mariti za mene, i zamalo sam se onesvestio kad me je upitala zaštojoj to nisam ranije rekao. Promućao sam nešto o Kroliju, na šta je ona rekla: — Pa, šta misliš, zašto sam raskinula s njim? — A zatim mi je kazala da se zaljubila u mene baš kao i ja u nju: od prvog trenutka.

Rekao sam da sam mislio da je veridbu prekinula zbog priče koju sam joj ispričao, na šta se ona prezrivo nasmejala i rekla da ako nekoga voliš onda se ne ponašaš tako kukavički. Ponovo smo razmotrili tu moju staru viziju, i složili se da je čudna, ali ništa više.

Elem, nema mnogo šta da se kaže o onome što se neko vreme nakon toga događalo. Silvija i ja smo se venčali i bili srno veoma srećni. Ali sam shvatio, čim je zaista postala moja, da nisam stvoren da budem baš najbolji muž. Voleo sam Silviju odano, ali bio sam ljubomorani, besmisleno ljubomorani na svakoga kome se ona makar samo nasmešila. Nju je to u početku zabavljalo, mislim da joj se čak i dopadalo. To je, najzad, bio dokaz koliko samjoj odan.

Što se mene tiče, shvatio sam u potpunosti i bez ikakve sumnje da ne samo da pravim budalu od sebe nego i da dovodim u opasnost mir i sreću našeg zajedničkog života. Znao sam, kažem, ali nisam mogao da se promenim. Svaki put kad bi Silvija dobila pismo koje mi ne bi pokazala pitao sam se od koga je. Ako se smejala i razgovarala s nekim muškarcem, ja bih se nadurio i bio na oprezu.

U početku, kako rekoh, Silvija mi se smejala. Mislila je da je to sjajna šala. A zatim nije mislila da je ta šala tako smešna. Najzad, uopšte nije mislila da je to šala...

I polako, počela je da se udaljava od mene. Ne u fizi-

čkom smislu, ali je skrivala od mene svoje tajne misli. Više nisam znao o čemu razmišlja. Bila je ljubazna — ali žalosna i nekako daleka.

Malo-pomalo shvatio sam da me više ne voli. Njena ljubav je umrla, a ja sam bio taj koji ju je ubio...

Sledeći korak bio je neizbežan, otkrio sam da ga čekam — da strepim od njega...

Onda je u naše živote ušao Derek Vejnrajt. Imao je sve što ja nisam. Bio je pametan i duhovit. Bio je i zgotan i, moram da priznam, veoma dobar momak. Čim sam ga ugledao rekao sam sebi: - Ovo je pravi čovek za Silviju...

Ona se borila protiv toga. Znam da se borila... ali ja joj nisam bio od pomoći. Nisam mogao. Bio sam ušančen u svojoj sumornoj, mrzovoljnoj rezervisanosti. Užasno sam patio, a nisam mogao prstom da mrdnem da se spasem. Nisam joj pomagao. Samo sam pogoršavao situaciju. Jednoga dana sam se ostrvio na nju - čitavim nizom divljačkih, neopravdanih uvreda. Bio sam skoro lud od ljubomore i jada. Stvari koje sam izgovorio bile su okrutne i neistinite, i znao sam, još dok sam ih izgovarao, koliko su okrutne i neistinite. Pa ipak, osećao sam divlje zadovoljstvo govoreći ih...

Sećam se kako je Silvija pocrvenela i skupila se...

Doveo sam je do ivice izdržljivosti.

Sećam se da je rekla: — Ovako dalje ne može...

Kad sam se te noći vratio kući, kuća je bila prazna — prazna. Našao sam poruku — napisanu na prilično uvrežen način.

U poruci je napisala da me ostavlja - zauvek. Odlazi u *Bedžvordi* na dan ili dva. A zatim će otići kod jedine osobe koja je voli i kojoj je potrebna. Ja sam to morao da prihvatim kao konačno.

Pretpostavljam da do tog trenutka nisam stvarno verovao u sopstvene sumnje. Ova — crno na belom — potvrda mojih najgorih strepnji dovela me je do belog usijanja. Otišao sam u *Bedžvordi* za njom, najvećom brzinom koju je automobil mogao da razvije.

Ona se upravo obukla za večeru, sećam se, kad sam upao u sobu. Mogu da vidim njeno lice: zapanjeno, lepo — preplašeno.

Rekao sam: — Niko te osim mene neće imati, nikada. Niko.

Uhvatio sam je rukama oko vrata, stisnuo ga i savio je unazad.

Odjednom sam ugledao naš odraz u ogledalu. Silviju koja se guši i sebe koji je davim, i ožiljak na mom obrazu gde ga je metak okrznuo ispod desnog uha.

Ne — nisam je ubio. To iznenadno otkriće me je paralisalo, olabavio sam svoj stisak i pustio je da sklizne na pod...

A onda sam se slomio; a ona me je tešila... Da, tešila me je.

Sve sam joj ispričao, a ona mi je rekla da je rečenicom „jedina osoba koja je voli i kojoj je potrebna" mislila na svog brata Alena... Te noći smo otvorili srca jedno drugome, i ne verujem da smo se od tog trenutka ikada više udaljili jedno od drugoga...

Otrežnjujuće je kad čoveka kroz život prati pomisao da je mogao postati ubica da nije bilo božje milosti i ogledala...

Nešto je te noći ipak umrlo — sotonska ljubomora koja me je toliko dugo držala u svojim kandžama...

Ali ponekad se pitam — pretpostavimo da nisam napravio onu početnu grešku: ožiljak na *levom* obrazu, a u stvari je bio na *desnom* — obrnuti lik u ogledalu... Da li bih bio tako siguran da je taj čovek Čarls Kroli? Da li bih upozorio Silviju? Da li bi se ona udala za mene - ili za njega?

Ili su prošlost i budućnost jedno?

Ja sam jednostavan tip, i ne mogu se pretvarati da razumem te stvari, ali video sam ono što sam video — i zbog toga što sam to video, Silvija i ja smo zajedno, staromodno reče- no, dok nas smrt ne rastavi. A možda 1 posle toga...

Grinšoova ludorija

I

Dva muškarca su skrenula za ugao na kome je raslo ukrasno grmlje.

— Evo nas — reče Rejmond Vest. — To je to.

Horas Bajndler je udahnuo duboko, s oduševljenjem.

— Dragi moj — uzviknuo je — ovo je divno. — Glas mu je prvo zakreštao u visinama estetskog oduševljenja, a zatim se spustio u dubine strahopoštovanja. — Ovo je neverovatno. Vanzemaljsko! Najbolji primer svog perioda.

— Mislio sam da će ti se dopasti — samozadovoljno reče Rejmond Vest.

— Dopasti? Dragi moj — Horasu je ponestalo reči. Otkopčao je futrolu svog fotoaparata i počeo da namešta objektiv. — Ovo će biti jedan od bisera u mojoj kolekciji — rekao je sav srećan. - Mislim da je vrlo zabavno imati kolekciju grozota. Ideja mi je pala na pamet pre sedam godina, dok sam sedeo u kadi. Moj poslednji pravi biser bio je na Kampo Santu u Đenovi, ali mislim da je ovo još upečatljivije. Kako se zove?

— Nemam pojma — reče Rejmond.

— Pretpostavljam da ima nekakvo ime.

— Mora da ima. Ali ovde je svi zovu samo *Grinšoova ludorija*.

— Grinšo je čovek kojije ovo sagradio?

— Da. Otprilike 1860. ili 1870. Bila je to lokalna priča o uspešnosti. Bosonogi dečak koji je uspeo da stekne ogromno bogatstvo. Mišljenja o tome zašto je sagradio ovu kuću su podeljena. Neki smatraju da se samo razmetao bogatstvom, a neki da je hteo da ostavi utisak na svoje poverioce. Ako je hteo potonje, nije mu uspelo. Bankrotirao je, ili skoro bankrotirao. Odatle i ime *Grinšoova ludorija*.

Horas kliknu fotoaparatom. — Eto — reče zadovoljno. — Podseti me da ti pokažem broj 310 u mojoj kolekciji. Zaista neverovatan kamin u italijanskom stilu. — Gledajući u kuću dodade: — Nije mi jasno kako je

gospodin Grinšo uspeo ovo da smisli.

— Na neki način je dosta očigledno — reče Rejmond. — Posetio je dvorce na Loari, zar ti se ne čini? Oni tornjevi. Onda je, izgleda, nažalost putovao na Orijent. Uticaj Tadž Mahala je neupitan. Mavarsko krilo i tragovi venecijanske palate prilično mi se dopadaju — dodao je.

— Gde lije samo našao arhitektu koji je sve to izveo? Rejmond sleže ramenima.

— Pretpostavljam da to nije bilo teško — rekao je. — Arhitekta se verovatno obezbedio za ceo život, a jadni Grinšo je bankrotirao.

— Možemo li da pogledamo kuću i s druge strane — upita Horas — ili će to značiti da protivzakonito ulazimo na tuđe imanje?

— Značiće da protivzakonito ulazimo na tuđe imanje — reče Rejmond — ali mislim da neće biti problema.

On zamaknu za ćošak, a Horas krete za njim.

— Ko živi ovde? Siročići ili turisti? Škola sigurno nije. Nema igrališta.

— Oh, ovde još uvek živi jedan član porodice Grinšo — dobaci Rejmond preko ramena. — Kuća nije otišla na doboš. Nasledio je sin starog Grinšoa. On je bio pomalo cicija i živio je ujednom kutku kuće. Nikad nije potrošio ni penija. Verovatno nije ni imao para za trošenje. Sad ovde živi njegova kćer. Jedna veoma ekscentrična stara dama.

Dok je govorio, Rejmond je osećao beskrajno zadovoljstvo što se setio *Grinšooove ludorije* da zabavi svog gosta. Ti književni kritičari uvek su se izjašnjavali kako čeznu za vikendom u unutrašnjosti, a kad bi se tamo i našli, obično bi se veoma dosađivali. Sutra će ga zabaviti nedeljnim novinama, a danas je Rejmond Vest sam sebi čestitao što se setio *Grinšooove ludorije*, da obogati dobro poznatu kolekciju građevinskih i umetničkih grozota Horasa Bajndlera.

Zašli su za ugao kuće i našli se na zapuštenom travnjaku. U jednom uglu nalazio se veštački kamenjar, nad kojim je bila nagnuta jedna ženska prilika zbog koje je

Horas od zadovoljstva stisnuo Rejmmondovu mišicu.

— Dragi moj — uzviknuo je — vidiš li u šta je ona obučena? U cicanu haljinu na mustre. Baš kako su se nekada odevale kućne služavke - dok je još bilo kućnih služavki. Jedna od mojih najdražih uspomena je kad sam kao dečak boravio u nekoj kući u unutrašnjosti gde me je svakogjutra budila kućna služavka odevena u besprekornu cicanu haljinu, s kapicom na glavi. Da, momče, s *pravom* kapicom. Od muslina, s trakama. Ili je možda sobarica imala trake. Nije važno. Ona je bila prava kućna služavka, koja ujutro ulazi u sobu s ogromnom mesinganom kantom tople vode. Kakav uzbudljiv dan danas!

Prilika u cicanoj haljini se uspravila i okrenula ka njima, držeći u ruci ašovče. Izgledala je neverovatno. Neočešljane sede lokne padale su u pramenovima po njenim ramenima, a na glavu je nabila slamnati šešir, nalik onima koje u Italiji stavljaju konjima. Cicana haljina u boji sezala joj je skoro do članaka. Lice joj je bilo preplanulo, ne naročito čisto. Lukavim očima gledala je pravo u dvojicu neznanaca, procenjujući ih.

— Moram da se izvinim što ovako upadamo, gospođice Grinšo — reče Rejmond Vest, dok joj se približavao — ali gospodin Horas Bajnder, koji je moj gost...

Horas se nakloni i skide šešir.

— ... koji je, ovaj, veoma zainteresovan za... antičku istoriju i, ovaj, lepe građevine.

Rejmond Vest je govorio s lakoćom čoveka koji je poznat pisac i koji zna da je slavna ličnost, te zato može sebi dozvoliti ono što drugi ne mogu.

Gospođica Grinšo pogleda u razigranu arhitektonsku masu koja se širila iza nje.

— To *jeste* lepa građevina — reče zadivljeno. — Sagradio ju je moj deda, pre nego što sam se ja rodila, naravno. Kažu da je njome hteo da fascinira meštane.

— To mu je svakako pošlo za rukom, gospođo - reče Horas Bajndler.

— Gospodin Bajndler je poznati književni kritičar - re-

če Rejmond Vest.

Gospođica Grinšo očigledno nije mnogo uvažavala književne kritičare. Nije bila impresionirana.

— Smatram da je to — rekla je gospođica Grinšo, imajući u vidu građevinu — spomenik genijalnosti moga dede. Neke budale me pitaju zašto je ne prodam i ne preselim se u stan. Šta bih *ja* radila u stanu? Ovo je moj dom i ja u njemu živim — reče gospođica Grinšo. - Oduvek sam ovde živela. — Razmišljala je malo, prisećajući se prošlosti. — Bilo nas je tri sestre. Lora se udala za potparoha. Tata nije hteo da joj da novac, rekao je da sveštenici treba da budu duhovni ljudi. Umrla je na porođaju. I beba je umrla. Neti je pobjegla s učiteljem jahanja. Tata je izbacio iz oporuke, naravno. Zgodan je bio taj Heri Flečer, ali ništa nije valjao. Nemojte misliti da je Neti s njim bila srećna. Nije živela dugo. Imaju sina. Ponekad mi piše ali, naravno, on nije Grinšo. *Ja* sam poslednja od Grinšoovih. - Ona s izvesnim ponosom podiže uvis svoja spuštена ramena i namesti slamnati šešir. Onda, okrenuvši se, oštro reče:

— Da, gospođo Kresvel, šta se događa?

Iz kuće je dolazila jedna prilika koja je, na komičan način, bila sušta suprotnost gospođici Grinšo. Glava gospođe Kresvel bila je divno sređena: njena plava kosa uzdizala se u pedantno sređenim loknama i loknicama. Izgledalo je kao da se spremila da pođe na maskenbal prerusena u francusku markizu. Ostatak njene sredovečne ličnosti bio je odeven u nešto što je trebalo da bude šuštava crna svila, ali zapravo je bio samo rejon koji se presijavao. Mada nije bila krupna žena, grudi su joj bile raskošne. Glas joj je bio iznenađujuće dubok. Dikcija joj je bila izvrsna — samo je malo zastajala kod reči koje su počinjale glasom „h“. Izgovarala ih je naglašeno, što je budilo sumnju da je u mladosti imala problema s izgovorom reči koje počinju tim samoglasnikom, što je tipično za neuk svet.

— Riba, gospođo — reče gospođa Kresvel — komad

bakalara. Nisu ga doneli. Zamolila sam Alfreda da ode po njega, ali on odbija.

Prilično neočekivano, gospođica Grinšo se zakikota.

— Odbija, znači?

— Alfred je, madam, veoma neposlušan.

Gospođica Grinšo podiže do usana dva prsta zamrljana zemljom i iznenada prodorno zazvižda i povika:

— Alfrede. Alfrede, dolazi ovamo.

Iza ugla kuće pojavi se mlad čovek, noseći ašov. Imao je drsko, lepuškasto lice i nesumnjivo pakosno je gledao u gospođu Kresvel dok je prilazio.

— Tražili ste me, gospođice? — upita.

— Da, Alfrede. Čujem da si odbio da odeš po ribu. Zašto, a?

Alfred nabusito odgovori.

— Otići ću po nju ako želite, gospođice. Treba samo da kažete.

— Da, želim. Želim je za večeru.

— U redu, gospođice. Odmah idem.

Bacio je drzak pogled na gospođu Kresvel, kojaje pocrvenela i nešto promrmljala sebi u bradu:

— E stvarno! Ovo je nepodnošljivo.

— Kad bolje razmislim - reče gospođica Grinšo — nekoliko nepoznatih posetilaca upravo je ono što namje potrebno, zar ne, gospođu Kresvel?

Gospođa Kresvel je delovala zbunjeno.

— Izvinite, madam...

— Znete već zbog čega — reče gospođica Grinšo klimajući glavom. — Naslednici ne mogu biti svedoci prilikom potpisivanja oporuke. Je l' tako? - obrati se ona Rejmondu Vestu.

— U pravu ste — reče Rejmond.

— Dovoljno znam o zakonu da bi mi to bilo jasno — reče gospođica Grinšo — a vas dvojica ste ljudi od ugleda.

Ona baci ašovče u korpu za skupljanje korova.

— Da li biste imali nešto protiv da pođete sa mnom do biblioteke?

— Biće nam zadovoljstvo — ushićeno reče Horas.

Ona ih uvede na francuska vrata i provede kroz ogromni žutozlatni salon s izbledelim brokatom po zidovima i nameštajem prekrivenim zbog prašine, zatim kroz široki, tamni hol, uz stepenice, do jedne sobe na drugom spratu.

— Biblioteka moga dede — objavila je.

Horas se osvrtao s vidnim zadovoljstvom. Bila je to, po njegovom mišljenju, soba puna grozota. Glave sfmgi izvirivale su iz neodgovarajućih komada nameštaja, ogromna bronzana statua predstavljala je, činilo mu se, Pola i Virdžiniju, a bio je tu i veliki bronzani sat s klasičnim motivima, koju je čeznuo da fotografiše.

— Mnogo dobrih knjiga — reče gospođica Grinšo.

Rejmond je već počeo da razgleda knjige. Na prvi pogled je shvatio da tu nema istinski zanimljivih knjiga, ili knjiga koje je iko zbilja čitao. Bili su to kompleti klasika u sjajnom povezu, isporučeni pre devedeset godina da bi se napunila biblioteka jednog džentlmena. Bilo je tu nekoliko romana iz prošlih vremena, ali izgleda da ni njih niko nije pročitao.

Gospođica Grinšo je preturala po fiokama ogromnog pisaćeg stola. Najzad je izvukla dokument ispisan na pergamentu.

— Moja oporuka - objasnila je. - Morate nekom ostaviti novac; tako kažu. Ako umrem bez oporuke, pretpostavljam da bi ga dobio sin onog konjušara. Zgodan momak, Hari Flečer, ali ako postoji baraba, to je onda on. Ne vidim zašto bi *njegov* sin nasledio ovo mesto. Ne — nastavi ona, kao da odgovara na neizgovorenu primedbu — odlučila sam. Ostavljam je Kresvelovoj.

— Vašoj kućepaziteljki?

— Da. Objasnila sam joj. Ako napravim oporuku u kojoj sve ostavljam njoj, ne moram da joj dajem platu. To će mi prištedeti mnogo tekućih izdataka, a nju držati na uzdi. Nema davanja otkaza i ne može da me napusti kad joj se ćefne. Sva je izveštačena, zar ne? Ali otac joj je bio samo

beznačajni vodoinstalater. *Nema* ona zašto da diže nos.

Dotad je već odmotala pergament. Uze pero, zamoči ga u mastionicu i potpisa se s *Ketrin Doroti Grinšo*.

— Dobro — rekla je. — Videli ste da ga potpisujem, a sada vas dvojica potpišite, čime će dokument biti pravosnažan.

Pružila je pero Rejmondu Vestu. On se na trenutak ustezao, osetivši odbojnost prema onome što je zamoljen da uradi. Onda brzo stavi svoj poznati potpis, koji su mu obožavaoci svakodnevno tražili u pismima.

Horas uze od njega pero i dodade svoj sitni potpis.

— To je završeno — rekla je gospođica Grinšo.

Ona priđe vitrini s knjigama i zastade neodlučno, a onda otvori jedna staklena vrata, izvadi neku knjigu i ubaci u nju presavijem pergament.

— Imam ja svoja mesta na kojima držim stvari — rekla je.

— *Tajna leđi Odli* — primeti Rejmond Vest, okrznuvši pogledom naslov dok je vraćala knjigu na mesto.

Gospođica Grinšo se ponovo zakikota.

— U svoje vreme bio je to bestseller — primetila je. — Ali ne kao vaše knjige, je l'?

Iznenada drugarski munu Rejmonda u rebra. Rejmond je bio iskreno iznenađen što ona uopšte zna da on piše knjige. Iako je Rejmond Vest bio značajno ime u literaturi, njegova dela bi se teško mogla nazvati bestsellerima. Mada je s godinama pomalo smekšao, knjige su mu i dalje bile tmurne i govorile o prljavoj strani života.

— Pitam se — reče Horas bez daha — da li bih mogao da fotografišem sat.

— Naravno — reče gospođica Grinšo. — Mislim da je donesen sa Svetske izložbe u Parizu.

— Verovatno je tako — reče Horas. Fotografisao je sat.

— Ova soba se ne koristi mnogo još od vremena mog dede — rekla je gospođica Grinšo. — Ovaj pisači sto pun je njegovih dnevnika. Mislim da su zanimljivi. Ne služi me vid, pa ne mogu da ih pročitam. Volela bih da ih neko

objavi, ali pretpostavljam da bi na njima trebalo dosta da se radi.

— Mogli biste nekoga da angažujete da se time pozabavi — reče Rejmond Vest.

— Stvarno? To je dobra ideja, znate. Razmisliću o tome.

Rejmond Vest pogleda na sat.

— Ne smemo vas više zadržavati — reče.

— Drago mi je što sam vas upoznala — graciozno reče gospođica Grinšo. - Kad sam vas čula kako dolazite iza ugla kuće, pomislila sam da ste policajci.

— Zašto policajci? - upita Horas, koji se nikada nije ustezao da postavi pitanje.

Gospođica Grinšo odgovori na neočekivan način.

— Ako želite da znate koliko je sati, pitajte pozornika — veselo je zapevušila, i uz taj primer viktorijanske duhovitosti munula Horasa u rebro, a onda se nasmejala iz sveg glasa.

— Popodne je bilo divno - uzdahnuo je Horas dok su se vraćali kući. — To mesto zaista ima *sve*. U biblioteci nedostaje samo leš. Znaš one staromodne detektivske priče o ubistvu u biblioteci; siguran sam da su pisci imali na umu baš takvu biblioteku.

— Ako želiš da pričaš o ubistvima — reče Rejmond — moraš da razgovaraš s mojom tetkom Džejn.

— Tvojom tetkom Džejn? Misliš na gospođicu Marpl? — Horas se našao malo u čudu.

Sarmanтна stara dama s kojom se sinoć upoznao izgledala je kao poslednja osoba na svetu koja bi mogla imati veze s ubistvima.

— O, da — reče Rejmond. - Ubistva su njena specijalnost.

— Ali dragi moj, to zvuči tako uzbudljivo! Šta u stvari hoćeš da kažeš?

— Baš to što sam kazao — reče Rejmond. Parafrazirao je:

— Neki izvrše ubistvo, neki budu umešani u ubistvo,

nekima se ubistvo nametne. Moja tetka Džejn spada u treću kategoriju.

— Šališ se.

— Ni najmanje. Možeš proveriti kod bivšeg šefa Skotland jarda, kod nekoliko šefova policije i inspektora u Odeljenju kriminalističke policije.

Horas, sav srećan, reče kako su čuda neiscrpna. Za vreme čaja, Džoani Vest, Rejmondovoj ženi, Lu Oksli, njejoj nećaki, i staroj gospođici Marpl dali su iscrpan izveštaj o popodnevnim događajima, ponavljajući u detalje sve što im je gospođica Grinšo rekla.

— Ali ja mislim — reče Horas — da u svemu tome ima nečeg *zlokobnog*. Ta kreatura nalik na groficu, kućepaziteljka. Sad kad zna da je gospodarica potpisala oporuku u njenu korist, možda će se „slučajno“ naći arsenik u čajniku.

— Reci nam, tetka Džejn — zamoli Rejmond — hoće li ovde biti ubistva ili neće. Šta *ti* misliš?

— Ja mislim - prilično strogo reče gospođica Marpl, namotavajući vunu u klupko — da ne bi trebalo toliko da se šališ s tim stvarima, Rejmonde. Arsenik *zaista* stoji kao mogućnost. Vrlo ga je lako nabaviti. Verovatno se već nalazi u kolibi s baštenskim alatom, kao sredstvo za uništavanje korova.

— Oh, dušo — nežno reče Džoana Vest — zar to ne bi bilo isuviše očigledno?

— U redu je sačiniti oporuku — reče Rejmond. — Ne verujem da sirotica ima išta nekome da ostavi izuzev te skupe a besmislene kućerine, a kome bi to trebalo?

— Možda nekoj filmskoj kompaniji — reče Horas — lli hotelu, lli nekoj instituciji.

— Oni bi pokušali da je kupe za siću - reče Rejmond, ali gospođica Marpl odmahnu glavom.

— Znaš, dragi Rejmonde, ne mogu se složiti s tobom. Što se novca tiče. Deda je očigledno bio jedan od onih rasipnih trošadžija, koji novac lako zarade, ali ne umeju da ga sačuvaju. Možda je propao, kako vi kažete, ali da je

potpuno bankrotirao, njegov sin ne bi dobio kuću. Sin je, što je najčešće slučaj, bio potpuna suprotnost svome ocu. Cicija. Čovek koji je štedeo svaki peni. Verovatno je za života ostavio lepu sumu na stranu. Ova gospođica Grinšo je izgleda nasledila tu njegovu osobinu — ne voli da troši novac. Da, mislim da je sasvim verovatno da je negde ćušnula pozamašnu svotu novca.

— U tom slučaju — reče Džoana Vest — pitam se što se ne bi Lu zaposlila kod nje?

Svi pogledaše u Lu, koja je ćuteći sedela blizu vatre.

Lu je bila nećaka Džoane Vest. Brak joj je nedavno, kako je to sama rekla, dospeo u ćorsokak, pa je ostala s dvoje male dece i novcem koji je bio jedva dovoljan da prežive.

— Mislim — reče Džoana — ako ta gospođica Grinšo zaista želi da neko priredi te dnevnike za izdavanje...

— To je dobra ideja — reče Rejmond.

Lu reče tiho. - To je posao koji bih ja zaista mogla da radim; mislim čak da bi mi se dopadao.

— Pisaću joj — reče Rejmond.

— Pitam se — reče gospođica Marpl zamišljeno — šta je stara dama mislila s onom primedbom o policajcima.

— Oh, to je bila samo šala.

— Podsetilo me je — reče gospođica Marpl, snažno klimajući glavom — da, veoma me je podsetilo na gospodina Nejsmita.

— Ko je gospodin Nejsmit? — radoznalo upita Rejmond.

— On je držao pčele — reče gospođica Marpl — i sastavljao je veoma dobre akrostihove za nedeljne novine. Voleo je da navodi ljude na krive predstave, zabave radi. Ipak, to je ponekad dovodilo do nevolje.

Svi su na trenutak zaćutali, razmišljajući o gospodinu Nejsmitu, ali kako je izgledalo da između njega i gospođice Grinšo nema nikakvih dodirnih taćaka, zaključili su da je draga tetka Džejn možda *malo* počela da gubi nit u poznim godinama.

II

Horas Bajndler se vratio u London ne snimivši više ništa za svoju kolekciju. Rejmond Vest je napisao pismo gospođici Grinšo, u kome joj govori o tome da poznaje izvesnu gospođu Lu Oksli, koja bi bila kompetentna da radi na dnevnicima. Posle nekoliko dana stigao je odgovor, napisan kukičastim starinskim rukopisom, u kome gospođica Grinšo izjavljuje da će joj biti veoma drago da angažuje gospođu Oksli i zakazuje joj sastanak.

Lu je otišla na sastanak. Dogovorile su se o uslovima, koji su bili veoma povoljni, i ona je već sutradan počela da radi.

— Veoma sam ti zahvalna — rekla je Rejmondu. — Posao se divno uklapa u moje svakodnevne obaveze. Mogu da odvedem decu u školu, odem do *Grinšoove ludorije*, završim posao i uzmem decu na povratku kući. To je tako neobično mesto! Tu staru ženu treba videti da bi čovek poverovao da postoji.

Uveče, nakon svog prvog radnog dana, Džoani, Rejmondu i gospođici Marpl opisivala je kako je bilo.

— Kućepaziteljku skoro i nisam videla — rekla je. — Ušla je s kafom i kolačićima u pola jedanaest, napućenih usana i jedva da je rekla koju reč. Mislim da joj se ni najmanje ne dopada što tamo radim. — Nastavila je: — Izgleda da je u ozbiljnoj zavadi s baštovanom Alfredom. On je meštalin i prilično lenj, tako da njih dvoje uopšte ne razgovaraju. Gospođica Grinšo je, na svoj otmeni način, rekla: „Koliko me pamćenje služi, baštensko i kućno osoblje uvek je bilo u zavadi. Tako je bilo i u vreme mog dede. Tada su u bašti radila tri čoveka i jedan dečak, a u kući je bilo osam žena, i većito je među njima vladala nesloga.“

Sledećeg dana Lu je došla s novom vešću.

— Zamislite samo — rekla je — danas sam zamoljena da telefoniram nećaku.

— Nećaku gospođice Grinšo?

— Da. Izgleda da je on glumac i član trupe koja tokom letnje sezone gostuje u Borhemu na moru. Pozvala sam pozorište i ostavila poruku za njega, da je sutra pozvan na ručak.

Prilično zabavno. Stara cura nije želela da kućepaziteljka zna za to. Mislim da je gospođa Kresvel uradila nešto što joj se nije svidelo.

— Sutra je sledeći nastavak ovog uzbudljivog serijala — promrmlja Rejmond.

— Baš liči na serijal, zar ne? Pomirenje s nećakom, krv nije voda — pravi se nova oporuka, a stara se cepa.

— Tetka Džejn, deluješ veoma ozbiljno.

— Stvarno, dušo? Ima li novih vesti o policajcu?

Lu je delovala zbunjeno. — Ne znam ništa o policajcu.

— Ona njena primedba, mila — reče gospođica Marpl — mora da je imala neko značenje.

Sledećeg dana Lu je stigla na posao dobro raspoložena. Prošla je kroz otvorena prednja vrata; vrata i prozori kuće uvek su bili otvoreni. Izgleda da se gospođica Grinšo nije plašila lopova, i to s razlogom. Većina stvari u kući bila je teška nekoliko tona i nije imala tržišnu vrednost.

Lu je prošla pored Alfreda na kolskom prilazu. Kad ga je ugledala, stajao je naslonjen na drvo i pušio, ali čim je spazio zgrabio je metlu i počeo marljivo da čisti lišće. Lenština, pomisli, ali zgodan momak. Njegove crte lica podsećale su je na nekoga. Dok je prolazila kroz hol, na putu u biblioteku, bacila je pogled na veliki portret Natanijela Grinšoa, koji je stajao iznad kamina, prikazujući ga na vrhuncu viktorijanskog prosperiteta, zavaljenog u veliku fotelju, ruku prekrštenih preko pozamašnog stomaka. Kad joj je pogled prešao sa stomaka na lice s jakom vilicom, gustim obrvama i raskošnim crnim brkovima, pade joj na pamet da je Natanijel Grinšo kao mlad morao biti zgodan čovek. Možda je pomalo ličio na Alfreda...

Ušla je u biblioteku na drugom spratu, zatvorila za

sobom vrata, otvorila pisaću mašinu i izvadila dnevnik iz jedne fioke pisaćeg stola. Kroz otvoren prozor videla je gospođicu Grinšo, u cicanjoj haljini boje trule višnje, kako sagnuta nad kamenjem u vrtu marljivo trebi korov, koji je posle dva kišovita dana prosto nabujao.

Lu, gradska devojka, odluči da ako ikada bude imala svoju baštu, u njoj neće biti kamenitog dela u kojem treba rukom čistiti korov. Onda prionu na posao.

Kad je u pola jedanaest gospođa Kresvel ušla u biblioteku s kafom na poslužavniku, bilo je jasno da je veoma ljuta. Tresnula je poslužavnik na sto i rekla:

— Gost na ručku — a u kući nema ničega! Šta *ja* da radim, volela bih da znam. Od Alfreda ni traga ni glasa.

— Čistio je kolski prilaz kad sam dolazila — reče Lu.

— Naravno. Fin i lagodan posao.

Gospođa Kresvel izlete iz sobe tresnuvši vratima. Lu napravi grimasu. Pitala se kakav li je „nećak“.

Popila je kafu i ponovo sela da radi. Bilo je toliko zanimljivo da je vreme brzo prolazilo. Kad je počeo da piše dnevnik, Nataniel Grinšo je rešio da bude sasvim otvoren. Dok je prekucavala pasus koji se odnosio na lične draži jedne barske dame iz susednog grada, Lu je razmišljala kako će tekst zahtevati zamašnu redakturu.

Dok je o tome razmišljala, prepade je vrisak iz bašte. Ona skoči sa stolice i otrča do otvorenog prozora. Videla je kako se gospođica Grinšo tetura od kamenitog dela bašte prema kući. Ruke su joj bile na grlu, a između njih je virio neki štap s perjem, koji Lu sa zaprepašćenjem prepoznade kao strelu.

Glava gospođice Grinšo, u njenom otrcanom slamnatom šeširu, klonu napred na grudi. Ona slabim glasom doviknu Lu: — ... pogodio... pogodio me je... strelom... zovite pomoć...

Lu potrča ka vratima biblioteke. Pritisnu kvaku, ali vrata se ne otvoriše. Prošlo joj je nekoliko trenutaka u uzaludnim pokušajima da ih otvori dok nije shvatila da je zaključana. Otrčala je do prozora i viknula.

— Zaključana sam!

Gospođica Grinšo, okrenuta leđima prema Lu i ljuljajući se na nesigurnim nogama, doviknu kućepaziteljki, koja je bila na prozoru malo udaljenom od onog na kome je bila Lu.

— Pozovite policiju... telefonirajte...

Zatim, teturajući se kao pijan čovek, gospođica Grinšo nestade iz Luinog vidokruga i uđe u salon u prizemlju. Trenutak kasnije Lu začu zvuk polomljenog porcelana i teškog pada, a onda nastupi tišina. Zamišljala je šta se dogodilo. Mora da je gospođica Grinšo naletela na stočić na kome je stajao servis za čaj iz Sevra.

Sva očajna, Lu je lupala na vrata biblioteke i zvala u pomoć. Sa spoljne strane prozora nije bilo oluka, tako da se tuda nije mogla spustiti.

Umorna od lupanja na vrata, Lu se vratila do prozora. Na prozoru koji je bio malo udaljen pojavi se glava kućepaziteljke.

— Pustite me napolje, gospođo Oksli. Zaključana sam.

— I ja sam.

— Oh, bože, nije li to strašno? Zvala sam policiju, u ovoj sobi ima telefon. Ono što ne mogu da shvatim, gospođo Oksli, jeste zašto smo zaključane. *Ja* nisam čula da neko okreće ključ, a vi?

— Ne, ni ja nisam čula. Oh, bože, šta da radimo? Možda bi Alfred mogao da nas čuje. — Lu povika iz sveg glasa: — Alfrede, Alfrede.

— Sigurno je otišao na ručak. Koliko je sati?

Lu pogleda na sat.

— Pet do pola jedan.

— Ne bi trebalo da ode pre pola jedan, ali šmugne kad god mu se ukaže prilika.

— Da li mislite... da li mislite...

Lu je htela da pita „Da li mislite da je mrtva?“ — ali reči su joj zastale u grlu.

Nisu mogle da urade ništa drugo sem da čekaju. Sela je na sims prozora. Učinilo joj se da je prošla čitava

večnost dok se iza kuće nije pojavio pozornik sa šlemom. Nagnula se kroz prozor, a on pogleda naviše, zaklanjajući oči rukom.

— Sta se ovde događa? — upitao je s neodobravanjem.

Lu i gospođa Kresvel su, svaka sa svog prozora, uzbuđeno sasule na njega bujicu informacija.

Pozornik izvadi blok i olovku. — Vi ste, moje dame, pobile gore i zaključale se? Mogu li znati vaša imena?

— Neko nas je zaključao. Dođite da nas pustite napolje. Pozornik prekorno reče: — Sve u svoje vreme — pa ude u prizemlje kroz francuski prozor.

Vreme se opet oteglo u beskonačnost. Lu je čula da stiže automobil, posle čega — činilo se da je prošao čitav sat, a zapravo su prošla samo tri minuta — policijski narednik, koji je očigledno bio sposobniji od pozornika, oslobodi najpre gospođu Kresvel, a zatim Lu.

— Gospođica Grinšo? — zamuckujući upita Lu. — Šta... šta se desilo?

Narednik pročisti grlo.

— Žao mi je što moram da vam kažem, gospođo — reče — ono što sam već rekao gospođi Kresvel. Gospođica Grinšo je mrtva.

— Ubijena - reče gospođa Kresvel. - Eto šta je - ubijena. Narednik sumnjičavo reče: — Mogao je biti nesrećni slučaj; neki seoski momak koji baca strele.

Ponovo se začuo zvuk automobila.

Narednik reče:

— To će biti islednik. — I krete niz stepenice.

Ali to nije bio islednik. Kad su Lu i gospođa Kresvel sišle niz stepenice, jedan mladić je, ustežući se, ušao na prednja vrata i zaustavio se, osvrćući se pomalo zbunjeno oko sebe.

Onda prijatnim glasom, koji je Lu zazvučao nekako poznato — možda je malo podsećao na glas gospođice Grinšo — zapita: — Izvinite, da li, ovaj, da li ovde živi gospođica Grinšo?

— Recite mi svoje ime, molim vas — reče narednik,

prilazeći mu.

— Flečer — reče mladić. — Net Flečer. Ja sam u stvari nećak gospođice Grinšo.

— Zaista, gospodine, pa... žao mi je...

— Nešto se desilo? — upita Net Flečer.

— Desio se nesrećni slučaj. Vaša tetka je pogođena strelom... koja je probila žilu kucavicu...

Gospođa Kresvel histerično progovori, bez uobičajene profinjenosti: — Vaša teta j' ubijena, eto šta s' desilo. Vaša teta j' ubijena.

III

Inspektor Velč je privukao stolicu bliže stolu. U sobi je bilo još četiri osobe, i pogled mu je lutao odjedne do druge. Bilo je to uveče istog dana. Posetio je kuću Vestovih da bi još jednom proverio izjavu Lu Oksli.

— Da li ste sigurni da se tačno sećate reči? — *Pogodio... pogodio me je... strelom... zovite pomoć?*

Lu klimnu glavom.

— A vreme?

— Pogledala sam na sat minut ili dva kasnije: tada je bilo dvanaest i dvadeset pet...

— Da li je vaš sat tačan?

— Pogledala sam i na zidni sat. — Nije bilo sumnje u Luinu preciznost.

Inspektor se obrati Rejmondu Vestu.

— Izgleda, gospodine, da ste pre otprilike nedelju dana vi i izvesni gospodin Horas Bajndler bili svedoci oporuke gospođice Grinšo.

Rejmond je ukratko prepričao njegovu i Horasovu popodnevnu posetu *Grinšoovoj ludoriji*.

— Vaše svedočenje može biti važno — rekao je Velč. — Gospođica Grinšo vam je jasno rekla, zar ne, da je sačinila oporuku u korist gospođe Kresvel, kućepaziteljke, kao i da joj ne daje platu zato što će gospođa Kresvel profitirati

od njene smrti?

— Da, to mi je rekla.

— Da li biste rekli da je gospođa Kresvel bila potpuno svesna te činjenice?

— Rekao bih da je nesumnjivo bila svesna. Gospođica Grinšo je u mom prisustvu napomenula da naslednici ne mogu da budu svedoci oporuke, a gospođa Kresvel je jasno razumela o čemu je reč. Staviše, gospođica Grinšo mi je lično rekla da se tako dogovorila s gospođom Kresvel.

— Znači, gospođa Kresvel je imala razloga da veruje da ima interesa. U njenom slučaju motiv je dovoljno jasan, i ona bi po svoj prilici bila glavni osumnjičeni da nije bila zaključana u svojoj sobi, kao i gospođa Oksli. Osim toga, gospođica Grinšo je određeno rekla da je pogodio *muškarac*...

— Da li je ona sigurno *bila* zaključana u svojoj sobi?

— O, da. Narednik Kejli je pustio da izađe. To je velika, starinska brava s velikim, starinskim ključem. Ključ je bio u bravi i nema šanse da je mogao biti okrenut iznutra, ili da je u pitanju neki sličan trik. Možete *zasigurno* smatrati da je gospođa Kresvel bila zaključana u toj sobi i da nije mogla izaći. U toj sobi nije bilo lukova i strela niti je gospođa Kresvel mogla da gađa sa svog prozora — ugao to onemogućava — ne, gospođa Kresvel mora biti isključena.

Zastao je, a onda nastavio: — Da li je, po vašem mišljenju, gospođica Grinšo volela da pravi neslane šale?

Gospođica Marpl u svom uglu naglo podiže glavu.

— Znači, oporuka ipak nije bila u korist gospođe Kresvel? — reče ona.

Inspektor Velč je pogledao prilično iznenađeno.

— Vrlo dobro ste pogodili, gospodo — rekao je. — Ne, gospođa Kresvel nije naslednik.

— Baš kao gospodin Nejsmit - reče gospođica Marpl klimajući glavom. - Gospođica Grinšo je rekla gospođi Kresvel da će joj sve ostaviti, i tako je izbegla da joj da je platu. Onda je novac ostavila nekom drugom. Nema sumnje

da je bila veoma zadovoljna sobom. Nije čudo što se zadovoljno smejujila dok je oporuku stavljala u knjigu *Tajna leđi Odli*.

— Sreća što je gospođa Oksli mogla da nam kaže da postoji oporuka i gde se nalazi — reče inspektor. — Inače bismo je verovatno dugo tražili.

— Viktorijanski smisao za humor — promrmlja Rejmond Vest.

— Znači, ipak je ostavila novac svom nećaku — reče Lu.

Inspektor odmahnu glavom.

— Ne — rekao je — nije ga ostavila Netu Flečeru. Ovde kruži priča — naravno, ja sam ovde nov i do mene dopiru samo tračevi iz druge ruke - ali izgleda da su nekada davno i gospođica Grinšo i njena sestra bacile oko na zgodnog mladog učitelja jahanja, i da ga je dobila njena sestra. Ne, nije ostavila novac nećaku - inspektor Velč zastade trljajući bradu. — Ostavila ga je Alfredu — reče.

— Alfredu baštovanu? — progovori Džoana iznenađenim glasom.

— Da, gospođo Vest. Alfredu Poloku.

— Ali zašto? - uzviknu Lu.

Gospođica Marpl se nakašlja i promrmlja: — Pretpostavljam, mada možda grešim, da je tu posredi ono što bismo mogli nazvati *porodičnim* razlozima.

— Mogli biste ih tako nazvati — složi se inspektor. — Izgleda da svi u selu znaju da je Tomas Polok, Alfredov deda, bio jedno od vanbračne dece starog gospodina Grinšoa.

— Naravno — uzviknu Lu — otuda sličnost!

Setila se kako je, nakon što je prošla pored Alfreda, ušla u kuću i ugledala portret starog gospodina Grinšoa.

— Mislim — reče gospođica Marpl — da je ona verovala kako će se Alfred Polok dičiti kućom, čak i živeti u njoj, dok njenom nećaku skoro sigurno ne bi koristila, i prodao bi je čim mu se ukaže prilika. On je glumac, zar ne? U kom komadu trenutno igra?

Starije gospođe često skrenu s teme, pomisli inspektor Velč, ali učtivo odgovori: — Verujem, gospođo, da ove sezone igraju komade ser Džejmsa M. Berija.

— Beri — reče gospođica Marpl zamišljeno.

— *Šta svaka žena zna* — reče inspektor Velč i pocrvene. — Ime komada — brzo reče. - Ja ne idem često u pozorište — dodao je — ali moja žena ga je gledala prošle nedelje. Kaže da je prilično dobro urađen.

— Beri je napisao nekoliko vrlo šarmantnih komada — reče gospođica Marpl — mada moram reći, kad sam išla s jednim mojim starim prijateljem, generalom Isterlijem, da gledamo Berijevu *Malu Meri* — ona tužno zatrese glavom — ni on ni ja nismo znali kuda da gledamo.

Inspektoru, kome komad *Mala Meri* nije bio poznat, ništa nije bilo jasno. Gospođica Marpl objasni:

— Kad sam ja bila devojkica, inspektore, niko nikad nije pominjao reč *stomak*.

Inspektoru bi još manje jasno. Gospođica Marpl je tiho mrmljala naslove komada.

— *Divni Kričton*. Veoma pametno. *Meri Rouz*. Simpatičan komad. Sećam se da sam plakala. *Ulica Kvoliti* nije mi se naročito dopala. Onda *Poljubac za Pepeljugu*. Oh, *pa naravnol*

Inspektor Velč nije imao vremena za pozorišne diskusije. Zato se vratio na temu.

— Pitanje je - reče - da li je Alfred Polok znao da je stara gospođa sačinila oporuku u njegovu korist. Da li mu je rekla? — Dodao je: — Vidite, u Borhamu postoji streličarski klub, a *Alfred Polok je član*. Zaista je vrlo dobar u gađanju lukom i strelom.

— Nije li onda vaš slučaj sasvim jasan? — upita Rejmond Vest. — To se uklapa sa zaključanim ženama: on je mogao tačno znati gde se u kući one nalaze.

Inspektor ga pogleda. Progovori veoma tužnim glasom.

— On ima alibi — reče.

— Nalazim da su alibiji uvek sumnjivi - primeti Rej-

mond.

— Možda, gospodine — reče inspektor Velč. — Vi govorite kao pisac.

— Ja ne pišem detektivske priče — reče Rejmond, zgrožen samom tom idejom.

— Lako je reći da su alibiji sumnjivi — nastavi inspektor Velč — ali mi se, nažalost, bavimo samo činjenicama. — On uzdahnu. — Imamo tri veoma sumnjive osobe — nastavi.

— Tri osobe koje su, tako se desilo, u to vreme bile u blizini. Čudno je što izgleda da nijedno od troje nije moglo to da učini. Za kućepaziteljku sam već rekao; nećak Net Flečer je, u momentu kad je gospođica Grinšo pogođena, bio nekoliko milja udaljen, kupovao je benzin na pumpi i raspitivao se kojim putem da ide. Što se tiče Alfreda Poloka, barem šest osoba će se zakleti da je u dvanaest i dvadeset ušao u lokal *Pas i patak* i da je tamo ostao ceo sat, uz uobičajenu porciju hleba i sira i pivo.

— Smišljeno je stvarao sebi alibi - reče Rejmond Vest, nadajući se da je u pravu.

— Možda — reče inspektor Velč — ali ako i jeste tako, on ga je i *stvorio*.

Sedeli su dugo u tišini. Onda se Rejmond okrete prema gospođici Marpl, koja je sedela uspravna i zamišljena.

— Sad je na tebe red, tetka Džejn — reče. — Inspektor je zbunjen, narednik je zbunjen, ja sam zbunjen, Džoana je zbunjena, Lu je zbunjena. Ali tebi, tetka Džejn, tebi je sve kristalno jasno. Jesam li u pravu?

— Ne bih rekla baš tako — odgovori gospođica Marpl — nije mi *kristalno* jasno. A ubistvo, dragi Rejmonde, nije igra. Ne verujem da je sirota gospođica Grinšo želela da umre, a to je bilo izuzetno brutalno ubistvo. Veoma dobro i hladnokrvno isplanirano. Nije to stvar za *šalu*.

— Izvini — reče Rejmond. — Nisam tako bezobziran kako zvučim. Čovek o užasnim stvarima priča ležerno samo da bi se udaljio od njih.

— To je, čini mi se, sad u modi — reče gospodica Marpl.

— Svi ti ratovi i šale o sahranama. Da, možda sam malo nesmotreno sugerisala da si bezobziran.

— Nismo je baš dobro poznavali — reče Džoana.

— To je *sasvim* tačno — reče gospođica Marpl. — Ti je, draga Džoana, uopšte nisi poznavala. Ja je uopšte nisam poznavala. Rejmond je stekao utisak o njoj na osnovu jednog popodnevnog razgovora. Lu je poznavala samo dva dana.

— Hajde, tetka Džejn — reče Rejmond — reci nam kako ti to vidiš. Ne smeta vam, inspektore?

— Ni najmanje — učtivo odgovori inspektor.

— Pa, dragi moj, izgleda kao da imamo tri osobe koje su imale, ili bi mogle imati, motiv da ubiju staru damu. I tri sasvim jednostavna razloga zašto nijedna od njih to nije mogla učiniti. Kućepaziteljka nije mogla da ubije gospođicu Grinšo jer je bila zaključana u svojoj sobi i jer je njena gospodarica vrlo određeno izjavila da je pogodio *muškarac*. Baštovan je u to vreme bio u lokalnu *Pas i patak*, a nećak na benzinskoj pumpi.

— To ste vrlo pametno zaključili, gospođo — reče inspektor.

— Kako je sasvim neverovatno da bi ubistvo mogao izvršiti neko sa strane, gde smo onda?

— To bi i inspektor hteo da zna — reče Rejmond Vest.

— Često se na stvari gleda iz pogrešnog ugla — reče gospođica Marpl kao da se izvinjava. — Ako ne možemo da promenimo kretanje ili položaj te tri osobe, možda možemo da promenimo vreme ubistva.

— Mislite da ni moj sat ni sat na zidu nisu pokazivali tačno vreme? — upita Lu.

— Ne, dušo — reče gospođica Marpl. — Na to uopšte nisam pomislila. Mislim da se ubistvo nije dogodilo onda kad vi mislite da se dogodilo.

— Ali ja sam ga *videla* — uzviknu Lu.

— Pitam se, dušo, da nije namerno *udešeno* tako da

ga vidite. Znete, pitala sam se da niste možda upravo zbog togadobili taj posao.

— Šta hoćete *time* da kažete, tetka Džejn?

— Pa, dušo, deluje čudno. Gospođica Grinšo nije volela da troši novac; ipak, angažovala je vas i vrlo rado se saglasila s vašim uslovima. Čini mi se da joj je namera bila da vi budete u toj bibhoteci na drugom spratu i da gledate kroz prozor, kako biste bili ključni svedok — neko ko nije iz kuće, a ima besprekornu reputaciju — koji će utvrditi tačno vreme i mesto ubistva.

— Ali ne mislite valjda — reče Lu s nevericom — da je gospođica Grinšo *nameravala* da bude ubijena.

— Ono što ja mislim, dušo — reče gospođica Marpl — jeste da vi niste zaista upoznali gospođicu Grinšo. Nema pravog razloga, zar ne, zašto bi gospođica Grinšo koju ste videli kad ste otišli u tu kuću bila ista kao ona koju je Rejmond upoznao nekoliko dana ranije. Oh, da, znam — nastavi ona, da bi sprečila Lu da odgovori — bila je obučena u neobičnu staromodnu cicanu haljinu, imala čudni slamnati šešir i bila neočešljana. Tačno je odgovarala opisu koji nam je Rejmond dao prošlog vikenda. Ali te dve žene su, znate, bile otprilike istih godina, iste visine i težine. Mislim na kućepaziteljku i gospođicu Grinšo.

— Ali kućepaziteljka je debela! — uzviknu Lu. — Ima ogromne grudi.

Gospođica Marpl se nakašlja.

— Ali, mila moja, i sama sam ih, hm, viđala po radnjama, prilično neukusno izložene. Danas svako može imati — grudi — *bilo koje* veličine i dimenzija.

— Sta pokušavaš da kažeš? — upita Rejmond.

— Samo sam razmišljala o tome da je moguće da je tokom dva dana Luinog boravka u toj kući ista žena igrala obe uloge. I sami ste rekli, Lu, da ste kućepaziteljku jedva viđali sem na trenutak, pre podne, kad bi vam unela poslužavnik s kafom. Na pozornici viđate sposobne glumce kojima je dovoljno samo nekoliko trenutaka da se pretvore u novu ličnost. Sigurna sam da bi prerušavanje bilo

sasvim jednostavno izvesti. Ta frizura *a la* markiza mogla bi biti perika koja se lako stavlja i skida.

— Tetka Džejn! Zar mislite da je gospođica Grinšo bila mrtva pre nego što sam ja počela tamo da radim?

— Ne mrtva. Držana pod omamljujućim sredstvima, rekla bih. Vrlo jednostavan posao za beskrupuloznu osobu kakva je kućepaziteljka. Onda se dogovorila s vama da telefonom pozovete nečaka na ručak u određeno vreme. Jedina osoba koja bi znala da gospođica Grinšo *nije* gospođica Grinšo jeste Alfred. A ako se sećate, prva dva dana vašeg rada tamo bila su vlažna, pa gospođica Grinšo nije izlazila iz kuće. Alfred nikada nije ulazio u kuću zbog zategnutih odnosa s kućepaziteljkom. Poslednjeg jutra Alfred je bio na kolskom prilazu, dok je gospođica Grinšo radila u kamenitom delu vrta — volela bih da pogledam taj deo vrta.

— Mislite li da je gospođa Kresvel ubila gospođicu Grinšo?

— Mislim da vas je kućepaziteljka, nakon što vam je donela kafu, zaključala, a onda odnela gospođicu Grinšo, koja je bila bez svesti, dole u salon. Tad se prurušila u „gospođicu Grinšo“ i otišla da radi u kamenitom delu vrta, gde ste je mogli videti s prozora. U određeno vreme je vrisnula i ušla teturajući se u kuću, stiskajući strelu kao da joj je probila grlo. Zvala je u pomoć, ali je pazila da kaže „*on* me je pogodio“, da bi skrenula pažnju s kućepaziteljke, odnosno sa sebe. Takode se obratila kućepaziteljki, kao da je vidi na prozoru. Onda, kad se našla u salonu, srušila je sto s porcelanom, brzo otrčala gore, stavila svoju periku *a la* markiza, i posle nekoliko trenutaka isturila glavu kroz prozor I rekla vam da je i ona zaključana.

— Ali ona je *bila* zaključana — reče Luiza.

— Znam. Tu stupa na scenu pozornik.

— Koji pozornik?

— Tačno: koji pozornik? Pitam se, inspektore, da li biste hteli da mi kažete kako i kad ste *vi* stigli na mesto zločina?

Inspektor je delovao pomalo zbunjeno.

— U dvanaest i dvadeset devet primili smo telefonski poziv od gospođe Kresvel, kućepaziteljke kod gospođice Grinšo, koja je izjavila da je njena gospodarica pogodena. Narednik Kejli i ja smo odmah pošli tamo kolima i stigli do kuće u dvanaest i trideset pet. Našli smo gospodicu Grinšo mrtvu, a dve dame zaključane u svojim sobama.

— Vidite, mila moja — reče gospođica Marpl Lu. — Policijski pozornik koga ste *vi* videli nije uopšte bio pravi policijski pozornik. Niste više o njemu razmišljali; čovek i ne razmišlja — jednostavno prihvati još jedno uniformisano lice kao deo zakona.

— Ali ko — zašto?

— Što se tiče toga ko... pa, ako izvode komad *Poljubac za Pepeljugu*, tu je pozornik glavna uloga. Trebalo je da Net Flečer samo uzme kostim koji nosi na sceni. Na benzinskoj pumpi se raspitao za put i pazio da im svrati pažnju na vreme — dvanaest i dvadeset pet; onda se brzo odvezao, ostavio kola iza ugla, navukao policijsku uniformu i odigrao svoju „ulogu“.

— Ali zašto? Zašto?

— *Neko* je morao da zaključa kućepaziteljkinu vrata spolja i da zabije strelu u grlo gospođice Grinšo. Možete nekoga probosti strelom isto kao da ste ga pogodili; ali za to je potrebna snaga.

— Mislite da su njih dvoje bili saučesnici?

— O da, mislim. Najverovatnije su to majka i sin.

— Ali sestra gospođice Grinšo je davno umrla.

— Da, ali ne sumnjam da se gospodin Flečer ponovo oženio - zvuči mi kao takav tip. Mislim da postoji mogućnost da je i dete umrlo, i da je ovaj takozvani nećak dete druge žene, te da nije nikakav rod porodici Grinšo. Žena je uspela da se zaposli kao kućepaziteljka i da ispita teren. Onda se on javio gospođici Grinšo kao njen nećak, i predložio da je poseti. Možda je u šali rekao da će doći u policijskoj uniformi - sećate se da je rekla da očekuje policajca. Ali ja mislim da je gospođica Grinšo posumnjala,

i da je odbila da ga primi. Da je umrla bez oporuke, on bi bio njen naslednik — međutim, kad je sačinila oporuku u korist kućepaziteljke, kako su oni verovali, put im je bio otvoren.

— Ali zašto su upotrebili strelu — pobuni se Džoana — to je tako neuverljivo.

— Uopšte nije neuverljivo, draga. Alfred je član streličarskog kluba; trebalo je da on bude optužen. Cinjenica da je bio u pabu već u dvanaest i dvadeset bila je veoma nesrećna okolnost po njih. Uvek je odlazio malo pre vremena, što bi im baš odgovaralo. — Ona odmahnu glavom. — Zaista nije u redu — s moralne tačke gledišta mislim, da je Alfredu život spasila njegova lenjost.

Inspektor pročisti grlo.

— Vaše pretpostavke su veoma zanimljive, gospođo. Naravno, moraću da istražim...

IV

Gospođica Marpl i Rejmond Vest stajali su pored kamenitog dela vrta i gledali u baštensku korpu punu uvelih biljaka.

Gospođica Marpl promrmlja:

— ... gromotulja, okruglolisna kamenika, okruglolisni zvončić, rusomača... Da, to je dokaz koji je *meni* bio potreban. Ko god da je juče ovde plevio korov, nije se razumeo u baštovanstvo — kidao je i plemenite biljke i korov. Sada *znam* da sam u pravu. Hvala ti, dragi Rejmonde, što si me doveo ovamo. Želela sam lično da pogledam ovo mesto.

I ona i Rejmond se zagledaše u grozomornu gomilu cigala koja se zvala *Grinšoova ludorija*.

Neko se nakašlja, i oni se okretoše. Zgodan mlad čovek takođe je gledao u tu monstruožnu kuću.

— Vraški veliko mesto — reče. — Suviše veliko za današnje vreme, tako kažu. Ne znam. Da sam dobio premiju na lutriji, želeo bih da sagradim baš ovakvu kuću.

Stidljivo im se nasmejao i počeo se po glavi.

Mislím da sad mogu da kažem da je tu kuću sagradio moj pradeda — reče Alfred Polok. — I lepa je to kuća, bez obzira na to što je zovu *Grinšooova ludorija!*

Beleška o autoru

Iza imena AGATE MILER, rođene 15. septembra 1890. godine u Torkaju, u Engleskoj, krije se čuvena spisateljica kriminalističkih romana AGATA KRISTI, „kraljica zločina“, čije su knjige prodane u više od 2 milijarde primeraka na engleskom jeziku a prevedene su na preko 50 jezika.

Za pukovmka Arčibalda Kristija udala se 1914. godine i iz tog braka, koji je trajao do 1928. godine, imala je ćerku Rosalinu.

Agata Kristi je tokom svog vrlo produktivnog radnog veka napisala 79 romana i zbirki priča, kao i desetine pozorišnih komada. *Mišolovka*, prvi put izvedena u Londonu 1952, najduže je neprekidno igran pozorišni komad.

Njene detektivske priče britanskog šarma, koje razrešavaju Herkul Poaro ili živahna gospođica Marpl, donele su joj svetsku slavu. U romanu *Misteriozna afera u Stajlzu*, ekranizovanom 1920, pojavljuje se lucidni Herkul Poaro, koji pomoću svojih „sivih ćelija“ rešava zamršene zločine, i to u više od 33 romana.

Gospođica Marpl debitovala je u filmu napravljenom po poslednjem romanu Agate Kristi *Uspavano ubistvo*, i to 1976, a taj lik ljupkog i mudrog njuškala javlja se u petnaestak njenih romana.

Oba lika doživela su nezapamćenu slavu i zahvaljujući ekranizaciji u filmovima i TV serijama, od kojih smo mnoge imali prilike da vidimo i na našim ekranima: *Ubistvo u Orijent ekspresu* (1974), *Smrt na Nilu* (1978).

Agata Kristi napisala je i četiri autobiografske knjige, a zabeležila je i dogodovštine s arheološkim ekspedicijama na kojima je bila sa svojim drugim mužem.

Pod pseudonimom Meri Vestmakot napisala je šest romantičnih romana.

Orden Britanskog kraljevstva pripao joj je 1971. godine.

Umrta je 12. januara 1976. godine.

Jelka Jovanović

Scan i obrada: *BABAC*

